

Umeå kommun, Kundtjänst Plan och Bygg

Besöksadress Skolgatan 31A
Postadress 901 84 Umeå
Telefon 090-16 13 61
E-post bygglov@umea.se

www.umea.se

Byggnadsordning för Öst på stan

– ett förhållningsätt till stadsdelens karaktärdrag

Godkänd av byggnadsnämnden 2014-02-20, § 30

Foto: Lena Tengnér. Kollage: Gunilla Viksten.

Byggnadsordning för Öst på stan

– ett förhållningsätt till stadsdelens karaktärsdrag

En lågmäld stadsdel med alléplanterade långgator, häckar och staket. Här har landshövdingen, skogschefen, rälsbussfabrikanten och läroverksrektorn bott granne med intagna på cellfängelset och anställda vid fabrikerna nere vid älven. Nya utropstecken i stadsbilden är det säregna bostadsområdet i kvarteret Duvan, nybyggda glaskuben på Östra station och Umeås konstnärliga campus.

Umeå kommun, februari 2014

Dnr PLA 11-07

Innehåll

	sid		sid
Inledning	4	3 • Bostadsbebyggelse i kv Vidar och Gefion, från tiden kring sekelskiftet 1900	58
Utdrag ur Plan- och bygglagen	4	4 • Förnäm bostads- och kontorsbebyggelse i kv Härmod och Tyr, sekelskiftet 1900	60
Byggnadsordning Öst på stan – en introduktion	5	5 • Arbetarbostäder i anslutning till fabriker vid älven, tidigt 1900-tal	62
Öst på stan – historisk tillbakablick	6	6 • Bostadsbebyggelse i kv Stora Björnen och Sadelmakaren, tidigt 1900-tal	64
Karta över bebyggelsens ålder	12	7 • Tidig egnahemsbebyggelse i kv Uller, 1917	66
Riksintresset Umeå centrum	13	8 • Egnahemsbebyggelse i kv Falken, Orren, Örnen och Höken, 1920- och 1930-tal	68
Allmänna råd	14	9 • Stora tvåfamiljshus i kv Ekorren, Stora Björnen och Vajan, 1920- och 1930-tal	70
Takmaterial	14	10 • Skolbyggnader i kv Hugin, 1920-tal och och 1950-tal	72
Takkupor	15	11 • Bostadsbebyggelse i kv Freja, 1920- och 1930-tal	74
Stuprör	15	12 • Egnahemsbebyggelse i kv Krickan, 1920- och 1930-tal	76
Källarfönster	15	13 • Små flerbostadshus i kv Laxen, Krickan och Ärlan, 1930-tal	78
Fasadmaterial och tilläggsisolering	16	14 • Flerbostadshus i kv Tärnan, Uven och Ärlan, 1940-tal	80
Midjeband	16	15 • Små flerbostadshus vid Scharinsvägen, 1940-tal	82
Verandor	17	16 • Villor vid Scharinsvägen, 1940- och 1950-tal	84
Tillgänglighet	17	17 • Flerbostadshus i kv Hunden, 1950-tal	86
Färgsättning	18	18 • Flerbostadshus i tegel utmed långgatorna, 1950-, 1960- och 1990-tal	88
Fönster	19	19 • Bostadsområde i kv Höken, 1960-tal	90
Portar	20	20 • Radhusbebyggelse i stadsdelen, 1970- och 1990-tal	92
Trapphus	21	21 • Bostadsområde i kv Laxen, 1980-tal	94
Källarnedgångar	21	22 • Bostadsområde i kv Laxen, östra delen, 1990-tal	96
Gårdarnas grönska	22	23 • Bostadsområde i kv Duvan, nordvästra delen, 1980-tal	98
Häckar och staket	22	24 • Bostadsområde i kv Duvan, sydöstra delen, 1990-tal	100
Gårdshus	23	25 • Öbacka strand och Östra station, 2010-tal	102
Parkering på gårdarna	23	26 • Konstnärligt campus, tidigt 1900-tal – tidigt 2000-tal	104
Klimataggregat på fasaderna	24	Information och rådgivning – kontakt	106
Om- och tillbyggnad	24	Information och rådgivning – på nätet	106
Bygglov – behövs det?	24	Arkiv att besöka	106
Arkitektsignaturer	25	Litteratur	106
Karta över bebyggelsekaraktärer och särskilt värdefulla enstaka hus	26		
Register över särskilt värdefulla enstaka hus	28		
Särskilt värdefulla enstaka hus – beskrivningar	30		
Bebyggelsekaraktärer – beskrivningar och förhållningssätt	54		
1 • Tidig bostadsbebyggelse i kv Ripan, 1870-tal	54		
2 • Bostadsbebyggelse i kv Domherren och Sparven, sent 1800-tal och 1930-tal	56		

Denna byggnadsordning har gjorts på uppdrag av byggnadsnämnden, Umeå kommun.

Projektledare: Olle Forsgren, stadsarkitekt

Idé, texter och bildurval: Lena Tengnér, arkitekt/byggnadsantikvarie
Inventering: Lena Tengnér och Sara Bäckström, arkitektpraktikant

Nutidsfoton: Lena Tengnér, samtliga foton utom nedanstående
Sara Bäckström, sid 36:1, 43:3, 51:1, 56:1. 57:3, 69:2, 73:1
Pål Castell, sid 37:2

Äldre svartvita foton:
Västerbottens museum, fotoarkivet
Umeå kommun, lantmäteriets fotoarkiv
Omslagets flygfoto: Lars Lindh

Formgivning och redigering: Gunilla Viksten
Fotobearbetning: Lena Tengnér och Gunilla Viksten
Bearbetning av historiska kartor: Anders Lidman
Framställning av nutida kartor: Lena Nordlund

Huvudsakliga källor till textavsnitt:
Karin Eriksson; Kulturhistorisk beskrivning av bebyggelsen i Umeå centrala del.
Inventering och bevarandeförslag 1974.
Länsstyrelsen i Västerbottens län. Meddelande nr 8, 2009;
Centrala Umeå och f d regementet I20 – en kulturmiljö av riksintresse.
Umeå kommun Stadsbyggnadskontoret; Arkitektguide Umeå 2001.

Byggnadsordning för Öst på stan kan beställas från:
Umeå kommun
Bygglov
901 84 Umeå
Besöksadress: Skolgatan 31 A
telefon 090-16 10 00

© Umeå kommun, februari 2014

Utdrag ur

Plan- och bygglagen (2010:900)

2 kap.

6 § Vid planläggning och i ärenden om bygglov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan.

Vid planläggning och i andra ärenden enligt denna lag ska bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Ändringar och tillägg ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas.

8 kap

1 § En byggnad ska ha en god form-, färg- och materialverkan.

Detta gäller enligt Plan- och byggförordningen (2011:338) även för skyltar och ljusanordningar i områden som omfattas av detaljplan.

13 § En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

Första stycket ska tillämpas också på tomter som omfattas av skyddsbestämmelser i detaljplan eller områdesbestämmelser, på allmänna platser och på bebyggelseområden.

14 § Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

17 § Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Byggnadsordning för Öst på stan – en introduktion

I denna byggnadsordning behandlas stadsdelens karaktärsdrag som vägledning vid förändring, förnyelse och utveckling. Syftet är att bidra till en gemensam syn på hur arkitektoniska, kulturhistoriska och miljömässiga kvaliteter kan tas tillvara i stadsdelens fortsatta utveckling. Byggnadsordningen bidrar också med en inför framtiden värdefull dokumentation av bebyggelsen Öst på stan, i ett skede då staden är i stark omvandling. I byggnadsordningen skildras hur bebyggelsen vuxit fram. Karaktären hos skilda byggnader och stadspartier beskrivs. Till de olika stadspartierna hör förhållningssätt som vägledning vid hantering av plan- och bygglovärenden.

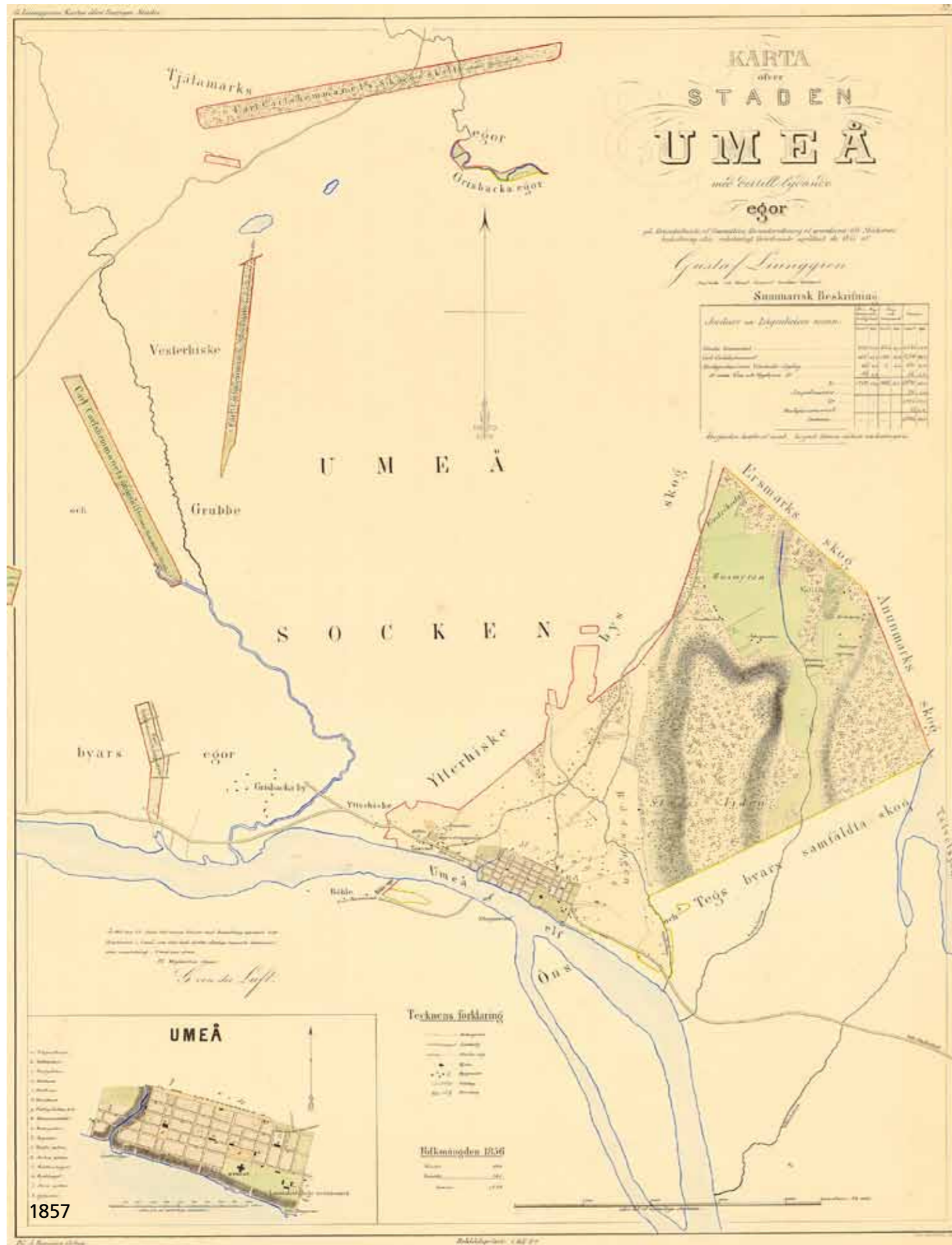
Gemensamma utgångspunkter

- Stadsdelen utvecklas i samspel mellan bevarande och förnyelse/komplettering.
- Drygt hälften av stadsdelen, dess nordvästra del, ligger inom *riksintresset Umeå centrum*. Inom *värde kärnor* för riksintresset ligger bostadsbebyggelse i kv Ripan från tiden före stadsbranden 1888, miljön kring Storgatan med cellfångelse, länsresidens, Döbelns park och förnäm bostadsbebyggelse i kv Härmod och Tyr, arbetarbostäder i anslutning till fabriker nere vid älven, egnahemsbebyggelse i kv Uller, Falken, Orren m fl samt Östra Esplanaden och skolmiljöer i kv Hugin. Förändringar av miljön inom eller i anslutning till värdekärnorna, får enligt miljöbalkens 3:e kapitel bland annat inte medföra påtaglig skada på riksintresset. Se sid 13.
- Övrig karaktärsskapande bebyggelse vårdas och förnyas varsamt.
- Ny bebyggelse utformas med god arkitektonisk kvalitet.
- Ny bebyggelse i eller i anslutning till riksintressets värdekärnor föregås av särskilda gestaltningsprogram och ges en placering och utformning som samspelar med och inte reducerar befintliga byggnaders värden. I dessa lägen gäller högre krav än normalt på arkitektonisk och konstnärlig kvalitet.
- Verksamheter lokaliseras och utvecklas med hänsyn till tillgänglighet och trafiksäkerhet samt till sociala och stadsbildsmässiga aspekter.
- Det karaktäristiska inslaget av alléträd utmed långgatorna och flera av tvärgatorna bevaras och underhålls.
- Gårdarnas lummiga grönska är en del av stadsdelens karaktär. Den bevaras och utvecklas.
- Tomt avgränsas mot gatan med staket av tidstypisk karaktär, häck eller en kombination av bådadera. Detta gäller såväl enfamiljshus som flerbostadshus. Öppningar mot gatan begränsas i storlek.
- Parklandskapet vid älven och Herrgårdan bevaras och utvecklas.

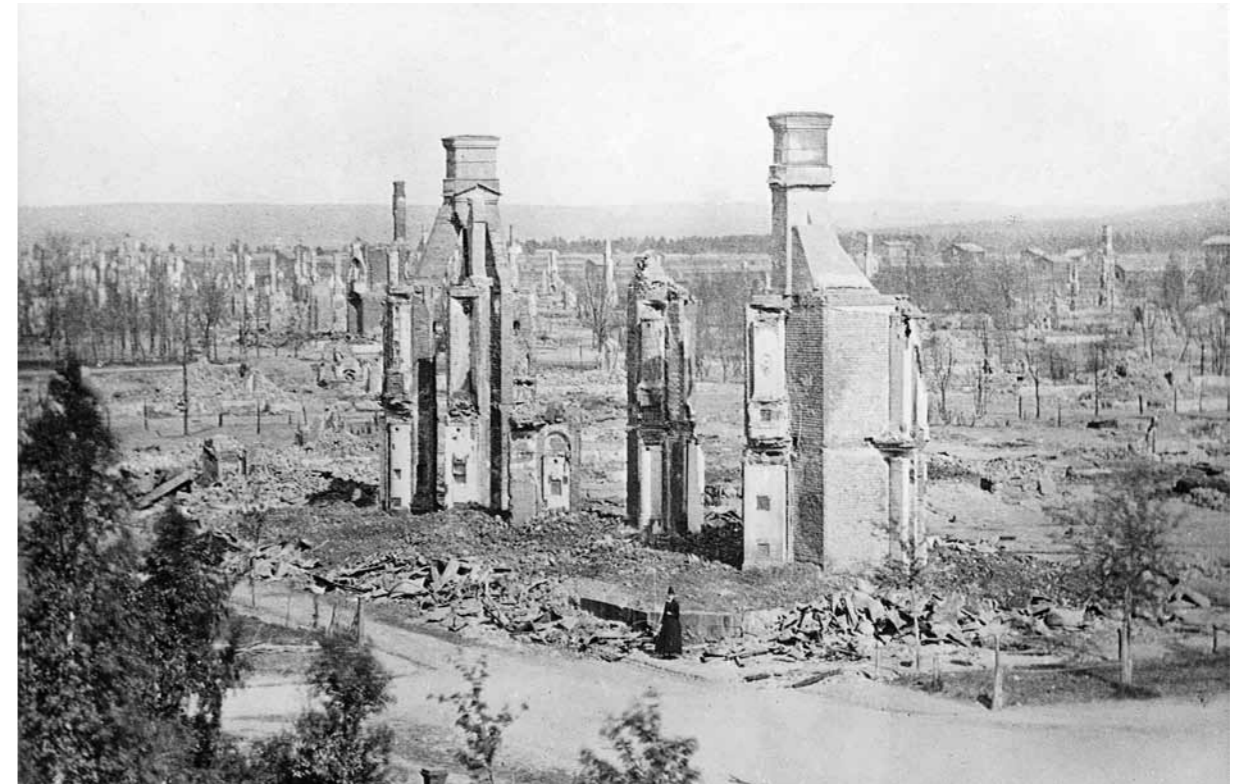
Observera

Byggnadsordningen innehåller inga bestämmelser utan avser att ge underlag för tillämpningen av Plan- och bygglagens regler om hänsyn till stads- och landskapsbild, natur- och kulturvärden, byggnaders egenart och helhetsverkan samt miljömässiga värden. Förhållningssätten ska uppfattas som vägledande. När i byggnadsordningen upptagna byggnader och miljöer berörs i plan- och bygglovärenden prövas bevarandevärdet av byggnadsnämnden. En avvägning görs då mot andra förekommande intressen (se Översiktsplan Umeå kommun – Fördjupning för de centrala stadsdelarna, sid 32).

Öst på stan – historisk tillbakablick

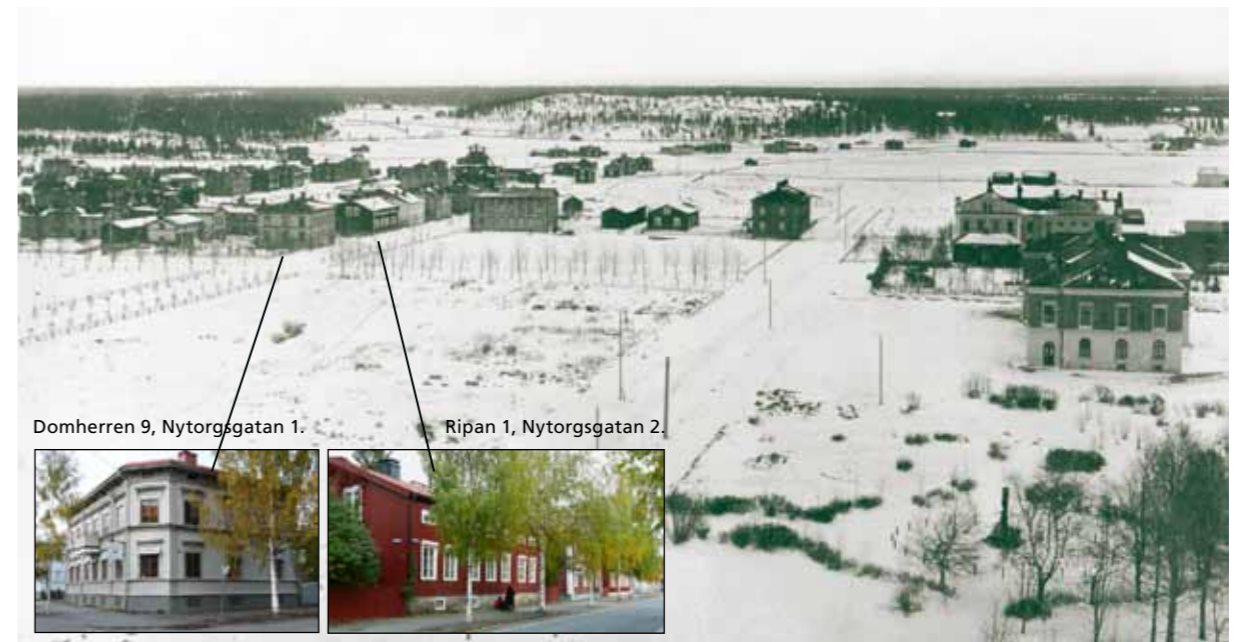
Karta öfver staden Umeå med dertill lydande egor, upprättad år 1857 af Gustaf Liunggren, ingenjör vid Kongl. General Lantmäterikontoret.

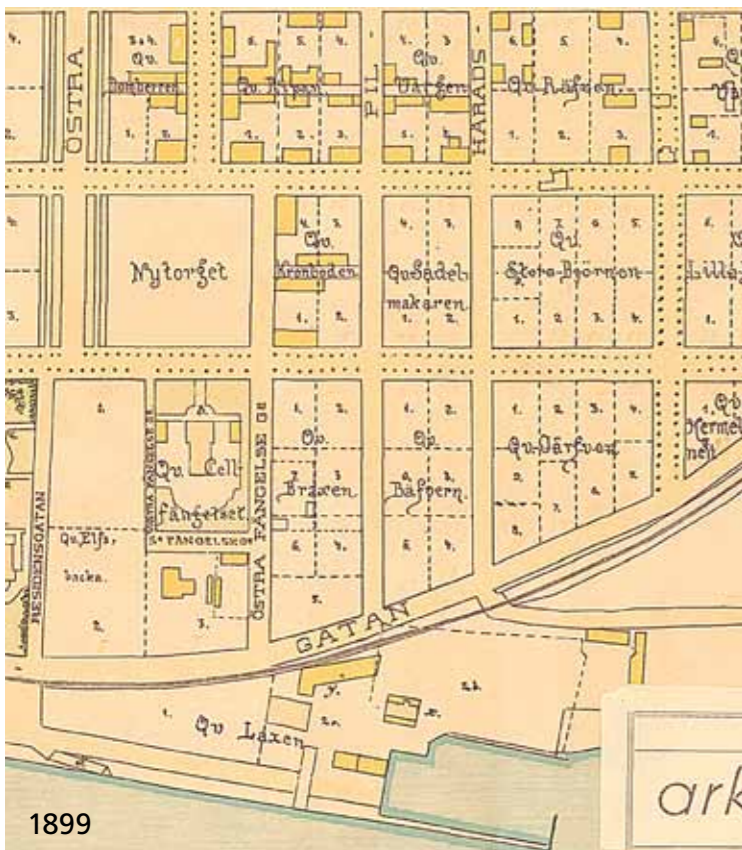
Efter branden. Utblick mot norr från Umeås cellfängelse, en av få byggnader som undgick att brandhärjas.

1888 års stadsbrand

Den 25 juni 1888 blev den då drygt 250-åriga staden Umeå lågornas rov. Elden, som startat i ett ångbryggeri nere vid älven, spred sig snabbt i den starka vinden och kom att utplåna så gott som all bebyggelse i stadskärnan. I väster hejdades den röde hanen vid Renmarksbäcken, i öster sträckte sig brandområdet fram till kvarteren Ripan och Domherren, strax bortom Västra Esplanaden. Eldens härjningar är förklaringen till att det i Centrumfyrkanten och en stor del av stadsdelen Öst på stan inte finns några hus byggda före 1888.

Mot öster från stadskyrkans torn. I bakgrunden kv Ripan, i förgrunden till höger länsresidenset och cellfängelset som undkom branden.

1899

Wilhelm Stolpes karta över Umeå 1899. Nere vid älven vid platsen för nuvarande Konstnärligt campus syns byggmästaren Per Erikssons snickerifabrik. Kvarteren norr om Östra Strandgatan är ännu obebyggda.

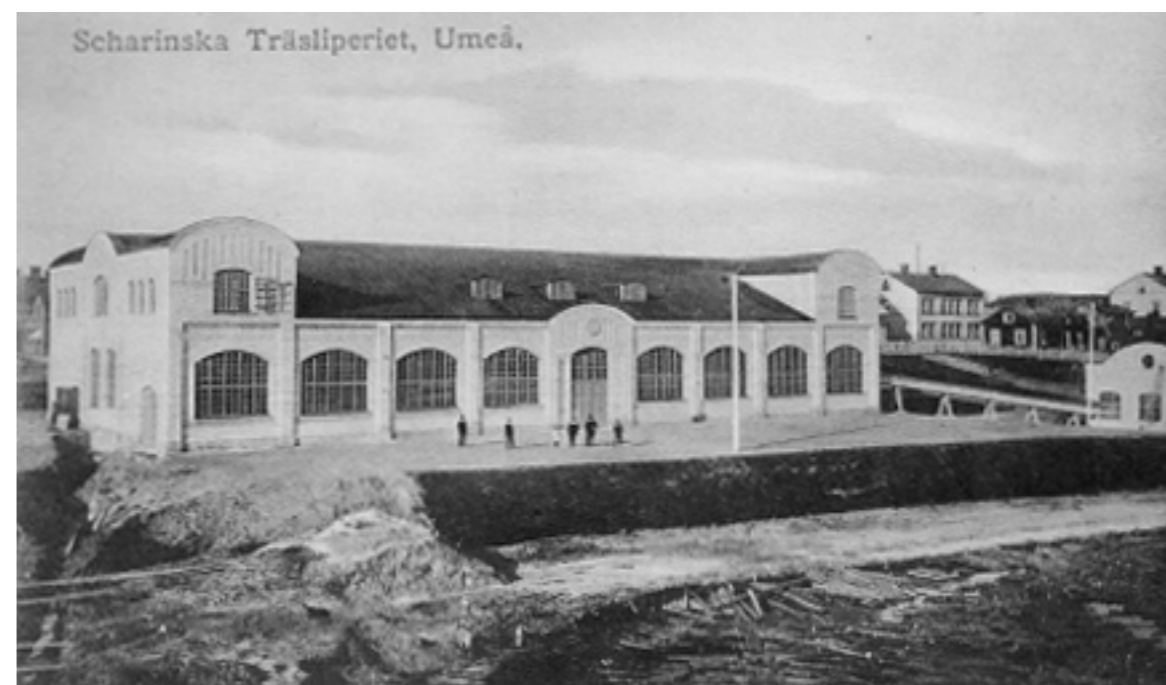

1913

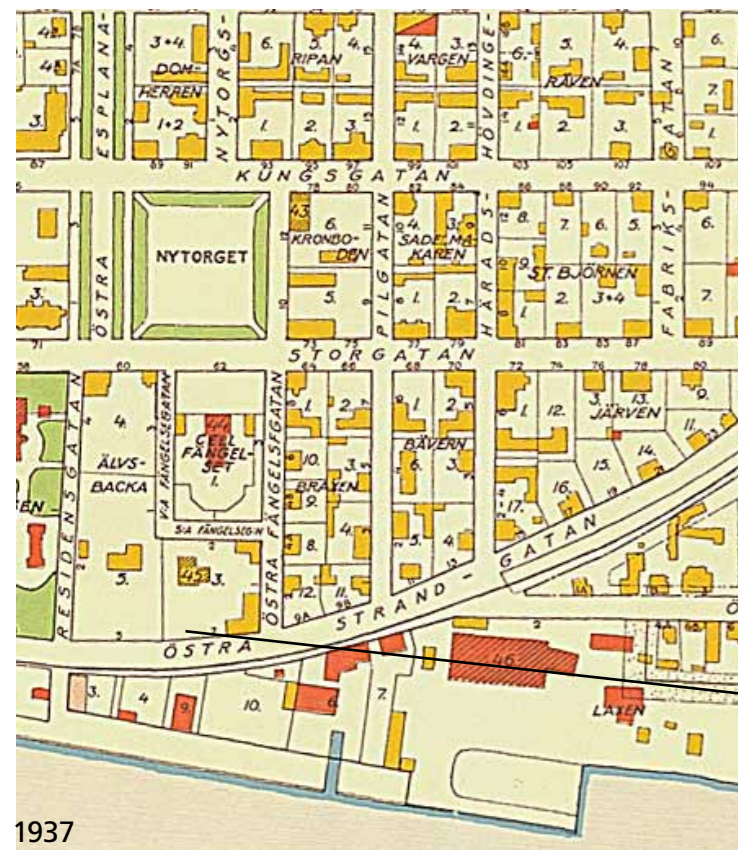
Carl Olanders karta över Umeå 1913. Här har Scharinska sliperifabriken tillkommit, liksom den bostadsbebyggelse som än idag finns kvar i sydvästra hörnet av kvarteret Järven.

Järven 8, Häradshövdingegatan 4.

På fabriksområdet vid Umeälven, intill Jacobsson & Erikssons snickerifabrik, startade Egil Unander-Scharin 1910 en träsliperifabrik. I denna tillverkades pappersmassa under perioden 1910–54. Timret kom vattenvägen, barkades och slipades ner till massa, som sedan formades till balar. Dessa transporterades sjövägen till olika beställare. Anläggningens läge inom staden krävde en vacker exteriör. Arkitekt Sigge Cronstedt, Stockholm, anlätades därför för utformning av fasaderna, medan byggnaden i övrigt projekterades av ingenjör Alf Prytz. 1937 övertogs fabriken av Bowaterkoncernen som 1940 flyttade tillverknigen till företagets nya fabrik på Sofiehem, i kvarteret Strömpilen. Fabriksbyggnaden kom efter en lång tids skiftande användning och förfall att byggas om till konsthögskola.

1937

Snitt ur karta över Umeå stad sammanställd av Byggnadskontoret 1937. Här har kompletterande verkstadsbyggnader tillkommit runt Scharinska fabriken.

Träsliperi och arbetarkvarter

Byggmästaren Per Eriksson från Falun, var en av dem som efter stadsbranden 1888 kallades till staden för att medverka i dess återuppbyggnad. För att kunna få fram byggnadsdetaljer till alla husbyggen startade han en mekanisk verkstad och snickerifabrik nere vid älven, vid platsen för nuvarande Konstnärligt campus. Fabriken var under en tid stadens största arbetsplats. Eriksson lät även uppföra arbetarbostäder för sina anställda i kvarteren norr om fabriken. Här växte så småningom fram en stadsdel huvudsakligen bebodd av personer med anknytning till fabriken. Den stora befolkningmängden i kvarteren gav snart upphov till ett litet butikscentrum i korsningen Storgatan/Häradshövdingegatan.

Växthus vid Östra Strandgatan, i nedre änden av kvarteret Älvsbacka.

Scharinska fabriken område på Öbacka. Träsliperibyggnaden längst upp till vänster.

Öbacka. På väg ut från stan mot Ålidbacken. I bakgrunden syns lasarettet. Bilden är tagen 1913.

Öbacka och Östra station

Vid sekelskiftet 1900 gick vägen norrut från Umeå genom Öbacka, uppför Ålidbacken och vidare mot Sävar. Den omgavs på Öbacka av bebyggelse av lantlig karaktär. 1907 flyttades stadens lasarett från sin tidigare plats Väst på stan till åsen invid Ålidbacken. Lasarettet blev därmed stadens yttersta utpost mot öster.

Öst på stan. Snitt ur Carl Olanders karta över Umeå 1913.

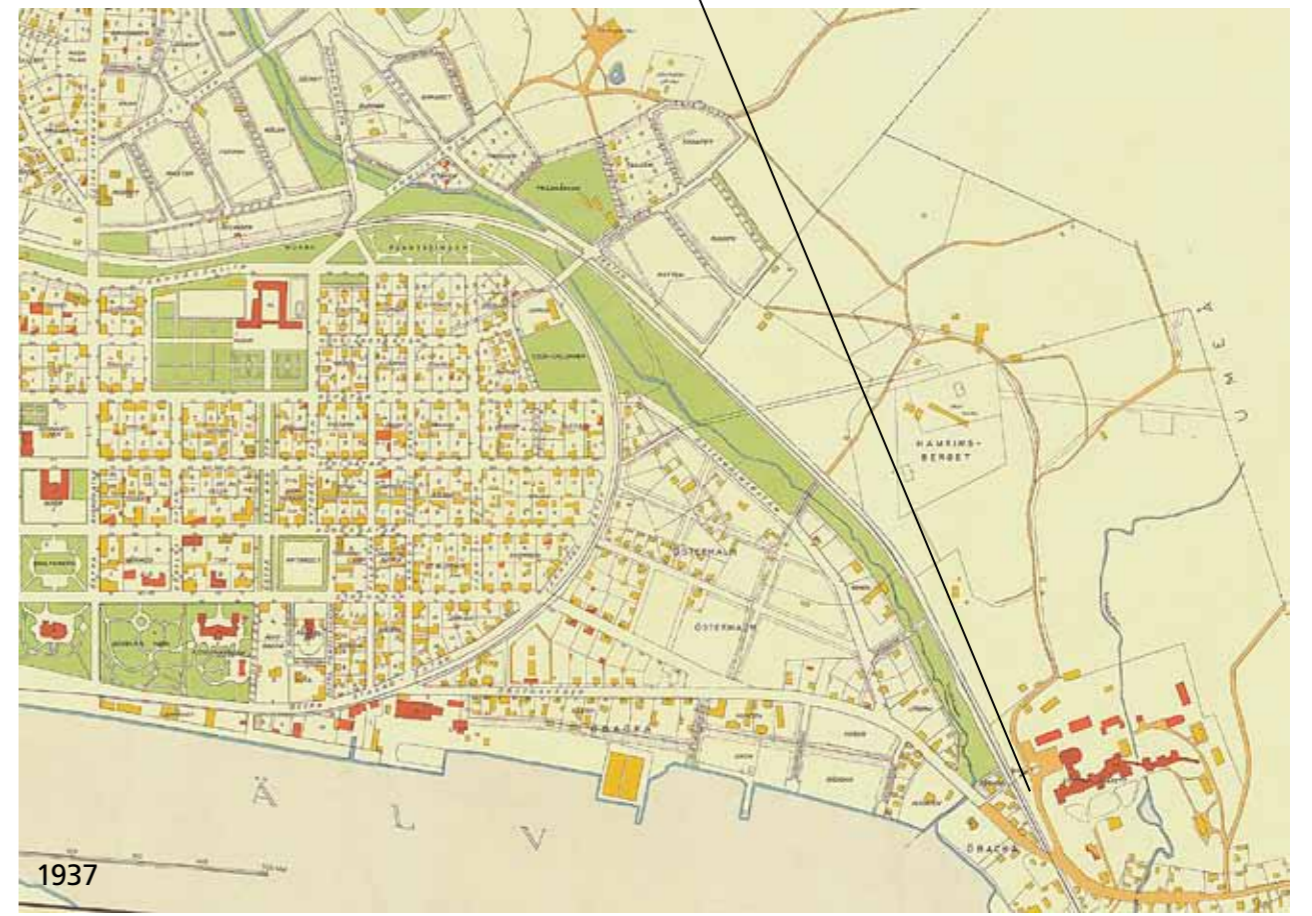

Hållplatsen Öbacka nedanför lasarettet.

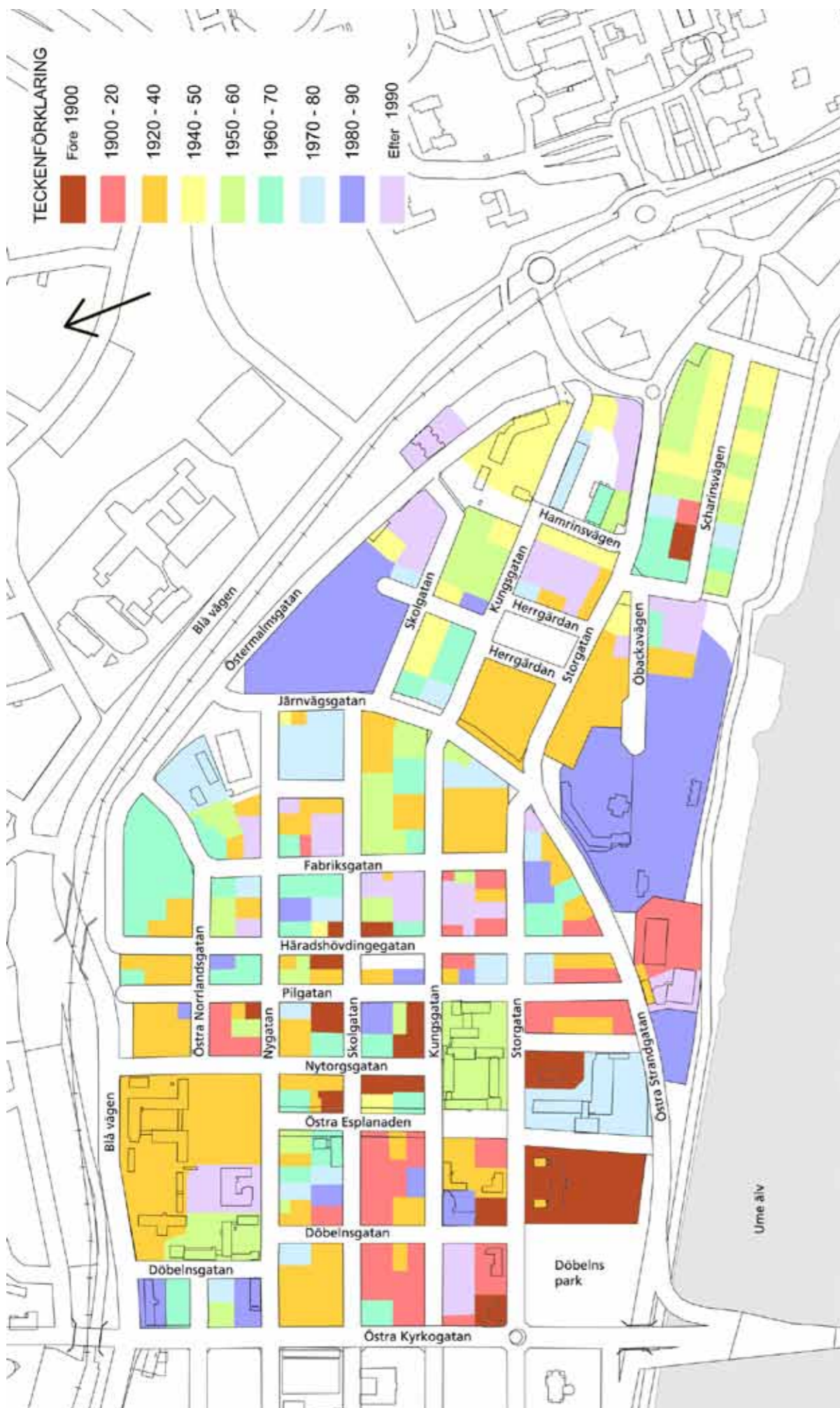
Bibanan Vännäs–Umeå invigdes 1896. Några år senare byggdes ett stickspår ner till hamnen i Umeå och ett par decennier senare drogs järnvägen fram till Holmsund och uthamnen där. Ända fram på 1940-talet fanns nedanför sjukhuset, inte långt från nuvarande Umeå Östra, en hållplats för tåget.

Östra station. 2010.

Öst på stan. Snitt ur karta över Umeå stad sammanställd av Byggnadskontoret 1937.

Riksintresset Umeå centrum

- Särskilda värdekärnor för riksintresset där värdefulla stadsplanedrag ingår
- Områden med värdefulla stadsplanedrag
- Kommunikationsstråk som är särskilt representativa för riksintresset
- Gräns för riksintresseområde
- Gräns för fornlämningsområde

I Umeå finns, liksom i övriga landet, kulturhistoriska värden av olika slag. En del av dessa är av sådan art att de av Riksantikvarieämbetet bedömts vara av nationell betydelse. Landets riksintressen för kulturmiljövärden är tänkta som läsverktyg för hela vår historia med dess sociala, ekonomiska och kulturella bredd och dess regionala särarter. De stärker dessutom stadens eller platsens identitet och attraktionskraft.

I landet finns ca 1 700 riksintressen för kulturmiljövärden. Av dessa finns 51 i Västerbottens län. Riksintresset Umeå centrum omfattar en stor del av centrala Umeå samt f d regementsområdet I20. Det speglar Umeå som norrländsk handels- och sjöfartsstad samt som residensstad med förvaltning, utbildning och militär verksamhet, esplanader och parker. Länets riksintressen för kulturmiljövärden har tillkommit i dialog mellan Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen och kommunerna. Hanteringen av riksintressena styrs av miljöbalkens 3:e och 4:e kapitel. Länsstyrelsen har till uppgift att bevaka att riksintressena beaktas och inte påtagligt skadas genom olämpliga åtgärder. Tillskott och förändringar kan göras om kulturmiljöns värden beaktas.

Av kartan framgår riksintressets omfattning i Öst på stan. Miljöer som är representativa för riksintresset, dess s k värdekärnor, har markerats med rött. Där är risken för påtaglig skada störst. Inom gränsmärkta områden finns historiskt intressanta stadsplanemönster att beakta i stadsplaneringen. Fornlämningsområdet rymmer lämningar från 1600-talsstaden och skyddas av Kulturmiljölagens 2:a kapitel.

Riksintresset Umeå centrum finns närmare beskrivet i *Länsstyrelsens meddelande 2009–8, Centrala Umeå och f d regementet I20 – en kulturmiljö av riksintresse.*

Allmänna råd

Takmaterial

Takets material och färg har stor inverkan på stadsbilden. Byte av takmaterial och takfärg är därför bygglovpliktiga åtgärder. Valet begränsas ibland av bestämmelser i detaljplaner eller av anvisningar i byggnadsordningar. Hör efter med bygglovhandläggarna i din kommun om vad som gäller.

Lertegel

Lertegel är takpannor framställda av formgjuten eller strängpressad bränd lera. Tillverkning har funnits i Sverige sedan 1100-talet. Äldre takpannor är enkupiga, sedan 20-talet tillverkas även tvåkupiga pannor. Ett lertegeltak samspelar vackert med våra vanliga fasadmaterial trä, puts och tegel. Dagens svenska taktegel kommer från Vittinge som tillverkar såväl enkupigt som tvåkupigt. Materialet är frostbeständigt och har lång livslängd och ger huset ett vackert utseende.

Betongpannor

Betongpannor är tyngre och tjockare än lertegel och något billigare. De kan ibland vara ett alternativ på äldre hus. Vill man efterlikna lertegel gäller det att hitta pannor med varm och mild färgton. Undvik betongpannor med glättad yta. En sådan yta gör att snön släpper taget lite här och var utan att helt lämna taket. Resultatet blir att du vintertid får ett ”slarvigt” och mindre vackert tak. I en sammanhållen miljö med övervägande lertegeltak är lertegelpannor att föredra framför betongpannor.

Tegelimiterande plåt

Många husägare har på senare tid valt att ersätta takens lertegelpannor med tegelimiterande plåt. Detta material har en avvikande karaktär och åldras på ett annat sätt än lerteglet. Redan 8–10 år efter materialbytet har färgen på många av de tegelimiterande plåttaken börjat vitna och släppa, vilket innebär ett förfulat utseende och att framtida målnings- och färgsättningsproblem väntar husägarna. Sådana tak utgör en kortsiktig och inte särskilt estetisk lösning och kan därför inte rekommenderas. På enskilda kulturhistoriskt värdefulla hus och på hus i kulturhistoriskt värdefulla bebyggelseområden är den tegelimiterande plåten direkt olämplig.

Den är inte heller lämplig på tillbyggnader, entréer och skärmtak för bil, där huvudbyggnadens takmaterial är lertegel. Använd i dessa sammanhang ett tydligt avvikande material som papp eller röd plåt i bandtäckning.

Skivplåt

är ett takmaterial som återfinns på många äldre hus från sekelskiftet och fram till 40- och 50-talet. Det skivtäckta taket är vackert och distinkt. Det är en del av husets karaktär och bör om möjligt bevaras, alternativt läggas om på liknande sätt. I mindre känsliga sammanhang kan plåt i bandtäckning vara ett alternativ. Korrugerad eller tegelimiterande plåt är inte lämplig som ersättningsmaterial.

Papptak

På tidiga egnahem Öst på stan var papptak vanliga. Inte minst förekom de på de många uthus som fanns inne på gårdarna. Pappen lades i horisontella våder och var enkel att lägga på. Om den läggs rätt har den lång livslängd.

Gråsvart papp i våder är rätt papp för mindre egnahem och för stadsdelens få kvarvarande äldre uthus, som med tegel eller korrugerad plåt får ett klumpigt uttryck. Det kan även vara lämpligt takmaterial på verandor och nyare uthus.

Ny kupa på hus från 20-talet.

Två ursprungliga nätta kupor på 40-talshus.

Tillagda kupor på 40-talshus, överstora och för många.

Takkupor

förekommer av och till på äldre hus för att ge dagsljus åt oinredda och oisolerade kallvindar eller åt rum på husets vindsvåning. De ingår då som naturliga element i husets arkitektur.

Nya takkupor kan ibland accepteras, men placering, storlek och form måste anpassas till husets karaktär och samordnas med fasaden. De bör göras så nätta som möjligt så att byggnaden inte ser överlastad ut. Kupor med pulpettek ser i allmänhet nättare ut och lämpar sig särskilt väl för hus med branta takfall.

Tänk på att fönstren inte behöver göras så stora, mycket himmelsljus kommer in ändå. Och begränsa antalet kupor i takfallen. En ensam kupa är lämplig på korta hus med bara ett trapphus. Två kupor kan vara lämpligt antal på längre hus med två trappuppgångar. Utnyttja i första hand möjligheten att få in mycket ljus via gavlarna. I stan finns många hus från 40- och 50-talet med ursprungliga vindslägenheter med omfattande ljusinsläpp och ibland även balkonger på gavlarna och få och nätta takkupor i takfallen. De är ritade av duktiga arkitekter med känsla för helhetsintrycket och kan tjäna som förebild vid upptagning av nya kupor.

Undvik att på takkuporna införa färger som inte redan tidigare finns på huset. Svarta takkupor och svarta stuprör hör inte hemma på hus med röda tegelpannor.

Stuprör

på äldre hus var ofta utförda i galvaniserad plåt och hade ”skarpa knän”, detta för att de var sammansatta av flera raka rör som klippts till och falsats ihop. Efter några år då zinkplåten oxiderat och blivit matt målas de i samma färg som väggen. Stuprörens skarpa krökar och diskreta målning i fasadfärgen ger det äldre huset en speciell karaktär. Vill man bevara denna finns ännu plåtslagare som kan falska stuprör på traditionellt sätt. Idag finns även prefabricerade stuprör med skarpa rörböjar att tillgå. Dessa saknar dock falsveck.

Prefabricerade stuprör med mjuka rörböjar och utkastare har tillverkats sedan 50-talet. Om fasaden var i gult eller rött tegel målades stuprören i milda gula och grårosa toner, på trähus var det fortfarande bakomliggande färg som gällde. Några decennier senare var stuprören inte bara prefabricerade utan även plastbehandlade och levererades vita, röda eller svarta. Vill man ge 30- eller 50-talshuset en tidstypisk färgsättning går det bra att måla med linoljefärg i valfri kulör på plastbelagda vita stuprör. Hängränna bör målas i samma färg som stuprör.

Äldre stuprör med skarpa rörvinklar.

Källarfönster

placerades på 30-, 40- och 50-talet om möjligt centrerade under bostadsvåningarnas fönster. Ofta fick något fönster av praktiska skäl en mer udda placering. Med anledning av denna mer godtyckliga placering av källarfönstrets fönster och med tanke på sockeln som ett element på vilket resten av huset vilar, bör fönster i sockeln inte framhävas genom vitmålning utan målas i en ton nära men inte helt lika sockeln.

Äldre locklistpanel med bågfris.

Äldre utanpåliggande locklistpanel.

Liggande fasspontpanel.

Äldre inspontad locklistpanel.

Äldre inspontad lockpanel.

Modern utanpåliggande lockpanel, s k "villapanel".

Fasadmaterial och tilläggsisolering

Fasadmaterialen är en viktig del av en byggnads karaktär. Strävan bör vara att behålla och underhålla det ursprungliga fasadmaterialen, som ofta är av bättre kvalitet än dagens. Om behov av materialbyte ändå föreligger bör ursprunglig fasadkaraktär bibehållas eller återställas genom att putstyp, eller vid trähus paneldimensioner och profiler, väljs med utgångspunkt från husets ursprungliga utseende. Om det ursprungliga utseendet är okänt bör man ändå eftersträva en tidstypisk fasadkaraktär.

Modern villapanel med utanpåliggande breda lock är inte lämplig på äldre hus, då den ger fasaden ett grövre utseende.

Panelarkitektur från sekelskiftet 1900.

Fasad med obruten stående panel. 1930-tal.

Senare tillkommet "midjeband".

Midjeband

Det sena 1800-talets och sekelskiftets trähus var vanligen klädda med väggfält av liggande eller stående fasspontpanel inramad av knutar, pilastrar och horisontella listverk. För att ge bottenvåningen resning och huset vackra proportioner placerades en horisontell list högt upp på fasaden, direkt under övervåningens fönster.

30- och 40-talens enklare träfasader har däremot stående obruten panel från sockel till takfot. Vid fasadrenovering av dessa hus bör horisontella lister inte införas, då de påtagligt förändrar husets karaktär. Hushålla i stället med virket så att antalet skarvar minimeras. Om skarvarna utförs på rätt sätt och målningsarbetet utförs med lämplig produkt får man en vacker fasad som håller länge.

På prefabricerade hus från 1970-talet och framåt används ofta horisontella brädor för att dölja skarvarna mellan byggelementen. Dessa hus är inte lämpliga förebilder vid renovering av äldre hus.

Sekelskiftet 1900.

1920-tal.

Verandor

Flera av trähusen Öst på stan pryds fortfarande av dekorativa och trivsamma tvåvåningsverandor. De äldsta, på borgarnas hus från decennierna kring sekelskiftet 1900, är relativt stora och har skulpturerade tak och vackert kontursågade snickerier. De yngre på arbetarnas tvåfamiljs egna hem från 1920- och 1930-talen är mindre och har sadeltak och täta räcken som är panelklädda lika fasaden. Av de äldre verandorna finns bara ett tiotal kvar i centrala stan, av de yngre finns något fler.

Verandan har en praktisk och trivsam funktion och är i allmänhet en prydnad för huset. De äldre gårdsmiljöerna med verandor och lummig grönska omgärdade av trästaket är uppskattade inslag i miljön Öst på stan och bidrar starkt till stadsdelens identitet. Vårda och underhåll därför din veranda.

Inglasning, liksom förändring av räcket utseende, innebär en förvanskning av husets karaktär och är oftast inte lämplig. Om verandan är i dåligt skick, ta bort skadade delar och ersätt dessa med nya kopior. Observera att verandaräcken bör målas med oljebaserad färg för att inte ruttna. Om ditt verandaräcke är för lågt enligt dagens normer kan du komplettera med en friliggande överliggare cirka 15 cm över befintligt räcke.

Tillgänglighet

Tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning kan förbättras på olika sätt: genom att anpassa omgivande marknivå till husets entré, anlägga en utvändig ramp eller ordna med en invändig lösning som överbryggar nivåskillnaden. Oavsett vilken lösning som väljs ställer Plan- och bygglagen krav på att ändringen görs varsamt och för särskilt värdefulla hus att den inte medför förvanskning av husets karaktär.

Åtgärder för att fylla kraven på tillgänglighet är bygglovpliktiga. För ett fint resultat och för en smidig bygglovprocess bör arkitekt anlitas och samråd med byggnadsantikvarie ske.

Varsam och fin tillgänglighetsanpassning på Stiftelsen Bostadens gårdar i kvarteret Härmod.

Färgsättning

Bebyggelsens färgsättning är en modebetonad företeelse och växlar med byggnadsstilen. Ofta kommer husets arkitektur bäst till sin rätt om det målas i ursprungliga eller för tiden typiska kulörer. Vid tveksamhet om färgsättningen, kontakta byggnadsantikvarierna på Västerbottens museum, som i mån av tid kan hjälpa till med goda råd. Här ges endast en kort överblick över hur husen Öst på stan, främst trähusen, varit färgsatta genom tiderna. Tips om litteratur i ämnet finns längst bak i denna skrift.

Rödfärgat på de äldsta husen och på uthus.

Panelarkitektur målad med linoljefärger.

Nationalromantik med mustig färgsättning.

Enkel 20-talsklassicism med dämpade färger.

Funkis, här med i sen tid vitmålade fönster.

1800–1880 Rödfärgat

Under 1700-talet var de flesta hus i Västerbotten ännu grå och omålade. Men längs Umeås och Skellefteås huvudgator och på de finare gårdarna på landsbygden blev det nu modernt att rödfärma timmerfasaderna. Förebild var adelns sätesgårdar som alla målades ljus röda för att imitera tegel. Knutar och foder målades sandstensgrå och fönsterbågarna gula som oljad ek. Seden att måla husen röda spred sig till vanligt folks bostadshus och till städernas och landsbygdens uthus. Fönster målas idag ofta vita på slamfärgade hus.

1880–1900 Panelarkitektur – linoljefärgsmålåd

Under 1800-talets senare del utvecklades finbladiga sågar som gav byggmästarna nya möjligheter att artikulera fasaden. En rik panelarkitektur utvecklades. Förebild var storstädernas putsade stenhus i nyrenässansstil. Under perioden användes två närbesläktade nyanser på fasad och listverk: en ljusare för fasaden och en annan något mörkare för listverken, ibland omvänt. Fönsterbågen gavs en mustig mörk nyans, vanligen brun, grön eller engelskt röd.

1900–1920 Nationalromantik – tjära och rödfärg

Nationalromantiken sökte sina förebilder i vasatidens och allmogens byggnadsskick. Traditionella material som trä, tegel och natursten värderades högt, liksom ett hantverksmässigt utförande. Röd slamfärg eller trätjära blev vanliga på fasaderna. Knutar, fönsterbågar och foder målades under denna period för första gången helt vita. Men den konstnärligt lagde arkitekten lekte gärna med rött och grönt på dessa detaljer.

1920–1930 20-talsklassicismen

På 1920-talet avlöstes den mustiga nationalromantiska stilen av klassiska ideal. Enkla former, symmetri och lugn var utmärkande för stilen. Fasaderna smyckades återhållsamt med klassiska arkitekturmotiv som pilastrar, gavelmotiv och lunettfönster. Väggarna målades i dämpade ockra, rosa, grå och gröna toner med knutar och foder i en mörkare nyans. Fönster i de klassiska kulörerna grönt, brunt och rödbrunt blev åter moderna. Inte sällan tillsattes svart för att dämpa kulörerna.

1930-tal Funktionalismen

Med Stockholmsutställningen 1930 spreds funktionalismens idéer. Stilen tog avstånd från 1800-talets och det tidiga 1900-talets arbetssätt med utsmyckade fasader. Nu eftersträvas i stället enkla former som återspeglar funktionen. Husen målades vita, gråvita, ljus gulvita eller ljus grågröna. Fodren målades nästan alltid i fasadfärgen, fönsterbågens färg blev något mindre kraftfull än tidigare. Men den var fortfarande kulört, gärna grön eller rödbrun.

Höga vackra korspostfönster med dekorativt utformade omfattningar i trä. Förebild är de större städernas putsarkitektur. 1890-tal.

1910-tal. Korspostfönster.

1920-tal. Korspost och tätspröjsat.

1920-tal. T-post och tätspröjsat.

1920-tal. Tätspröjsat tvåluftsfönster.

1930-tal. Sexrutors tvåluftsfönster.

1940-tal. Tvåluftsfönster. Breda sidofoder.

1950-tal. Tvåluftsfönster.

1960-tal. Sidoställd mittpost. Smalt vädringsfönster.

Fönster

Fönstren bidrar på ett särskilt sätt till husets karaktär och tidsprägel. Tänk på att äldre fönster ofta är av bättre virke än dagens och överväg att behålla och renovera dem. Om man väljer att byta fönster, bör ett utseende nära originalet väljas. Var noga med att bibehålla storlek och proportioner. Undvik moderna vippfönster då dessa, speciellt när dom står öppna för vädring, helt förändrar husets karaktär. Undvik även så kallade insticksfönster, där den gamla karmen får sitta kvar. Sådana fönster förändrar fasadens proportioner och släpper in mindre ljus i dina rum.

Huset blir oftast vackrast om det målas i ursprungliga eller för tiden typiska kulörer. Tänk dig därför för innan du byter ut dina fönster till nya vita eller gråvita klädda med plåt eller utförda i plast. Med sådana fönster finns ingen möjlighet att vid senare tillfälle övergå till mer tidstypisk färgsättning.

1960-tal. Fönsterband.

1970-tal. Fönsterparti.

1970-tal. Burspråk.

1990-tal. Fönster över hörn.

1860-tal.

Snidad relief på Scharinska villans port föreställande storken och den Scharinska barnaskaran. 1904.

Portar

Husen Öst på stan passeras av många människor. Ibland ligger de indragna på tomten, ibland i gatuliv. På en del ställen finns butiker med skyltfönster. På andra anas kontor eller ett privat liv bakom fasaderna.

Men en port som leder in till husets inre finns alltid. Portarnas utseende varierar, men gemensamt för många äldre och ibland även yngre portar är att husägare och arkitekter vinnlagt sig lite extra för att husen ska visa upp sig på ett fint sätt mot gatan.

Där gamla fina originaldörrar finns kvar bör ett bevarande alltid övervägas. En äldre dörr kan oftast renoveras. Den kan också om det behövs, förstärkas och isoleras på insidan. En annan möjlighet är att komplettera originaldörren med en extra innerdörr. Behöver dörren ändå bytas finns i länet bra snickeriföretag som kan tillverka dörrar med dina gamla som förebild och med förbättrad värmeisolering och säkerhet. Västerbottens museum kan ge tips om sådana hantverkare.

Sekelskiftet 1900.

1930-tal.

1960-tal

1990-tal

1920-tal.

Portsmide Ripan 3, sent 1800-tal.

1920-tal.

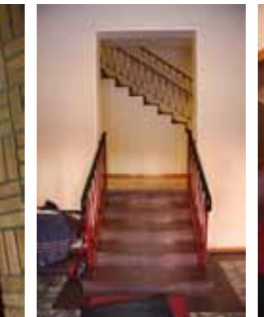
Fasspontpanel och fernissad trappa. Väggen överdel gipsklädd av brandsäkerhetskäl. Lägenhetsdörrarna ådringsmålade och brandskyddade. 1910-talet.

Trapphus från 1920-talet med skivor av kryssfaner inramade av listverk.

Dekoratvtt trappräcke i järn från 1950-talet.

Trappräcke från 50-talet. Vackert stensatt golv i trapphusentré.

Trapphus

Trapphusen i flerbostadshusen Öst på stan var förr, liksom på andra håll, ägarens välkomsthälsning till boende och besökare. Där fanns hantverksmässigt utförda detaljer, smakfull färgsättning, ibland dekorativt måleri på väggar och i tak eller någon konstnärlig utsmyckning. Många vackra trapphus har blivit ett offer för grävskoporna under 60- och 80-talets rivningar eller förlorat sin karaktär i samband med omfattande renoveringar. Där den ursprungliga karaktären finns kvar finns anledning att renovera varsamt. Västerbottens museum kan, i mån av tid, ge goda råd till den som vill återställa den ursprungliga karaktären i sitt trapphus. Observera att nya brandkrav på trapphus med träpanel ofta kan tillgodoses genom att tak i vilplan, trapploppets undersida och väggen överdel kläs med gipsskivor.

Källarnedgångar

Övertäckta källarnedgångar till förråd och smålägenheter i källarna har på senare år blivit vanliga. Dessa tillägg till den ursprungliga byggnaden är inte av tillfällig art och bör utformas med arkitektonisk omsorg och anpassas till husets karaktär. Rådgör gärna med byggnadsantikvarie eller arkitekt för gott resultat. Ljusinsläpp, entrébelysning, plattsättning och plantering ökar trevnaden.

Gårdarnas grönska

De många och varierande gårdsmiljöerna och deras lummiga grönska är en viktig del av stadsdelens identitet. Den omsorg som husägare och boende lägger ner på att vårda växtligheten är till glädje för alla. Stora träd är landmärken i stadsbilden, de är rumsbildande på tomten och ger en ibland välbehövlig skugga om sommaren. Tänk på att de behövt decennier för att växa till sig, innan du bestämmer dig för att hugga ner dem.

Häckar och staket

Stadsdelens många gårdar har varierande avgränsning mot gatan. Olika former av staket förekommer, ofta i kombination med häck eller buskage. Blandningen skapar en trivsam variation i gaturummet. Staket bör utformas med material, form och färg som anknyter till husets karaktär. Plank bör undvikas, då de visuellt avskärmar värden som är av grundläggande betydelse för stadsbilden.

Gårdshus

Förr hade alla gårdar Öst på stan ett uthus, större eller mindre, innehållande tvättbod, mat- och vedbod, flera dass, något litet bostadsrum för tjänstefolk och ibland stall, vagnsbod och höloft. I dag är de större av dessa uthus för längesen rivna eller om- och påbyggda till bostadshus. Kvar finns bara några enstaka uthus av det mindre slaget.

Dessa små uthus inne på gårdarna är viktiga att slå vakt om. De är en del av stadsdelens identitet och berättar om hur livet i stadsdelen tedde sig förr. Liggande fasspontpanel eller stående locklistpanel samt svart takpapp var vanliga material på dessa hus. Underhåll med samma material och utförande som tidigare och ta gärna råd av byggnadsantikvarier på Västerbottens museum.

Avsaknad av häck eller staket i tomtgräns mot gatan ger en mindre ombonad boendemiljö och ett trasigt gaturum.

Parkering på gårdarna

Ett hot mot den av många uppskattade grönskan Öst på stan är alla bilar som behöver parkeras i stadsdelen och helst i anslutning till husen där man bor. Undvik att överlasta gården med bilar och försök att finna en balans mellan parkeringsytor och vistelseytor med grönska för dom boende. Och lägg omsorg på utformningen av dessa ytor. Tänk också på att inte öppna upp hela tomtgränsen mot gatan för att man lättare ska kunna komma ut och in med bilar.

Staket, häckar och träd i tomtgränsen mot gatan bidrar till att gårdarna får en skyddad och halvpri- vat karaktär och till en positiv upplevelse för dem som promenerar, cyklar eller åker bil längs stadsdelens gator.

Klimataggregat på fasaderna

Numera är det vanligt att bostäder, kontor och butiker förses med klimataggregat av olika slag. Dessa tillägg utgör främmande och ofta förfulande inslag på i övrigt välkomponerade fasader. Tänk på att inte välja en alltför framträdande plats för placering av pumpen, gör snygga montage och prydliga kabeldragningar och måla eventuellt värmepumpen med tillhörande kablage i fasadens färg.

Om- och tillbyggnad

Hus kan byggas om och till på många olika sätt. Man kan anknyta till husets ursprungliga stil eller göra ett tillägg som bryter mot stilen på det befintliga huset. Oavsett vilken väg du väljer är det viktigt att tillbyggnaden samspelar med det hus som ska byggas till och med den omgivande miljön.

Nytt entréparti och ny takkupa på egnahem från 1920-talet.

Att ta hjälp av en arkitekt kan vara klokt. Det behöver inte kosta så mycket och bidrar till att ge ditt hus genomtänkta funktioner och ett vackert utseende samt underlättar bygglovprocessen. Kommunens bygglovhandläggare och byggnadsantikvarier på Västerbottens museum kan ge goda råd och även tipsa dig om lämpliga arkitekter som du kan vända dig till.

Härintill visas några exempel på tillbyggnader vars formspråk ansluter till originalets. Exempel på tillbyggnader som kontrasterar med husets ursprungliga stil, men ändå samspelar fint, hittar du bl a på Södra Ersmarksgatan 12 på Haga och på Västra Hyvlargränd 3 på Sofiehem.

Nytt burspråk och entréparti på litet egnahem från 1920-talet.

Bygglov – behövs det?

Har du planer på att bygga om eller bygga till, bygga skärmtak för bil, plank eller veranda, bör du i tidigt skede kontakta kommunens bygglovhandläggare för att höra vad som gäller.

Litet envåningstillägg på bostadshus från 1930-talet.

Tvåfamiljshus från 1930-talet som förlängts och fått vindsinredning.

Arkitektsignaturer

Många är de husritare och arkitekter som genom åren bidragit till Umeås stadsbild. Några har varit verksamma i staden under lång tid, andra har bara ritat enstaka hus. Här nedan presenteras några flitiga husritare och arkitekter i Umeå och deras favoritmotiv.

Erik Eriksson, 1888–1950

Erik Eriksson var son till byggmästaren Per Eriksson, en dalkarl som flyttat till Umeå för att medverka vid stadens återuppbyggnad efter branden 1888. Sonen växte upp omgiven av byggfolk och praktiserade som ung på pappans byggen. Efter utbildning i Stockholm etablerade han sig i hemstaden och ritade under perioden 1900–30 ett stort antal byggnader i Umeå, alla gedigna och väl genomarbetade, de flesta i nationalromantisk stil. Brutna tak var vanliga på hans hus. Favoritmotivet är frontespisen med burspråk i våningen under. Motivet finns på Kungsgatan 111 Öst på stan, på det gula herrgårdslänkande bostadshuset vid Operaplan och på Wiknerska huset intill Hotel Plaza på Storgatan.

Denis Sundberg

Denis Sundbergs far var byggmästare i Umeå och hade bland annat byggt villor åt bokhandlare Åkerblom, överste Aschan och jägmästare Ringstrand. Denis fick tidigt praktisera på faderns byggen. Arkitektexamen tog han i Stockholm, lagom till funktionalismens genombrott i Sverige 1930. Då trä av naturliga skäl var det traditionella byggmaterialet i Norrland kom Denis Sundberg i större delen av sin produktion att utveckla ett funktionalistiskt formspråk anpassat för detta material. Gemensamt för alla hans byggnader är en personlig stil, präglad av ett känsligt sinne för material och proportioner. Favoritmotivet var en fransk balkongdörr med räcke av plattsmide med rundade hörn, placerad ovanför husets entréport.

Hillevi Callander

Ett smidesräcke med en rad infällda cirkular upptill. Här är det Hillevi Callander som hållit i pennan. Hon var Umeås första kvinnliga arkitekt, född i Södertälje, tog sin arkitektexamen i Stockholm 1940 och anställdes på Denis Sundbergs kontor i Umeå 1952. Här ritade hon ett stort antal kontors- och flerbostadshus, de flesta i rött tegel, tidstypiskt lådformade, men med omsorgsfullt studerade planer och fint materialval. Bostadshusen var ofta försedda med just denna detalj i balkongernas smidesräcken. 1959 övertog hon Sundbergs kontor och drev själv verksamheten fram till pensioneringen 1978 under namnet Callander arkitektkontor AB.

Uno Nygren

Snickarson, född och uppvuxen på Teg, där han också kom att bo större delen av sitt liv. Efter arkitektexamen i Stockholm 1952, kom han först till Jämtland, därefter till Umeå, där han arbetade som biträdande länsarkitekt och hade egen arkitektverksamhet. Anpassning till terrängen, harmoniska proportioner och genomtänkta planlösningar kännetecknar hans byggnader. Uno Nygren är pappa till Arbetsförmedlingens kontorshus i centrum, radhus på olika håll i Umeå, gårdshus med bostäder Öst och Väst på stan och små fint anpassade tillbyggnader till egnahemmen i kvarteret Uller. Det enkla fönstret med en horisontell spröjs kännetecknar många av hans bostadshus från senare tid.

Erik Eriksson

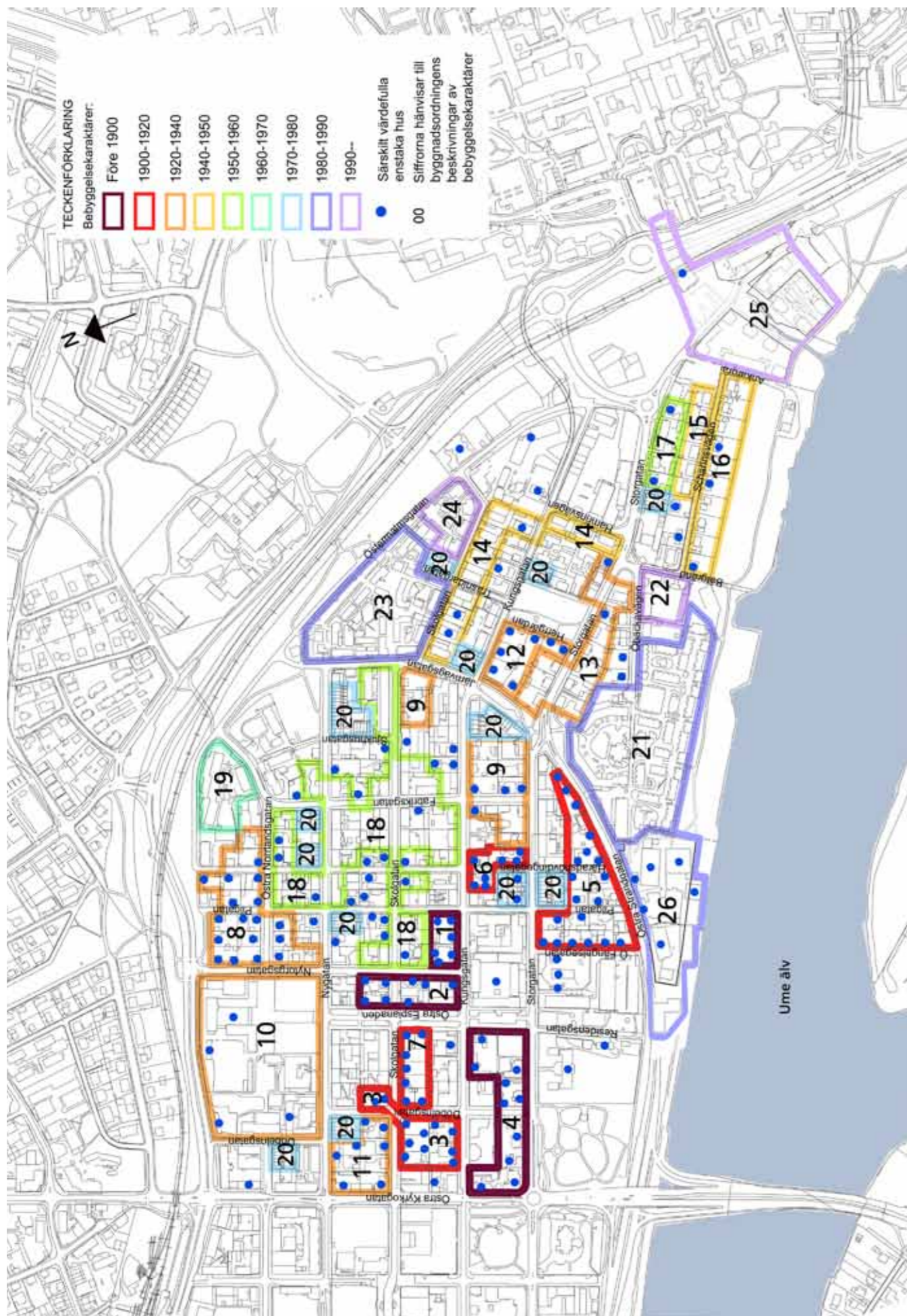
D. Sundberg

H. Callander

Uno Nygren

Bebyggelsekaraktärer och särskilt värdefulla enstaka hus

Öst på stan är stadsdelen närmast öster om Centrumfyrcanten. Här samsas björkplanterade långgator, gamla umehus i trä och lummiga trädgårdar ingärdade av staket med senare tiders två- och trevåningslängor i gult och rött tegel. Utmed Storgatan ligger förnäma bostadshus från 1900-talets början samt länsresidenset och gamla cellfängelset, idag använt som hotell, vandrarhem och krog. I norra änden av Västra Esplanaden tronar det pampiga f d folkskoleseminariet, numera Minervaskolan. Nere vid älven finns Konstnärligt campus, i anslutning till den f d Scharinska trämassfabrikens huvudbyggnad. I kvarteren däromkring ligger tidigare arbetarbostäder och egnahem för dem som arbetade på fabriken.

I stadsdelen finns två större bostadsområden, Öbacka och Östermalm, exploaterade på 1980-talet och där den kände arkitekten Ralph Erskine haft ett finger med i spelet. I öster förnyas stadsdelen genom tillkomsten av Botniabanan och Östra station och ett nytt bostadsområde, Öbacka strand, vid älven.

Öst på stan är en lågmäld stadsdel med många mänskliga kvaliteter. Här finns god arkitektur som speglar många viktiga perioder i Umeås historia. Här finns också, enligt många uppfattning, mycket av Umeås själ.

Så här läser du kartan

Kartan till vänster visar karaktärsskapande stadspartier som identifierats inom stadsdelen. På kartan har dessutom fastigheter med enstaka byggnader av särskilt stort kulturhistoriskt, arkitektoniskt eller miljömässigt värde markerats med blå prickar. Observera att flera värdefulla byggnader ibland finns på samma fastighet.

För alla byggnader i stadsdelen, oavsett kartans markeringar, gäller enligt Plan- och bygglagen (PBL) att underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Byggnader som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär får enligt samma lag inte förvanskas. Detta innebär inte något generellt förbud att bygga till eller på andra sätt förändra ett hus. Det viktiga är att ursprungsbyggnadens karaktär inte går förlorad och att eventuella tillägg på ett estetiskt tilltalande sätt samspelar med ursprungsbyggnaden. Blå prick innebär inte att byggnaden inte får rivas. Vad som är möjligt i varje enskilt fall avgörs av byggnadsnämnden.

Ny bebyggelse inom stadsdelen ska utformas och placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stadsbilden, kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan.

Utdrag ur Plan- och bygglagen finns på sid 4 i denna byggnadsordning.

Här kan du läsa mer om bebyggelsekaraktärer och hus

På sid 14–25 återges, under rubriken ”Allmänna råd”, generella förhållningssätt i ett antal ofta förekommande frågeställningar. Dessa förhållningssätt gäller alla hus i stadsdelen.

Särskilt värdefulla enstaka hus ges en kortfattad presentation på sid 30–53. En förteckning med fastighetsbeteckningar i bokstavsordning finns på sid 28–29. På sid 54–104 finns beskrivningar av kartans 26 bebyggelsekaraktärer samt vägledande förhållningssätt till dessa.

Observera

Byggnadsordningen innehåller inga bestämmelser utan avser att ge underlag för tillämpningen av Plan och bygglagens regler om hänsyn till stads- och landskapsbild, natur- och kulturvärden, byggnaders egenart och helhetsverkan samt miljömässiga värden. Förhållningssätten ska uppfattas som vägledande. När i byggnadsordningen upptagna byggnader och miljöer berörs i plan- och bygglovärenden prövas bevarandevärdet av byggnadsnämnden. En avvägning görs då mot andra förekommande intressen (se Översiktsplan Umeå kommun – Fördjupning för de centrala stadsdelarna, sid 32).

Register över särskilt värdefulla enstaka hus

	Sid		Sid		Sid		Sid
B jörken 1. Ö Kyrkogatan 16/V Norrlandsg 31	52	Hugin 3. Nygatan 47. F d folkskoleseminarium	43, 72	Perrongen 1. Östra station	53, 102	Uller 10. Ö Esplanaden 7A	39, 66
Braxen 1. Ö Fängelsegatan 8	35, 62	Hugin 3. Nygatan 47. Förrådsbyggnad	43, 72	R enen 1. Östermalmsgatan 51. Katolska kyrkan	52	Uller 11. Skolgatan 86B/Ö Esplanaden	39, 66
Braxen 1. Ö Fängelsegatan 8/Storgatan 64	34, 62	Hunden 14. Storgatan 116	51, 86	Riddarborgen 2. Storgatan 56. Länsresidenset	33	Uller 12. Skolgatan 86A	39, 66
Braxen 2. Storgatan 66/Pilgatan	36, 62	Hunden 18. Storgatan 108	51, 86	Riddarborgen 2. Storgatan 56	33	Uller 13. Skolgatan 84B	39, 66
Braxen 3. Pilgatan 5, Hotell Pilen	37, 62	Hunden 24. Scharinsvägen 7	36	Ripan 1. Kungsgatan 93	30, 54	Uven 12. Kungsgatan 139	49, 80
Braxen 3. Pilgatan 5, Hotell Pilen, gårdshus	37, 62	Hunden 27. Scharinsvägen 5	31	Ripan 1. Nytorrgsgatan 2	30, 54	Uven 18. Kungsgatan 143. Östermalmsskolan	50
Braxen 3. Pilgatan 5, Hotell Pilen, kompl 2006	53, 62	Härmod 9. Storgatan 63. Stallbyggnad	36, 60	Ripan 2. Kungsgatan 95	30, 54	Uven 18. Kungsgatan 143. Östermalmsskolan	50
Braxen 8. Ö Fängelsegatan 4A	45, 62	Härmod 9. Storgatan 65. Scharinska villan	36, 60	Ripan 3. Kungsgatan 97. Pettersson-Bergerhuset	31, 54	V ajan 2. Kungsgatan 111. Huvudbyggnad	41
Braxen 9. Ö Fängelsegatan 4B	42, 62	Härmod 10, Ö Kyrkogatan 2. Moritzska gården.	33, 60	Ripan 3. Kungsgatan 97. Gårdshus	52, 54	Vajan 2. Kungsgatan 111. Gårdshus	41
Braxen 10. Ö Fängelsegatan 6	42, 62	Härmod 10. Kungsgatan 66A	35, 60	Ripan 6. Skolgatan 92/Nytorrgsgatan 4	52, 88	Vajan 3. Kungsgatan 113	36
Braxen 12. Ö Fängelsegatan 2	33, 62	Höken 1. Ö Norrlandsgatan 53/Häradshövdingeg	48, 68	Räven 4. Fabrikskatan 7	48	Vajan 15. Skolgatan 110–114.	50
Bävern 3. Häradshövdingegatan 3	47, 62	J ärven 8. Häradshövdingegatan 2	34, 62	Räven 6. Skolgatan 102 /Häradshövdingeg 16	33	Vargen 3. Häradshövdingeg 13/Skolgatan 100	51, 88
Bävern 4. Häradshövdingegatan 1/Ö Strandg	45, 62	Järven 8. Häradshövdingeg 4. Gårdsbyggn	34, 62	S adelmakaren 3. Kungsg 84/Häradshövdingeg 9	40, 64	Vidar 1. Kungsgatan 77. Gårdshus	33
Bävern 5. Pilgatan 2B	35, 62	Järven 8. Häradshövdingeg 4	34, 62	Sadelmakaren 3. Kungsgatan 84. Gårdsflygel	40, 64	Vidar 2. Kungsgatan 79. Baptistkyrkan Betel	35, 58
Bävern 6. Pilgatan 4. Fd arbetarbostäder	40, 62	Järven 10. Ö Strandgatan 21	46, 62	Sadelmakaren 5–12, Pilgatan 8A–D, Häradshövdingeg 7A–7D	52, 92	Vidar 2. Kungsg 79. Baptistkyrkan Betel, kontor	35, 58
C ellfängelset 1. Storgatan 62	30	Järven 10. Ö Strandgatan 21. Huvudbyggnad	38, 62	Siken 1. Scharinsvägen 2	51, 84	Vidar 3. Döbelnsgatan 5	48, 58
Cellfängelset 1. Storgatan 62, flygelbyggnader	30	Järven 10. Ö Strandgatan 23. Verkstadsbyggnad	38, 62	Siken 5. Scharinsvägen 8	49, 84	Vidar 3. Kungsgatan 81/Döbelnsgatan 5	33, 58
D omherren 5 och 6. Nytorrgsg 3 och Skolgatan 90	31, 56	Järven 16. Ö Strandgatan 17	47, 62	Siken 7. Scharinsvägen 14	50, 84	Vidar 5. Skolgatan 76	36, 58
Domherren 5 och 6. Skolgatan 90 och Nytorrgsg	31, 56	K rickan 4, Herrgården 1	47, 76	Sparven 1. Skolgatan 79/Östra Esplanaden 6	32, 57	Vidar 9. Skolgatan 80/Döbelnsgatan	38, 58
Domherren 9. Nytorrgsgatan 1	31, 56	Krickan 4, Herrgården 1	47, 76	Sparven 2. Skolgatan 81/Nytorrgsgatan 5	31, 56	Vidar 9. Skolgatan 80. Gårdshus	38, 58
Domherren 10. Skolgatan 88/Ö Esplanaden	49, 56	Krickan 5. Herrgården 3	47, 76	Sparven 2. Skolgatan 81/Nytorrgsgatan 5	31, 56	Vidar 10. Skolgatan 78. Huvudbyggnad	37, 58
E korren 6. Kungsgatan 94/Fabrikskatan	42, 70	Krickan 6. Herrgården 5. Sidobyggnad	45, 76	Sparven 5. Östra Esplanaden 6	48, 56	Vidar 10. Skolgatan 78. Gårdshus	37, 58
Ekorren 7. Fabrikskatan 2B	44, 70	Krickan 6. Herrgården 5/Kungsg 108. Huvudbyggn	45, 76	Staren 5 och 6. Östra Norrlandsgatan 62–64	51, 88	Ä lgkon 3. Skolgatan 103	44
Ekorren 7. Storgatan 89/Fabrikskatan	44, 70	Krickan 7. Kungsgatan 106	44, 76	Stora Björnen 8. Kungsg 86/Häradshövdingeg	38, 64	Älgkon 6. Nygatan 72	43
F alken 1. Nytorrgsgatan 14/Ö Norrlandsgatan	41, 68	Krickan 8. Kungsgatan 104B	44, 76	Stora Björnen 11. Häradshövdingeg 8	53, 64	Älgkon 8. Fabrikskatan 14	37
Falken 2. Ö Norrlandsgatan 45	41, 68	Krickan 9. Kungsgatan 140A	48, 76	Stora Björnen 11. Häradshövdingeg 10A–C/Storg 81	35, 64	Ärlan 3. Storgatan 109	49, 78
Falken 3. Pilgatan 25	42, 68	L axen 22. Storgatan 96	49, 78	Stora Björnen 12. Kungsgatan 92/Fabrikskatan	36, 70	Ö rnen 1. Pilgatan 24/. Ö Norrlandsgatan	43, 68
Falken 4. Pilgatan 27	41, 68	Laxen 31. Ö Strandgatan 28. Ställverk	52, 104	T jädern 2. Skolgatan 85	32	Örnen 2. Ö Norrlandsg 51/Häradshövdingeg	48, 68
Falken 5. Pilgatan 33	41, 68	Laxen 40. Öbackavägen 13	45	Tjädern 3. Skolgatan 87/Pilgatan 17. Gårdshus	32	Örnen 3. Häradshövdingegatan 25	43, 68
Falken 6. Nytorrgsgatan 16A/Järnvägsallén	42, 68	Laxen 41. Öbackavägen 11	47	Tjädern 3. Skolgatan 87/Pilgatan 17	32	Örnen 4. Häradshövdingeg 27/Järnvägsallén	43, 68
Falken 6. Nytorrgsgatan 16B	42, 68	Laxen 46. Ö Strandg 30. F d transformatorhus	44, 104	Tjädern 5. Nygatan 56	41	Örnen 6. Pilgatan 26A	43, 68
Falken 7 och 9. Pilgatan 25A och 25B	52, 68	Laxen 46. Arkitektthögskolan. Ö Strandg 30	53, 104	Tranan 1. Häradshövdingegatan 18	50		
Freja 1. Skolgatan 69A/Ö Kyrkogatan	45, 74	Laxen 46. Bildmuseet, Ö Strandg 30	53, 104	Tranan 1. Skolgatan 93/Häradshövdingeg 18	32		
Freja 3. Skolgatan 71A	45, 74	Laxen 46. Ö Strandg 32. Scharinska träsliperiet	37, 104	Tyr 1. Döbelnsgatan 2. Sidohus	34, 60		
Freja 4. Skolgatan 71B	46, 74	Laxen 46. Östra Strandgatan 32. Fd rep verkstad	37, 104	Tyr 1. Storgatan 67. Gårdshus	34, 60		
Freja 4. Döbelnsgatan 9	46, 74	Lärkan 1. Pilgatan 16. F d rälsbusfabriken	48	Tyr 1. Storgatan 67/Döbelnsg 2, Ringstrandiska	34, 60		
Freja 6 och 7. Nygatan 38–40	46, 74	Lärkan 2. Skolgatan 91	32	Tyr 8. Ö Esplanaden 3/Kungsgatan 74	46, 60		
Freja 7. Nygatan 40. Gårdsbyggnad	46, 74	Lärkan 4. Pilgatan 18	38	Tyr 8. Ö Esplanaden 3/Kungsgatan 74	46, 60		
Freja 8. Nygatan 38A/Ö Kyrkogatan	44, 74	M ärden 7. Fabrikskatan 20	47	Tyr 8. Storgatan 69	42, 60		
G efion 1. Skolgatan 73A/Döbelnsgatan 10	35, 58	Nytorget 1. Storgatan 71B. Länsstyrelsen	50	Tärnan 7. Skolgatan 126	49, 80		
H järpen 1. Pilgatan 20/Nygatan	51, 88	O rren 3. Pilgatan 21A	32	Tärnan 8. Skolgatan 124	49, 80		
Hugin 2. Nygatan 43/Döbelnsgatan.	51, 72	Orren 4. Pilgatan 23/Östra Norrlandsgatan	40, 68	U ller 3. Kungsgatan 87/Östra Esplanaden 5	40, 66		
F d seminariet för huslig utbildn.		Orren 5. Ö Norrlandsgatan 54	40, 68	Uller 7. Skolgatan 82B	39, 66		
		Orren 6. Ö Norrlandsgatan 52/Nytorrgsgatan	40, 68	Uller 8, Döbelnsgatan 8B/Skolgatan	39, 66		
				Uller 9. Döbelnsgatan 8A	39, 66		

Särskilt värdefulla enstaka hus, presenterade i kronologisk ordning

Här nedan presenteras enstaka hus som har särskilt stort kulturhistoriskt, arkitektoniskt eller miljömässigt värde. På kartan på sid 26 markeras dessa med blå prick. En del hus är skyddade som byggnadsminnen, för dessa gäller särskilda av länsstyrelsen fastställda föreskrifter. Andra hus är skyddade med Q, q eller k i stads- eller detaljplaner upprättade av kommunen. Där gäller planens bestämmelser. Karaktären på övriga särskilt värdefulla enstaka hus får enligt Plan- och bygglagen inte försvakas. Detta innebär inte något generellt förbud att bygga till eller på andra sätt förändra ett hus. Det viktiga är att ursprungsbyggnadens karaktär inte går förlorad och att eventuella tillägg på ett estetiskt tilltalande sätt samspelar med ursprungsbyggnaden. Blå prick innebär inte att byggnaden inte får rivras. Vad som är möjligt i varje enskilt fall avgörs av byggnadsnämnden.

Husägare som har planer på att byta takmaterial, fasadmaterial, fönster eller dörrar, ändra färgsättning, bygga om eller bygga till, bygga skärmtak för bil, plank eller veranda bör i tidigt skede, innan några materialbeställningar gjorts, kontakta kommunens bygglovhandläggare. De kan ge råd och synpunkter som underlättar en smidig bygglovhantering. Råd om vård och underhåll ges av byggnadsantikvarierna på Västerbottens museum.

Statligt byggnadsminne

Cellfängelset 1. Storgatan 62

Uppfört 1861 som ersättning för det gamla länshäktet vid Västra kyrkogården. Ett av de få hus i staden som överlevde den stora branden 1888. Cellfängelserna uppfördes efter typritningar med amerikanska och tyska förebilder. Mot gatan fanns fängelsedirektörens bostad, mot gården 24 celler på var sida om ett öppet tvåvånings galleri. Används idag som hotell och vandrarhem och förvaltas av Statens Fastighetsverk. Överintendentsämbetet 1861.

Fängelsebyggnaden flankeras av två envånings träbyggnader, den östra ursprungligen inrymmande tvättstuga och mangelbod, i den västra fanns ursprungligen rum för reservhäktet. Ett högt rödfärgat dubbelplank omgärdar fängelsegården. I västra flygeln finns idag "Göteborg", en populär krog och lunchställe i miniformat. Överintendentsämbetet 1861.

Byggnadsminne

Ripan 1. Kungsgatan 93/Nytorgsgatan 2

Bostadshus mot Kungsgatan, troligen uppfört 1874 för fånggevaldiger SP Ledström. Gevaldigerns uppgift var att bevaka fångar under transport. Ombyggnad och fasadförändringar mot gården 1926. Tvåkupigt lertegel. Stående locklistpanel målad med blank röd färg. Sockel i natursten med vitmålade förstorade källarfönster. Osignerad 1874, Robert Laurell 1926.

Byggnadsminne

Bostadshus mot Nytorgsgatan uppfört 1879, förlängt med en fönsteraxel mot norr 1931. Tvåkupigt lertegel. Stående locklistpanel målad med blank röd färg. Mot gården finns liggande brädfodring under fönstren. Sockel i natursten, i cement under tillbyggda delen. Envåningslängan mot brandgatan i norr ursprungligen ett uthus från 1874, på 1930-talet inredd till kontor och bostäder. Okänd upphovsman 1879, Robert Laurell 1931, Denis Sundberg 1939.

Ripan 2. Kungsgatan 95

Kontorshus, ursprungligen bostadshus med bygglov 1875 för mamsellerna Carolina och Emmeli Håkansson. På- och tillbyggt redan 1876. Trapphusutbyggnad och tvåvåningsveranda mot gården 1915. Nuvarande utseende från ombyggnad 1929, då bl a fönsterindelningen mot gatan ändrades. Tvåkupigt lertegel- eller betongpannor. Stående locklistpanel målad med röd slamfärg. Sockel av natursten. G A Pettersson 1875, C A Wiklund 1915, C Sandström 1929.

Ripan 3. Kungsgatan 97

Kontors- och bostadshus, med bygglov 1876 för sergeanten och fältmusikern A E Grahn. Beboddes 1885–1895 av kompositören Wilhelm Petersson-Berger. Trapphusutbyggnad mot gården från 1898, redan då fanns balkong i gathörnet. Huset förlängt med en fönsteraxel åt väster 1919. Enkupigt lertegel. Frontespis och liten takkupa mot gatan. Stående locklistpanel med bågfris, målat med röd slamfärg. G A Pettersson 1876.

Domherren 5 och 6. Nytorgsgatan 3 och Skolgatan 90

Södra delen med frontespis mot gatan uppförd 1876 för arbetaren C J Bäckman. Tillbyggnad norrut med taklyft mot gatan 1889. Mot gården två flerhörniga trapphus från 1934 och 1937. Tunt utskjutande sadeltak med svart skivplåt, profilerade sparrändar i taksprång. Ålderdomlig locklistpanel. C A Pettersson 1876, C Fr Sandgren 1889.

Uthus på samma tomt som ovan med långsida mot f d brandgata. Uppfört 1876 och tillbyggt 1880. Delvis rivet 1973 och då tillbyggt med ett garage. Stommen delvis av timmer, delvis av stolpverk, med en dörr till varje utrymme. Sadeltak med svart korrugerad plåt. Locklistpanel målad med röd slamfärg. Vita foder och knutar, dörrblad och fönsterbågar grönmalade. Är ett av stadsdelens få välbevarade uthus och har tillsammans med bostadshuset på fastigheten ett högt bevarandevärde.

Domherren 9. Nytorgsgatan 1

Bostadshus uppfört 1876–77 för läroverksrektorn Johan Johansson. Utbyggnad mot gården och byte från korspostfönster till sexrutors tvåluftsfönster 1931. Flackt valmat tak, bandtäckt med röd plåt. Stående locklistpanel, hörnpilastrar och horisontella listverk. Konsolburna fönsteröverstycken och konsolfris i taksprång. Tvåvåningsveranda mot gården, idag med inglasad övervåning. C A Pettersson 1876–77, Denis Sundberg 1935.

Hunden 27. Scharinsvägen 5

Äldre mangårdsbyggnad. Ägdes under 1900-talet av den legendariske chiropraktikern "Ben-Pelle". Ekonomibygnaderna rivna och bostadshuset flyttat till ny grund 1950. Svart bandtäckt plåttak. Stående och liggande fasspontpanel, hörnpilastrar och horisontella listverk. Konsolfris i taksprång. Äldre fönster byta till tvåluftsfönster. Inglasade verandor mot såväl gård som gata. Den mot gatan är från år 2000 och är överbyggd med balkong med svart smidesräcke.

Sparven 2. Skolgatan 81/Nytorgsgatan 5

Bostadshus, med bygglov 1885 för sjömannen C P Jonsson. Flackt valmat tak, bandtäckt med svart plåt. Stående locklistpanel, pilastrar och horisontella listverk. Konsolburna fönsteröverstycken och konsolfris i taksprång. Tidigare tvåvåningsveranda mot gården ersatt med trapphusutbyggnad 1934. Vid samma tillfälle ersattes korspostfönster med sexrutors tvåluftsfönster. Originalritning från 1885 saknas, brädfodring C Fr Sandgren 1893, Denis Sundberg ombyggnad 1934.

Ursprungligen en bagarstuga, uppförd samtidigt som huvudbyggnaden ovan och sammanbyggd med en uthuslänga mot brandgatan i norr. 1909 revs en del av uthuset och bagarstugedelen till- och påbyggdes till sitt nuvarande utseende. Uthusets västra del står kvar. Under en period fanns i huset butik med ingång från gatan. Frontespis mot gatan och trapphusutbyggnad mot gården. Sadeltak, bandtäckt med svart plåt. Liggande fasspontpanel. C A Sandström 1909.

Byggnadsminne

Byggnadsminne

Tranan 1. Skolgatan 93/Häradshövdingegatan 18

Ursprungligen en lägenhet om fyra rum och kök i vardera planet. Uppfört omkring 1888 utan bygglov, då det låg utanför stadsplanen. Ägare 1893 änkefru Aurora Huldt. Skivklätt plåttak, liggande och stående fasspontpanel, horisontella listverk, korspostfönster med profilerade överstycken. Trapphusutbyggnad mot gården från 1934. Trivsamt trädgård. Tillsammans med andra äldre hus i grannskapet ett fint inslag i stadsbilden. Omkring 1888, Denis Sundberg 1934.

Sparven 1. Skolgatan 79/Östra Esplanaden 6

Bostadshus, med bygglov 1888 för bagare Schucanis. Till stomme användes ett äldre hus som byggdes på. Enkupigt lertegel. Konsolfris i taksprång. Kontursågade snickeridetalljer på vindskivorna, återskapade efter originalritning. Fasad med stående locklistpanel, indelad med pilastrar och horisontella listverk, liggande fasspontpanel under bottenvåningens fönster. Sexrutors tvåluftsfönster. 1888.

Orren 3. Pilgatan 21A

Äldre hus av parstugetyp, troligen uppfört strax efter 1888, senare påbyggt och tillbyggt. 1936 ombyggnad efter ritning av Denis Sundberg, som då även ritade hus nr 2 på tomten. Pappklätt sadeltak. Frontespis och i sen tid tillkommen balkong mot gatan. Trapphusutbyggnad mot gården. Stående locklistpanel målad med blank röd färg. Omkring 1888, Denis Sundberg 1936.

Lärkan 2. Skolgatan 91

Uppfört 1888 med en tvårumslägenhet samt stall och vagnslider i bottenvåningen och en enrumslägenhet på vinden. Om-, till- och påbyggt 1889 och 1896. Gathuset påbyggdes då på höjden och en uthuslänga med trapphus torn tillkom i vinkel mot gården. Sadeltak med skivtäckt plåt. Liggande fasspontpanel, horisontella listverk och korspostfönster. Frontespis med kuverttak mot gatan, inglasad tvåvånings snickeriveranda mot gården. 1888, C F Sandgren 1896.

Tjädern 2. Skolgatan 85

Bostadshus, med bygglov 1889 för snickaren M A Markusson. Ursprungligen innehållande sex rum och kök. Sadeltak, bandtäckt med svart plåt. Liggande och stående fasspontpanel, horisontella listverk och hörnpilastrar. Korspostfönster. Fasadens rika snickerikultur i efterhand något förenklad. Idag rödmålad fasad. En återgång till originalfärgsättningen med ljusare fasad och mörkare kulörta fönster skulle göra Sandgrens arkitektur mer rättvisa. C Fr Sandgren 1889.

Tjädern 3. Skolgatan 87/Pilgatan 17

Bostadshus, ursprungligen med en tvårumslägenhet i bottenvåningen och två smålägenheter i övre plan. Tillbyggt åt väster och påbyggt på höjden 1920. Sadeltak, bandtäckt med grå plåt. Liggande fasspontpanel, stående under bottenvåningens fönster, horisontella listverk. Korspostfönster. Trapphusutbyggnad med vidbyggda balkonger mot gården. C Fr Sandgren 1895.

Äldre uthus från 1890 utmed brandgatan i norr. Tillbyggt 1901 med en tvättstuga mot gatan, påbyggdes 1920. Sadeltak, bandtäckt med grå plåt. Liggande och stående fasspontpanel, horisontella listverk. Korspostfönster. Inglasad tvåvånings veranda mot gården. Uthuset om- och påbyggdes till bostadshus med loftgång på 1990-talet. 1890, E O Mångberg 1901.

q i stadsplan

Vidar 1. Kungsgatan 77. Gårdshus

Bostadshus, ursprungligen uthus utmed brandgata innehållande brygg- och bagerstuga, strykrum, rum för gårdskarlar, mat- och vedbod, avträden, stall och vagnbod. Om- och påbyggt till nuvarande utseende 1936. Huvudbyggnaden, ett tvåvåningshus i trä med hörntorn, rikt dekorerade frontespiser mot gatorna, snickeriveranda mot gården och innehållande två praktlägenheter, är idag kraftigt ombyggt. Arkitekt okänd 1890, Denis Sundberg 1930.

Vidar 3. Kungsgatan 81/Döbelnsgatan 5

Bostadshus, med bygglov för lektor Edv Waldenström 1890. Ursprungligen med en bostad på sex rum och kök. Originalritningen var relativt enkel med liggande fasspontpanel över hela fasaden, knutpilastrar samt konsolfris i taksprången. 1897 förädlades fasaden med fint kontursågade listverk och en rikt dekorerad snickeriveranda mot gården. Idag två lägenheter och förenklade verandasnickerier. A W Bodinson, 1890, fasadritning C Fr Sandgren 1897.

Härmod 10, Östra Kyrkogatan 2

Moritzska gården. Ursprungligen bostads- och kontorshus för disponent C G Moritz vid Sandviks ångsågs bolag. En livfull och festlig träbyggnad med palatsliknande karaktär och drag av nyrenässans, barock och jugend. Grått bandtäckt plåttak. Liggande fasadpanel med rundad utsida. Korspostfönster. Testamenterad 1897 av Moritz till Umeå stad. 1983 flyttad till denna plats från tidigare läge vid Rådhusplanen. C F Sandgren 1891.

Riddarborgen 2. Storgatan 56

Länsresidenset. Lång tvåvåningsbyggnad i italiensk nyrenässansstil med ämbetsrummen i den putsade och rusticerade bottenvåningen och landshövdingens bostad bakom övervåningens röda tegelfasad. Här ligger paradvåningen mot söder med utsikt över residensparken och älven, medan trivialare utrymmen är placerade mot Storgatan i norr. Svart skivtäckt plåttak. Överintendentsämbetet, Carl Fredrik Ekholm och Ludvig Peterson, 1893–95.

Med tiden blev utrymmet i länsresidenset, eller landstatshuset som det ursprungligen kallades, för trångt för de statliga verksamheter som skulle samsas där. 1936 tillkom två skickligt anpassade flyglar ritade av umearkitekten Denis Sundberg, mest känd för sina funkisbyggnader. Idag bor landshövdingen i huvudbyggnadens övervåning. Bottenvåningen och flyglarna är uthyrda till olika kontor. Denis Sundberg 1933.

Räven 6. Skolgatan 102/Häradshövdingegatan 16

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet i vardera planet. Trapphusutbyggnad med balkong mot gården tillkommen 1951. Sadeltak med skivtäckt plåt. Liggande fasspontpanel, stående under bottenvåningens fönster. Horisontella listverk. Litet lunettfönster i gavelpets. Sexrutors tvåluftsfönster, har troligen ersatt ursprungliga högre korspostfönster. Originalritning saknas, ca 1897, Bengt Lidström 1951.

Braxen 12. Östra Fängelsegatan 2

Litet nätt bostadshus, ursprungligen med två smålägenheter. Rödmålat skivtäckt plåttak. Tidigare liggande fasadpanel och spånklädda gavelkrön ersatta med stående locklistpanel. Fönstren är enluftsfönster med bred stående mittspröjs och innerbågar spröjsade som husets ursprungliga korspostfönster. Sockel av mörkt gråmålad granit. Ett likadant hus fanns ursprungligen på Braxen 11. Aktiebolaget Jakobson & Eriksson, Erik Eriksson 1900.

Byggnadsminne

Statligt byggnadsminne

Statligt byggnadsminne

q i detaljplan

Tyr 1. Storgatan 67/Döbelnsgatan 2

Ringstrandska villan. Uppförd för Mo Domsjö AB:s kontorschef i Umeå, jägmästaren Nils Ringstrand, senare landshövding. Nationalromantiskt formspråk med fornnordiska inslag. Grönmålad skivplåt på taket. Liggande fasspontpanel. Takkupor, frontespiser, burspråk samt dekorativt utformade foder och vindskivor. Numera ordenslokal o kontor. Gustaf Lindgren 1899.

Tyr 1. Storgatan 67. Gårdshus

Kontorshus, ursprungligen skogskontor för Mo-Domsjö aktiebolag. Inrymmer idag kontor samt en liten lägenhet. Stil och färgsättning ansluter till huvudbyggnaden. Tomten avgränsas mot gatan av ett dekorativt kontursågat staket, utfört efter originalritningen.

Gustaf Hermansson 1907.

Tyr 1. Döbelnsgatan 2

Uthusbyggnad till ovanstående två hus. Ursprungligen rymmande stall, vagnbod, selkammare, rum för kusken och höskulle. Används idag för kontor och föreningsverksamhet. Stil och färgsättning ansluter till huvudbyggnaden. Takplåtens färg är mer ärggrön än fastighetens övriga tak, något som bör justeras vid framtida ommålning.

Gustaf Lindgren 1899.

Järven 8. Häradshövdingegatan 2

Bostadshus, ursprungligen med butik, spisrum och enrumslägenhet i bottenvåningen och två tvårumslägenheter i övervåningen. Tvåkupigt lertegel på taket. Tidigare var fasaden klädd med växlande liggande och stående panel och hade dekorativt utformade gavelrösten. Idag stående locklistpanel och korspostfönster. Trapphusutbyggnad med vidbyggda snickeribalkonger mot gården. Ingår i välbevarad gårdsmiljö som omfattas av q i detaljplan. E O Mångberg 1901.

Bostadshus på samma gård som föregående, ursprungligen uthusbyggnad med ett par smålägenheter och strykrum i bottenvåningen och spisrum på vinden. Tvåkupigt lertegel på taket. Tidigare liggande fasadpanel ersatt med stående locklistpanel. Korspostfönster. Grusad gårdsplan med gräsytor och stora lummi-ga träd. Tomten avgränsad mot gatan med fint utformat spjälstaket.

S O Mångberg 1901, bror till E O Mångberg.

Bostadshus inne på samma gård som ovan och sammanbyggt med gathuset. Ursprungligen med vedbodas, avträden och stall och, i senare tillbyggnad, en liten lägenhet. I samband med varsam ombyggnad och renovering av fastigheten 2001 ersattes uthusdelen med en ny identisk gårdslänga rymmande en liten lägenhet och tvättstuga. Gårdshuset liksom ett litet friliggande uthus har svart papptak och stående locklistpanel.

P A Lennartsson 2000.

Braxen 1. Östra Fängelsegatan 8/Storgatan 64

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet i vardera planet. Ombyggnad till rakstuga i del av bottenvåningen troligen 1937. Varsamt renoverat 2007–10. Ljusgrönt bandtäckt plåttak. Liggande fasspontpanel, korspostfönster. Spegelfris under taksprång. Högt bevarandevärde.

J Örtenblad 1901, C A Sandström 1920.

Braxen 1. Östra Fängelsegatan 8

Hus nr 2 på tomten, ursprungligen i en våning med vind och innehållande två små bostäder. Tvättstuga samt vedbodas och dass i vidbyggd gårdslänga. Påbyggt 1920 med övervåning i full höjd. Originalfasaden hade liggande och stående fasspontpanel och horisontella listverk. Den ersattes 1920 av en enklare fasad med liggande panel, som i sen tid klätts med eternitplattor. Rött skivklätt plåttak. J Örtenblad 1901. CA Sandström 1920.

Härmod 10. Kungsgatan 66A

Kontorshus, ursprungligen bostadshus med en stor femrumslägenhet och en stor trerumslägenhet i vardera planet, uppfört för verkmästare H Andersson. Mot gatan utanpåliggande spånklätt hörntorn med elegant tornhuv, gavelformade frontespiser med enkel spjäldekor i gavelpetsen samt tunt utskjutande tak med grå skivplåt. Fasspontpanel liggande i bottenvåning, stående i övervåning. Mot gården en vacker tvåvånings snickeriveranda. E O Mångberg 1901.

Vidar 2. Kungsgatan 79

Ursprungligen med bygglov för Baptistkyrkan Betel och med en bostad i vardera planet mot gatan, kyrksalen i husets mittparti och entré och läktare mot norr. Sadeltak med svartmålad pannplåt och stora taksprång. Liggande fasspontpanel, stående under bottenvåningens fönster. Korspostfönster i bostads- och läktarlarna. Tåtspröjsade spetsbågefönster i kyrksalen. Andreas Eriksson 1903.

På samma tomt finns detta hus som ursprungligen innehöll en lägenhet om två rum och kök i vardera planet. Idag använt som kontor. Svart korrugerat plåttak med stora språng. Liggande fasspontpanel, stående under bottenvåningens fönster. Trelufts korspostfönster. Utgör tillsammans med den f d församlingsbyggnaden på samma tomt en välbevarad sekelskiftesmiljö. Erik Eriksson 1906.

Stora Björnen 11. Häradshövdingegatan 10/Storgatan 81

Flerbostadshus, ursprungligen betående av tre separata hus från 1903, som efterhand om- och tillbyggs till en långsträckt byggnad med varierande uttryck. Det tornprydda hörnhuset med tillhörande fristående flygel hade ursprungligen korspostfönster som var tåtspröjsade upptill och från 1907 butikslokal på hörnet. Skivklädda plåttak. Liggande fasspontpanel. Snickeriverandor och balkonger mot gården. E O Mångberg 1903, CA Sandström 1919.

Bävern 5. Pilgatan 2B

Bygglov 1904 för firman Jacobson & Eriksson som hade fabrik nere vid älven. 1½-planshus, ursprungligen arbetarbostad med två tvårumslägenheter och en enrumslägenhet. Gråsvart korrugerad plåt på taket. Frontespiser mot gata och gård. Tvåvåningsveranda mot gården. Ursprunglig liggande panel ersatt med stående numera rödmålad locklistpanel. Sexrutors tvålufts-fönster. Andreas Eriksson 1904.

Gefion 1. Skolgatan 73A/Döbelnsgatan 10

Bostadshus, ursprungligen med butik, fyrrumslägenhet i bv och sjurumslägenhet i vän 1 tr. Grönt bandtäckt plåttak. Brutna frontespiser mot gata och gård. Liggande fasspontpanel samt två- och trelufts korspostfönster. Snickeriveranda mot gården. Det stiliga hörnhuset utgör tillsammans med ett äldre tvåvåningshus mot Döbelnsgatan en miljö med stort bevarandevärde. C A Sandström 1905.

q i detaljplan

Härmö 9. Storgatan 65

Scharinska villan. Ett tidigt verk av den kände stockholmsarkitekten Ragnar Östberg. Ursprungligen kontor för den Scharinska trävarufirman och bostad för disponent Egil Unander-Scharin. Rosa putsfasad. Tätspröjsade vita fönster i murliv. Mot gatan gavelpartier med barockartat svängd kontur över varje fönsteraxel, halvcirkelformat burspråk och entréport dekorerad med reliefskulptur föreställande Scharins barnaskara. Ragnar Östberg 1904.

Stallbyggnad samhörande med Scharinska villan, ursprungligen innehållande stall med tre spiltor, vagnbod, selkammare, höskulle och liten kuskbostad. Idag ombyggt till kontor. Brutet tak med svart skivplåt. Bostadsdelen har gavlar med barockartad svängd kontur. Rosa putsfasad. Tätspröjsade fönster. Takkupor i nedre takfall. Träportar med diagonalställd panel. Ragnar Östberg 1905.

Vajan 3. Kungsgatan 113

Litet äldre bostadshus som om- och påbyggt i flera omgångar. Skivtäckt rödmålat plåttak. Stående locklistpanel, breda knutar. Sexrutors tvåluftsfönster. Flackt lunettfönster på gaveln. Bygglov för höjning av övervåning och förlängning mot granntomten i öster 1923. Bygglov för större utbyggnad mot gården 1930. Ett vackert hus med intressant byggnadshistoria. E Mbg 1906, CA Sandström 1921, Alg Pettersson 1923, CA Sandström 1930.

Vidar 5. Skolgatan 76

Bostadshus, ursprungligen med endast två fönsteraxlar och en lägenhet om två rum och kök i vardera planet. 1920 förlängt mot tomtgränsen i öster och försett med takkupor och frontespis mot gatan. Brutet tak med grå skivplåt. Liggande fasspontpanel och horisontella listverk. T-postfönster med tätspröjsad överdel. Lunettfönster med jugenddrag i gavelpetsar. Litet gårdshus med brutet tak. Erik Eriksson 1907 och 1920.

Stora Björnen 12. Kungsgatan 92/Fabriksgatan

Litet bostadshus på hörntomt, ursprungligen med en lägenhet på två rum och kök i vardera planet. Butik inreddes 1931. Mjolk- och brödaaffär fanns 1942. Brutet tak med avvalmade gavelpetsar, klätt med svart papp. Liggande fasspontpanel. Korspostfönster med tätspröjsad överdel. Idag finns butik i bottenvåningen, med ingång från hörnet. C A Sandström 1917.

Braxen 2. Storgatan 66/Pilgatan

Bostadshus, ursprungligen innehållande två smålägenheter, en verkstad och mat-, ved- och redskapsbodas samt avträden i vidbyggd gårdslänga. Svart papp-tak. Tidigare liggande fasadpanel ersatt av stående locklistpanel. Öppen tvåvåningsveranda i gårdsvinkeln. Vacker grönskande trädgård omgiven av spjalstaket. Grusad bilinfart. För länge sedan fanns ytterligare ett bostadshus på tomt. C A Sandström 1907.

Hunden 24. Scharinsvägen 7

Tvåvånings bostadshus med stomme från en äldre gård i stadsdelen. Om- och påbyggt under 1910-talet. Sadeltak med avvalmade gavelpetsar, täckt med grönmålad skivplåt. Fasad med liggande fasspontpanel, vita snickeridetalljer. Korspostfönster med tätspröjsad överdel. Veranda, öppen vid bottenvåningens entré, inglasad i övervåning. Ligger indraget från gatan och omgivet av gräsmattor, buskar och träd. Arkitekt okänd.

Laxen 46. Östra Strandgatan 32

Fabriksbyggnad för *Umeå Träsliperi* uppförd åt Egil Unander-Scharin. Fasad efter ritningar av Sigge Cronstedt 1909. Om- och påbyggd för *Konsthögskolan* i Umeå 1986. Sedan 2010 granne med och skymd av den nya arkitektshögskolan.

Vacker fasad i grått cementtegel med rödaktiga fogar. Blinderingar i gavelpartierna och skuggbildande mönstermurning i form av strömskift. Ljusgrått bandtäckt plåttak. Dörr- och fönsterpartier från sen tid i djärvt blålackerat stål.

Sigge Cronstedt 1909, Olle Qvarnström 1986.

Laxen 46. Östra Strandgatan 32

F d reparationsverkstad uppförd för Scharinska fabriken behov. I 20-talsklassicistisk stil och anpassad till huvudbyggnaden. Välvtt pappklätt tak. Stående slätpanel. Breda hörnpilastrar med kapital. Tätspröjsade fönster med välvd överdel. AB Ingenjörfirma Löf & Nordström 1925.

Braxen 3. Pilgatan 5

Hotell Pilen. Uppfört som bostad för sliperimästare Alf Sigurd Larsen, redan från början med wc och badrum. Tvåkupigt lertegel på taket. Takkupor med tätspröjsade fönster och pulpettak, har ersatt liknande fast mindre kupor. Stående locklistpanel i bv, liggande fasspontpanel i övervåning. Fönster lika originalet. Arkitekt okänd 1912.

Gårdshus till huset ovan. Kärnan i detta hus är ett äldre envånings hus uppfört 1907. Till- och påbyggt bl a 1916 och 1920. Den indragna verandan är ett kvardröjande spår av den ursprungliga byggnadens form. Svart korrugerat plåttak. Stående locklistpanel målad med blank röd färg. Tvåluftsfönster tillkomna i sen tid.

Vidar 10. Skolgatan 78

Bostadshus, ursprungligen med hall, sal, kök, serveringsrum och jungfrukammare på nedre planet och två sovrum, bibliotek och "slöjdrum" på övervåningen. Brant sadeltak med tvåkupigt lertegel. Stående fasspontpanel i gavelpetsar och i bottenvåning, liggande däremellan. Lekfullt tätspröjsade fönster i olika format. Ett fint och välbevarat hus i nationalromantisk stil. C A Sandström 1914.

Gårdshus till huset ovan, ursprungligen med avträden, redskapsbodas och isbod, den tidens kylskåp. Arkitektoniskt en liten släkting till huvudbyggnaden. Tvåkupigt lertegel på taket. Liggande fasspontpanel, boddörrar med diagonalställd fasspont och överljus. Ett av få bevarade uthus i originalskick Öst på stan. Högt bevarandevärde.

Älgkon 8. Fabriksgatan 14

Litet bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om ett rum och kök i vardera planet, papptäckt tak, stående panel i gavelpets och liggande i bottenvåning och tätspröjsade fönster. Frontespis med indragen vädringsbalkong mot gatan. Idag tillbyggt och fasadförändrat, men ändå med den ursprungliga nätta byggnadsvolymen skönjbar. Ett av flera små röda "egnahem" vid stadsdelens tvärgator. Loggian är en unik och avvikande detalj. Erik Eriksson 1916.

Lärkan 4, Pilgatan 18

Bostadshus, ursprungligen med två rum och kök i vardera planet. Under en period från 1924 till 1929 fanns en butik med tillhörande packbod och kontor i bottenplanet. Idag är huset ett enbostadshus. Brutet tak med svart korrugerad plåt i horisontella våder. Kupor med välvda tak i nedre fallen. Stående locklistpanel. Sexrutors tvåluftsfönster. Mot gården en tvåvånings veranda. Senare tillkommet burspråk på södra gaveln. Arkitekt okänd. 1910-tal.

Vidar 9, Skolgatan 80/Döbelnsgatan

Bostadshus, ursprungligen med en stor trea med jungfrukammare i vardera planet. Brutet skivtäckt plåttak med utsvängt nedre takfall. Takkupor med tätspröjsade fönster. I fasad korspostfönster med tätspröjsad överdel. Liggande och stående fasspontpanel. Indragen veranda i vardera planet mot gården. Ett vackert hus i exponerat läge på hörntomt. Utgör tillsammans med litet gårdshus i anslutande stil (se nedan) en välbevarad och värdefull miljö. C Sandström 1915.

Litet gårdshus på samma tomt som ovanstående, ursprungligen innehållande avtråde, redskapsbod och isbod, den tidens kylskåp. Arkitektoniskt en liten släkting till huvudbyggnaden. Svart papptak. Liggande fasspontpanel, boddörrar med diagonalställd fasspont och överljus. Ett av få bevarade uthus i originalskick Öst på stan. Högt bevarandevärde.

Ivar J-n 1922.

Järven 10, Östra Strandgatan 23

Byggnaden uppförd som modellsnickeriverkstad. Här utfördes under tiden kring sekelskiftet 1900 uppdrag för Jacobssons & Erikssons snickerifabrik nere vid älven. Huset har under senare delen av 1900-talet använts som konstnärsateljé av bl a Kersti Dahlstedt. Pappklätt sadeltak. Stående locklistpanel. Höga korspostfönster med tätspröjsad nederdel, tre lufter i bredd mot gatan, två mot gården. Invändigt putsade väggar. Erik Eriksson 1917.

q i detaljplan

Bostadshus på samma tomt som ovanstående, ursprungligen kortare med en tremuslägenhet i vardera planet och ett rum på vinden. 2002 förlängdes huset åt väster och sex smålägenheter tillkom i den nybyggda delen och på vinden. Svart korrugerat plåttak. Stående locklistpanel och korspostfönster. Paneltyp och färgsättning nära originalet. För trapphuset utgick vid samma tillfälle bidrag för varsam renovering och brandsäkring. Öppen tvåvånings veranda mot gården.

J A Sandström 1929.

k i detaljplan

Stora Björnen 8, Kungsgatan 86/Häradshövdingegatan

Bostadshus, ursprungligen med en tremuslägenhet i vardera planet. Skivplåt på taket. Stående fasspontpanel upptill, liggande nedtill. Horisontella listverk. Korspostfönster, ursprungligen med tätspröjsad överdel. Idag frisørsalong på hörnet med ingång från gatan. Kraftigt tilläggsisolerat, men med välgörande snedställda fönsternischer. Erik Eriksson 1917.

q i detaljplan

Uller 7, Skolgatan 82B

Bostadshus, med bygglov 1917 för postvaktmästare F S Bergstén, då med en lägenhet i vardera planet. Förlängt och utbyggt 1937. Sadeltak med äldre svarta betongpannor. Röd lockpanel målad med blank röd färg. Tvåluftsfönster, tidigare med gröna fönsterluckor. Utbyggnad och altan mot gården. Ingår i en grupp om sex egnahem i kv Uller, som alla ritats av Lars Rylander. Trots förändringar en i sitt sammanhang viktig byggnad, värdefull för helheten. Lars Rylander 1917.

Uller 8, Döbelnsgatan 8B/Skolgatan

Bostadshus, med bygglov 1917 för postvaktmästare F A Melander. Ursprungligen en lägenhet i vardera planet. Gråsvart pappshingel på tak. Locklistpanel målad med blank röd färg. Tätspröjsade låga och breda korspostfönster. Två senare tillkomna burspråk. Takkupa mot gården. Ursprunglig öppen tvåvånings veranda ersatt av liten väl anpassad entrébyggnad med balkong ovanpå. Lummig tomt ingärdad av rött spjälstaket. Grusad infart. Lars Rylander 1917.

Uller 9, Döbelnsgatan 8A

Bostadshus, med bygglov 1917 för telefonisten Thyra Bursell. Ursprungligen med en lägenhet i vardera planet. Brutet tak med svart korrugerad plåt. Stående locklistpanel målad med blank röd färg. Originalfönster ersatta med tvåluftsfönster. Öppen tvåvåningsveranda mot gården. Lummig tomt ingärdad av rött spjälstaket. Grusad infart.

Lars Rylander 1917.

Uller 10, Östra Esplanaden 7A

Bostadshus, med bygglov 1917 för banarbetaren B E Ahlbom. Ursprungligen med en lägenhet i vardera planet. Brutet papptäckt tak. Stående locklistpanel. Originalfönster ersatta med tvåluftsfönster med enkel spröjsning upptill. Ursprunglig öppen tvåvåningsveranda mot gården ersattes 2010 med entrébyggnad med välvt tak inspirerat av äldre takkupa på huset. Lummig tomt ingärdad av rött spjälstaket. Grusad infart. Lars Rylander 1917, Uno Nygren 2009.

Uller 11, Skolgatan 86B/Östra Esplanaden

Bostadshus, med bygglov 1917 för arbetaren Oskar Holmberg. Ursprungligen en lägenhet i vardera planet. Brun plåt i bandtäckning på taket. Mot gatan takkupor i anpassad stil tillkomna i efterhand, liksom burspråk på gaveln. Locklistpanel målad med röd slamfärg. Korspostfönster med tätspröjsad överdel. Öppen tvåvånings veranda mot gården. Lummig tomt ingärdad av rött spjälstaket. Grusad infart. Lars Rylander 1917.

Uller 12, Skolgatan 86A

Bostadshus, med bygglov 1917 för plåtslagare Axel Österlund. Ursprungligen en lägenhet i vardera planet. Tvåkupigt lertegel på taket. Enda huset i raden med bevarad originalpanel: liggande fasspontpanel målad med ljus faluröd oljefärg. Tätspröjsade låga och breda korspostfönster. Ursprunglig öppen brokvist, ersatt av väl anpassad tvåvånings entrébyggnad. Lummig trädgård. Grusad infart. Lars Rylander 1917, Uno Nygren 1991.

Uller 13, Skolgatan 84B

Bostadshus, med bygglov 1917 för postvaktmästare O R Lindqvist. Ursprungligen en lägenhet i vardera planet. Tvåkupigt lertegel på taket. Stående locklistpanel. Låga breda korspostfönster. Enligt originalritning fanns fönsterluckor och vid entrén snickeriveranda med balkong ovanpå. Den senare är idag ersatt av modernare konstruktion. Lummig trädgård ingärdad av smidesstaket och häck. Grusad infart. Lars Rylander 1917.

Sadelmakaren 3. Kungsgatan 84/Häradshövdingegatan 9

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om fyra rum och kök i vardera planet. 1927 inreddes bageributik med ingång från gatan i husets södra del. Rött bandtäckt plåttak. Liggande fasspontpanel och horisontella listverk. Korspostfönster med tätspröjsad överdel. Trapphusutbyggnad med öppen tvåvåningsveranda mot gården. Troligen Sandström, 1912.

Bostadshus på samma tomt som ovanstående. Ursprungligen med en tvårumslägenhet i vardera planet och verkstad, magasin, stall och höskulle i vidbyggd gårdslänga. 1936 inreddes damfrisering i ett av rummen mot gatan. 1943 bygglov för bageri i gårdshuset. Skivtäckt plåt. Liggande fasspontpanel, korspostfönster. Gårdsmiljö med högt bevarandevärde.

Sandström 1912, G Haglund 1936 och 1943.

Uller 3. Kungsgatan 87/Östra Esplanaden 5

Bostadshus, med bygglov för fotografen Tor Ekholz 1919. Innehöll en sexrumslägenhet i två plan, dessutom en fyra med jungfrukammare i varje plan. Valmat tak med tvåkupiga röda betongpannor. Brunlaserad lockpanel med breda inspontade lock. Sexrutors tvåluftfönster. Mot gatan gröna fönsterluckor och port med praktfull skulpterad omfattning. Redan 1921 tillbyggt med fotoateljé och ytterligare lägenheter. Erik Karlstrand 1919 och 1921.

Bävern 6. Pilgatan 4

Bostadshus i nationalromantisk stil med brutet tak och vinkelställda sidopartier. Ursprungligen arbetarbostäder för AB Scharins söner med sex ettor, alla med egna brokvislar. Svart bandtäckt plåttak. Ursprungligen stående locklistpanel i gavelspetsar, i övrigt liggande, troligen mörkt brunmålad. Idag stående locklistpanel på hela huset, kortsidornas brokvislar borta, kvarvarande brokvislar förändrade och balkonger tillkomna. Erik Eriksson 1919.

Orren 4. Pilgatan 23/Östra Norrlandsgatan

Bostadshus, ursprungligen i nationalromantisk stil med tätspröjsade tvåluftsfönster och liggande panel, utom i gavelspetsarna där den var stående. Idag har huset stående locklistpanel och moderna pivåfönster med enkel korspröjs. Öppen tvåvånings veranda. Rött tegelimiterande plåttak. Här fanns från början en tvårumslägenhet i vardera planet och huset var identiskt med husen på Orren 5 och 6. Erik Eriksson 1919.

Orren 5. Östra Norrlandsgatan 54

Bostadshus, ursprungligen lika Orren 4 och 6 med en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet. Sadeltak med tvåkupigt lertegel. Stående locklistpanel och tvåluftsfönster. Öppen tvåvånings veranda. Ursprungliga fönster var sannolikt tätspröjsade och den ursprungliga panelen liggande, utom i gavelspetsarna där den var stående. Erik Eriksson 1919.

Orren 6. Östra Norrlandsgatan 52/Nytorrgsgatan

Bostadshus, ursprungligen lika Orren 4 och 5 med en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet. Tillbyggnad mot öster 1936, rymmande en liten tvårumslägenhet i vardera planet. Rött tegelimiterande plåttak, stående locklistpanel och korspostfönster med tätspröjsad överdel. Tvåvånings veranda. Ursprungliga fönster var sannolikt tätspröjsade och den ursprungliga panelen liggande, utom i gavelspetsarna där den var stående. Erik Eriksson 1919.

Vajan 2. Kungsgatan 111

Bostadshus, ursprungligen med tre rum och kök i vardera planet. Brutet tak med avvalmade gavelspetsar och röd plåt i bandtäckning. Frontespis samt burspråk med balkong ovanpå är arkitekten Erik Erikssons favoritmotiv. Originalpanelen, som var liggande, vid tilläggsisolering ersatt med stående. Korspostfönster. Mot gården lätt utskjutande trapphusutbyggnad med liten öppen tvåvånings veranda. Erik Eriksson 1920.

Gårdshus på samma tomt som ovanstående. Ursprungligen med en lägenhet om ett rum och kök i vardera planet samt vidbyggt uthus. Liten öppen tvåvåningsveranda på bostadsdelen. Grått korrugerat plåttak. Uthuset i efterhand påbyggt med en våning och innehåller idag bostäder. Öppen brokvisst i bottenvåningen. Originalpanel troligen liggande, efter tilläggsisolering ersatt med stående. Gathus och gårdshus utgör tillsammans en värdefull miljö. Erik Eriksson 1920.

Tjädern 5. Nygatan 56

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet samt ett enkelrum på vinden. Brutet tak med svart skivplåt. Stående panel med inspontade mjukt avrundade locklister och två- och trelufts korspostfönster. Mot gården femkantigt trapphus och vidbyggd balkong. Tätspröjsade småfönster i trapphus och förråd. Välbevarat, högt bevarandevärde. C A Sandström 1920.

Falken 1. Nytorrgsgatan 14/Östra Norrlandsgatan

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet samt spisrum på vinden. Brutet tak med svart skivplåt. Stående panel med inspontade mjukt avrundade locklister och höga korspostfönster med karakteristiska kontursågade foder. Mot gården femkantigt trapphus och vidbyggd originalbalkong. Tätspröjsade småfönster i trapphus, i förråd och på vind. C A Sandström 1920.

Falken 2. Östra Norrlandsgatan 45

Vinkelbyggt bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om två rum och kök i vardera planet samt ett vindsrum. Sadeltak med svart skivplåt. Liggande fasspontpanel och höga korspostfönster med tätspröjsad överdel och karakteristiska foder. Liten indragen öppen tvåvånings veranda. Vacker vindflöjel med flygande trana. Välbevarat. C A Sandström 1920.

Falken 4. Pilgatan 27

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om fyra rum och kök i vardera planet samt ett rum och kök på vinden. Brutet tak med grå plåt i bandtäckning. Kupor med tätspröjsade fönster i nedre takfall, varav två mot norr tillkomna i sen tid. Stående locklistpanel och höga korspostfönster. Öppen tvåvåningsveranda mot gård, i dag glasad i bottenvåningen. C A Sandström 1920.

Falken 5. Pilgatan 33

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om två rum och kök i vardera planet samt ett vindsrum. Vinkelbyggt med svart bandtäckt plåttak. Stående locklistpanel och korspostfönster med tätspröjsad överdel. Liten indragen öppen tvåvånings veranda. C A Sandström 1920.

q i detaljplan

q i detaljplan

q i detaljplan

q i detaljplan

q i detaljplan

q i detaljplan

q i detaljplan

Falken 6. Nytorgsgatan 16/Järnvägsallén

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet samt spisrum på vinden. Brutet bandtäckt plåttak. Liggande fasspontpanel och höga korspostfönster med karaktäristiska kontursågade foder. Mot gården femkantigt trapphus och vidbyggda balkonger från sen tid. Tätspröjsade småfönster i trapphus, i förråd och på vind.
C A Sandström 1921.

Hus nr 2 på tomten. Ursprungligen med en lägenhet i vardera planet samt spisrum på vinden. Brutet skivtäckt plåttak. Tilläggsisolerad fasad. Sågad lockpanel med breda lock. Höga relativt djupt liggande korspostfönster. Små takkupor mot gatan. Öppen tvåvåningsveranda mot gården.
Johan Lundberg 1929.

Falken 3. Pilgatan 25

Bostadshus, ursprungligen med en fyrrumslägenhet i vardera planet samt enrumslägenhet på vinden. Brutet bandtäckt plåttak och små lunettfönster samt kupa i takfall mot gatan. Stående panel med inspontade mjukt avrundade locklister, delvis tilläggsisolerat med ospontad lockpanel. Höga korspostfönster. Tvåvånings veranda mot gård, ursprungligen öppen, idag inglasad i övervåningen. Vidbyggt förråd mot gård. Erik Eriksson 1922.

Ekorren 6. Kungsgatan 94/Fabriksgatan

Bostadshus, ursprungligen med en stor trerumslägenhet i vardera planet samt ett vindsrum. Brutet tak med avvalmade gavelspetsar täckt med svart skivplåt. Fasad med liggande fasspontpanel och korspostfönster med enkla släta foder. Öppen tvåvånings veranda mot gården. Numera butik i bottenvåningen.
J A Johansson 1922.

Braxen 9. Östra Fängelsegatan 4B

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om två rum och kök i vardera planet samt ett vindsrum. Brutet tak täckt med röd skivplåt. Stående panel med inspontade lock med mjukt avrundad profil. Ursprungliga korspostfönster med enkla släta foder. Spritputsad sockel. Öppen tvåvånings veranda mot gården.
J A Sandström 1923.

Braxen 10. Östra Fängelsegatan 6

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om två rum och kök i vardera planet samt ett vindsrum. Brutet tak med rödmålad skivplåt. Stående panel med inspontade lock med mjukt avrundad profil. Ursprungliga korspostfönster med enkla släta foder. Spritputsad sockel. Tvåvånings veranda mot gård, ursprungligen öppen, idag inglasad i övervåningen. Senare tillkommen avlång plåtklädd takkupa med pulpettak mot gatan. J A Sandström 1923.

Tyr 8. Storgatan 69

Kontorsbyggnad, ursprungligen Lantmäterikontor. Uppförd 1923 i klassicistisk 20-talsstil efter ritning av dåvarande länsarkitekten Edvard Lundquist. Herrgårdsliknande utseende med flackt valmat bandtäckt plåttak med lunettfönster, ursprungligen spröjsade, som ljusinsläpp till vindvåningen. Slätputsad fasad med markerade hörnkedjor, sexrutors tvåluftsfönster och kraftfullt snidade ekportar.
Edvard Lundquist 1923.

Hugin 3. Nygatan 47

F d folkskoleseminarium. I slottsliknande 20-talsklassicistisk stil. Till huvudbyggnaden med bl a aula i norr ansluter lägre och slankare flyglar med lärosalar. Dessa sammanbinds i söder av en arkad. Innanför denna möter en kullerstensbelagd gård med hörntorn och mäktig entrétrappa i ena hörnet. Svart skivplåt och slätputsade fasader. Parken kring byggnaden som tidigare nyttjades för idrott och odling är idag delvis bebyggd. Gustav Holmdahl 1923–25.

F d kolbod och f d redskapsbod vid f d folkskoleseminariet. Kolboden närmast huvudbyggnaden har svart pappklätt sadeltak, lutande lågsidor, fasad i slätpanel målad med blank röd färg. Redskapsboden i tomtens nordvästra hörn har pappklätt sadeltak, hörnpilastrar, omvikt takfot och slätpanel. Den har tidigare troligen varit målad i ljusa färger.
Gustav Holmdahl, 1923–25.

Örnen 1. Pilgatan 24. Östra Norrlandsgatan

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet samt vindsrum. Sadeltak med grå plåt i bandtäckning. Stående locklistpanel. Ursprungliga korspostfönster med spröjs i nedre luften bytta till lägre tvåluftsfönster med sidoställd post. Mot gården öppen brokvist med balkong ovanpå.
C A Sandström 1923.

Örnen 4. Häradshövdingegatan 27/Järnvägsallén

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet samt spisrum på vinden. Brutet tak med grå skivplåt och litet lunettfönster mot gården. Stående locklistpanel och korspostfönster. Mot gården öppen tvåvånings veranda. Välbevarade fasaddetaljer.
J A Johansson 1924.

Örnen 6. Pilgatan 26A

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet samt spisrum på vinden. Brutet tak med svart skivplåt. Takkupor mot gatan, ursprungligen små med tätspröjsade fönster, numera är den ena förlängd och fönstrens spröjsning förenklad. Stående panel med inspontade lock med mjukt avrundad kant. Korspostfönster med flacka triangelformade överstycken. Mot gården öppen tvåvånings veranda. Edvard Lundberg 1924.

Älgkon 6. Nygatan 72

Bostadshus, ursprungligen med hall, kök, matsal och vardagsrum i nedre planet och två sovrum och arbetsrum i övervåningen. Sadeltak med tvåkupigt lertegel. Stående locklistpanel, breda rödmålade knutar, omvikt takfot och sexrutors tvåluftsfönster. Liten takkupa med pulpettak mot gatan. Öppen tvåvånings veranda mot gården.
K. Bd. 1925.

Örnen 3. Häradshövdingegatan 25

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om två rum och kök i vardera planet. Brutet skivtäckt plåttak. Stående lockpanel med breda inspontade lock med avrundad kant. Sexrutors tvåluftsfönster. Vindskivor med utsvängd nederdel. Breda knutar. Mot gården öppen tvåvånings veranda och små runda trapphusfönster med korspröjs.
Erik Eriksson 1926.

Ekorren 7. Storgatan 89/Fabriksgatan

Bostadshus, ursprungligen med en stor femrumslägenhet i vardera planet. Brutet tak med röd plåt i bandtäckning. Stående locklistpanel och breda knutar. Pivåhängda enlufts-fönster indelade i sex rutor. Fönsteromfattning med breda sidofoder. I bottenvåningen bågformade fönsteröverstycken. Fint utformad tvåvånings veranda mot gården, separat köksingång på gaveln. Bd 1926.

Hus nr 2 på tomten. Ursprungligen med en stor femrumslägenhet i vardera planet. Sadeltak med röd plåt i bandtäckning. Stående locklistpanel och breda knutar. Pivåhängda tvådelade enlufts-fönster. Mot gården sidoställda balkonger, en i vardera våningsplanet, den undre utgör husets entré. De två husen på Ekorren 7 utgör tillsammans med tillhörande gård en välbevarad och värdefull miljö. B Hörnlund 1938.

Älgkon 3. Skolgatan 103

Bostadshus, ursprungligen med tre rum och kök i vardera planet samt ett vindsrum. Brutet tak med skivtäckt plåt. Stående panel med inspontade mjukt avrundade locklister. Två- och trelufts korspostfönster. På gavlarna små runda fönster med mittpost i vindsskrubbarna. Runda fönster även kring entrédörren. Öppen tvåvånings veranda mot gården. Ivar Johansson 1926.

Freja 8. Nygatan 38A/Östra Kyrkogatan

Bostadshus, ursprungligen med en femma, en tvåa och en cafélokal i bottenvåningen, två femrumslägenheter i övervåningen och en tvåa på vinden. Brutet tak med röd plåt i bandtäckning. Två halvrunda frontespiser med burspråk samt dekorativ huvudentré mot gatan. Stående fasadpanel med inspontade mjukt avrundade lock och sexrutors korspostfönster. Öppen tvåvåningsveranda mot gården och en senare tillkommen i tre våningar på gaveln. Erik Eriksson 1926.

Laxen 46. Östra Strandgatan 30

F d *transformatorshus* i klassicistisk stil, uppförd för Umeå elverk efter ritning av länsarkitekten Robert Laurell. Ljusrött tegel. Enkupigt lertegel på taket. Praktfull takfris som även löper runt gaveln. Tillbyggt i omgångar. Senast ombyggt för Umeå designhögskola 1986, då nya dörr- och fönsterpartier i rödmålad plåt sattes in. En karaktärsfull byggnad och ett viktigt minne från industriepoken nere vid älven. Robert Laurell 1926, Olle Qvarnström, ombyggnad 1986.

Krickan 7. Kungsgatan 106

Bostadshus, ursprungligen med en tvårumslägenhet i vardera planet. Brutet tak med tvåkupiga tegelröda betongpannor. Takkupa med pulpettak och öppen tvåvåningsveranda mot gården. Stående locklistpanel. Sexrutors tvålufts-fönster med fönsterluckor. Runda fönster med korspröjs i trapplopp. Lunettfönster i gaveln. J A Johansson 1927.

Krickan 8. Kungsgatan 104B

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet. Sadeltak med tvåkupigt lertegel. Stående fasadpanel med inspontade mjukt avrundade lock. Breda dekorativt utformade knutar med omvikt takfot. Korspostfönster. Mot gården två runda fönster med korspröjs samt vacker öppen tvåvånings snickeriveranda. Stora lunettfönster i gaveln. E Karlsson 1927.

Krickan 6. Herrgården 5/Kungsgatan 108

Bostadshus, ursprungligen med en tvårumslägenhet i vardera planet. Brutet tak med tvåkupiga röda betongpannor. Stående locklistpanel. Sexrutors tvålufts-fönster med breda sidofoder. Mot gården takkupa med tätspröjsat fönster i övervåningen samt öppen tvåvåningsveranda i nationalromantisk stil. De två husen på Krickan 6 utgör tillsammans med tillhörande trädgård en välbevarad och värdefull miljö. Grusad bilinfart. J A Johansson 1928.

Litet bostadshus på samma tomt som ovan. Ursprungligen innehållande en etta i bottenvåningen och ett spisrum på vinden. Brutet tak med tvåkupiga röda betongpannor. Stående locklistpanel. Sexrutors tvålufts-fönster med breda sidofoder. Mot gården liten brokvist med sadeltak. Välbevarat, välvårdat och charmigt. J A Johansson 1928.

Laxen 40. Öbackavägen 13

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om fyra rum och kök i vardera planet samt "vindskontor". Sadeltak med tvåkupigt lertegel eller röda betongpannor. Stående locklistpanel. Sexrutors tvålufts-fönster. Mot gården öppen tvåvånings veranda. Tillsammans med grannhuset på Laxen 41 ett trivsamt inslag från äldre tid i stadsbilden. J A Sandström 1928.

Braxen 8. Östra Fängelsegatan 4A

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet samt ett vindsrum. Sadeltak täckt med mörkgrå skivplåt. Stående locklistpanel. Moderna pivåhängda enlufts-fönster med tunn T-korspröjs och smala foder. Spritputsad sockel. Öppen tvåvånings veranda mot gården. Okänd upphovsman 1928.

Freja 1. Skolgatan 69A/Östra Kyrkogatan

Förnämt vinkelbyggt bostadshus, ursprungligen med en femma och en fyra i vardera planet samt en tvåa på vinden, alla med jungfrukammare och badrum. Idag förändrad planlösning och huvudentrén mot Kungsgatan borttagen, portomfattning bevarad. Brutet skivtäckt tak med avvalmade gavelpetsar. Stående inspontad locklistpanel och brunlaserade sentida sexrutors tvålufts-fönster. Öppen flerhörnig tvåvåningsveranda mot gården. 1928.

Bävern 4. Häradsövdingegatan 1/Östra Strandgatan

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om två rum och kök i vardera planet samt rum med kokvrå på vinden. Sadeltak med tvåkupiga betongpannor. Stående fasadpanel med inspontade mjukt avrundade locklister. Ursprungliga sexrutors fönster bytta mot korspostfönster. Omgestaltad öppen tvåvånings veranda mot gården. Vid norra gaveln tillbyggnad med ny separat entré till bottenvåningens lägenhet. Sandström 1929.

Freja 3. Skolgatan 71A

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om fem rum och kök i vardera planet samt två rum på vinden. Sadeltak med bandtäckt plåt. Liten takkupa i nedre takfall mot gården. Stående fasadpanel med inspontade mjukt avrundade locklister och sexrutors tvålufts-fönster med breda sidofoder. Öppen tvåvåningsveranda med kuverttak och smidesrücke mot gården. Ivar Johansson 1929.

k i detaljplan

q i detaljplan

q i detaljplan

q i detaljplan

q i detaljplan

Freja 4. Skolgatan 71B/Döbelnsgatan 9

Bostadshus i 20-talsklassicistisk stil, ursprungligen med två representativa femsex-rumslägenheter i vardera planet samt verkstad och bageri i källaren. Skivklätt plåttak. Stående panel med inspontade mjukt avrundade locklister. Sexrutors tvålufts-fönster med breda sidofoder och triangelformade fönsteröverstycken i bottenvåningen. Snidad stenimiterande portomfattning mot gatan. Köksingång och indragen piskbalkong mot gård. Kjell Wretling 1929.

Hus nr 2 på tomten. Likt huvudbyggnaden i 20-talsklassicistisk stil, ursprungligen innehållande en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet. Skivklätt plåttak. Stående panel med inspontade mjukt avrundade locklister. Sexrutors tvålufts-fönster med breda sidofoder och triangelformade fönsteröverstycken i bottenvåningen. Balkong på gaveln. Brokvist med skärmtak mot gården. Kjell Wretling 1934.

Freja 6 och 7. Nygatan 38-40

Bostadshus, bestående av två lika hus med omkastade planlösningar på var sida om en brandmur. Rödmålad skivplåt och lunettfönster. Stående locklistpanel. Tvålufts sexrutors fönster. På gavlarna och mot gården öppna tvåvåningsverandor. Östra huset med fina ingång från gatan, västra huset nås från gården. Unik och välbevarad gårdsmiljö, se nedan. Gottfrid Haglund 1929.

Gårdshus till huset ovan. Ursprungligen med två rum och kök nere samt tre små rum och ett litet kontor uppe. Troligen uppfört för fastighetsägarens eget behov. Sadeltak med rödmålad skivplåt. Stående locklistpanel. Tvålufts sexrutors fönster i bottenvåningen, fyrrutors i övervåningen. Tvåvånings veranda. Avslutas mot tomgräns i söder med brandmur. Utgör tillsammans med trädgård och gatuhus på Freja 6 och 7 en unik och välbevarad miljö. Gottfrid Haglund 1930.

Tyr 8. Östra Esplanaden 3/Kungsgatan 74

Direktörsbostad, flyttad till Umeå från Porjus 1931. Återuppbyggt i kv Tyr av Vattenfallsstyrelsen för Norrfors kraftverk. Brungula betongpannor på taket. Stående locklistpanel. Sexrutors tvålufts-fönster i bottenvåningen, fyrrutors i övervåningen där takhöjden är lägre. Knutar, fönsterfoder, entrébroar och balkongräcken i 20-talsklassicistisk stil. Sven Malm 1930.

Hus nr 2 på tomten. Kontorshus, flyttat till Umeå 1930 från Harsprångets kraftverk. Återuppbyggt av Vattenfallsstyrelsen för Norrfors kraftverk. Ombyggt och förlängt mot väster på 1940-talet. Sadeltak med brungula betongpannor. Stående fasadpanel med inspontade mjukt avrundade locklister. Sexrutors tvålufts-fönster i bottenvåningen, fyrrutors i övervåningen där takhöjden är lägre. Knutar, fönsterfoder, entrébroar och balkong i 20-talsklassicistisk stil. Sven Malm 1930.

Järven 10. Östra Strandgatan 21

Bostadshus, ursprungligen med en fyrrumslägenhet i vardera planet. Brutet skivtäckt tak med avvalmade gavelpetsar. Stående locklistpanel. Sexrutors tvålufts-fönster, nytillverkade kopplade med dimensioner och profiler lika originalfönstren. Breda sidofoder. Tvåvånings veranda mot gården. Ett snickerimässigt gediget hus med många bevarade originaldetaljer. E Karlsson 1931.

k i detaljplan

Järven 16. Östra Strandgatan 17

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet, ett rum och kök på vinden och verkstad i källaren. Vinkel mot gården med indragen tvåvåningsveranda. Svart bandtäckt plåttak. Tilläggsisolerad fasad med stående locklistpanel och midjeband. Moderna pivåhängda enlufts-fönster med spröjsar indelade i sex rutor. Triangelformade fönsteröverstycken i bottenvåning. E Karlsson 1931.

Bävern 3. Häradshövdingegatan 3

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet samt rum med kokvrå på övre vinden. Sadeltak med tvåkupigt lertegel. Stående locklistpanel med spontade bottenbrädor. Breda knutar och omvikt takfot. Sexrutors fönster med breda sidofoder. Öppen tvåvånings veranda mot gård. Runt fönster med mittpost och sidospöjsar i trapphuset. J A Johansson 1931.

Krickan 5. Herrgården 3

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om fyra rum och kök i vardera planet. Brutet tak med tvåkupiga betongpannor. Nätta takkupor med pulpettak i nedre takfallen samt stor frontespis. Burspråk med balkong ovanpå. Fasaden enligt originalritning spritputsad. Idag tilläggsisolerad och klädd med stående locklistpanel. Korspostfönster av modern typ med falska poster. Rikt varierad arkitektur med drag av jugend. C A Sandström 1931.

Krickan 4, Herrgården 1

Bostadshus uppfört för lokförare O Löfgren. Ursprungligen med en lägenhet om fem rum och kök i vardera planet. Senare tillkommen lägenhet på vinden. Valmat tak klätt med röd papp, röd plåtklädd takkupa. Stående locklistpanel, breda knutar och djupt liggande sexrutors tvålufts-fönster. Tilläggsisolerat. Öppen tvåvånings veranda mot gården. J D Sundberg 1932.

På samma tomt som ovanstående finns detta originella bostadshus, ursprungligen med två rum och kök nere samt två sovrum i övervåningen. Brant valmat tak med frontespiser i alla fyra väderstreck, dessa med triangulära överstycken mot gata och gård, bågformade på kortsidorna. Stående locklistpanel, breda knutar, djupt liggande tvålufts-fönster. Triangulära fönsteröverstycken i bottenvåning, bågformade i övervåningen. Tilläggsisolerat. Långsträckt balkong mot gården. Troligen Denis Sundberg 1934.

Mården 7. Fabriksgatan 20

Bostadshus med två rum och kök i bottenvåningen och två rum och indragen "loggia" på övervåningen. Sadeltak med gråsvart plåt i bandtäckning. Stående locklistpanel målad med blank röd färg. Ursprungliga korpostfönster bytta mot tvålufts-fönster. Ett av flera små röda "egnahem" vid stadsdelens tvärgator. Loggian är en unik och avvikande detalj. E Bäckström 1932

Laxen 41. Öbackavägen 11

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om tre rum och kök i vardera planet. Sadeltak med tvåkupiga röda betongpannor. Stående locklistpanel. Sexrutors tvålufts-fönster. Mot gården öppen tvåvånings veranda. Tillsammans med det samtida grannhuset på Laxen 40 ett trivsamt inslag i stadsbilden. Arkitekt okänd. 1932.

k i detaljplan

Örnen 2. Östra Norrlandsgatan 51/Häradshövdingegatan

Bostadshus, ursprungligen med tre rum och kök i vardera planet samt vindsrum. Sadeltak med skivplåt. Stående locklistpanel. Sentida sexrutors tvålufts-fönster, ursprungliga breda sidofoder ersatta med likstora foder runt om. Breda knutar. Mot gården välbevarad öppen tvåvåningsveranda.
B Hörnlund 1934.

Sparven 5. Östra Esplanaden 6

Bostadshus i 20-talsklassicistisk stil, ritat av stadsarkitekten Kjell Wretling. Vardagsrum, matrum, kök och jungfrukammare i bottenvåningen. Hall och tre sovrum i övervåningen. Till det yttre anpassat till huvudbyggnaden på tomten, se sid 32. Svart bandtäckt plåttak. Konsolfris under taksprång. Stående locklistpanel, hörnpilastrar och omvikt takfot. Sex- och fyrrutors tvålufts-fönster. Mot gården modern inglasad tvåvåningsveranda. Kjell Wretling 1934.

Vidar 3. Döbelnsgatan 5

Bostadshus med en representativ lägenhet om fyra resp fem rum, kök, serveringsrum och "jungfrualkov" i vardera planet. I bottenvåningen var ett av rummen ursprungligen kontor. Sadeltak med röd plåt i bandtäckning. Fint formade vindskupor. Tvålufts-fönster i grönlackerad plåt. Port mot gatan med utkragad omfattning i natursten. Burspråk med brunlaserad träpanel på gaveln. Mot gården altan i bägge våningarna. Kjell Wretling 1935.

Lärkan 1. Pilgatan 16

F d rälsbussfabriken. Bygglov 1935 för fabrikör Hilding Carlsson som här tillverkade rälsbussar. Flackt valmat tak täckt med svart och grå korrugerad plåt. Vitputsad fasad. Tätspröjsade verkstadsfönster. Trelufts-fönster i kontorsdelen i övervåningen mot gatan. Taket över lågdelen ombyggt. Tidigare fanns här ett fönsterband. Trots denna förändring ett av stadens få välbevarade funkishus. J D Sundberg 1935.

Rävén 4. Fabriksgatan 7

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om fyra rum och kök i vardera planet, båda med öppen spis i hall. I övervåningen intakt planlösning. Lägenheten i bottenvåningen är förändrad och har numera separat ingång från gaveln. Betongpannor på taket. Stående locklistpanel. Breda knutar och omvikt takfot. Två och trelufts-fönster med tidstypiska breda sidofoder. Ett fint exempel på sentida relativt hänsynsfull ombyggnad. B Hörnlund, 1935, Ulf Nordwall 2004.

Krickan 9. Kungsgatan 140A

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om fyra rum och kök i vardera planet. Sadeltak med gråmålad skivplåt. Stående locklistpanel. Breda knutar och omvikt takfot. Två och trelufts-fönster med breda sidofoder. Öppen veranda med balkong ovanpå mot gården. Senare tillkomna balkonger på ena gaveln.
E Karlsson 1936.

Höken 1. Östra Norrlandsgatan 53/Häradshövdingegatan

Bostadshus, ursprungligen med en lägenhet om fyra rum och kök i vardera planet och rum med sovalkov på vinden. Sadeltak med tvåkupigt lertegel. Takkupa med trelufts-fönster mot gatan, lunettfönster i takfall mot gården. Stående locklistpanel. Breda knutar och omvikt takfot. Två- och trelufts-fönster med breda sidofoder. Entré och väringsbalkong med smidesräcke på gaveln.
B Hörnlund 1936.

Laxen 22. Storgatan 96

Bostadshus i funktionalistisk stil, ursprungligen med en lägenhet om sex rum och kök i vardera planet samt två enkelrum på vinden. Sadeltak med enkupigt lertegel. Stående fasadpanel med inspontade mjukt avrundade locklister. Tvålufts-fönster med breda sidofoder. Tunn fasadrelief. Elegant och för arkitekten karaktäristiskt entréparti. I sen tid ett litet mindre lämpligt ingrepp i takfall mot gården. Funkishus med högt bevarandevärde. Denis Sundberg 1938.

Ärlan 3. Storgatan 109

Litet flerbostadshus med en etta och en tvåa i vardera planet samt vindsrum med kokvrå. Sadeltak med tvåkupigt lertegel. Stående locklistpanel, relativt breda knutar. Trelufts-fönster med breda sidofoder. Mot gatan balkonger i övervåningen, tidigare med smidesräcken i funkisstil. Mot gården dubbelentré, till källare resp bostadsvåningar. I trapphuset väringsbalkong ovan entré samt generösa fönster. G Haglund 1939.

Domherren 10. Skolgatan 88/Östra Esplanaden

Villa för rälsbussfabrikör Hilding Carlsson. Flackt plåttäckt kuverttak. Stående panel med inspontade mjukt avrundade locklister. Två- och flerlufts-fönster, små runda fönster i biutrymmen samt fönsterparti genom båda våningarna i trapphus. Finingång från gatan med snidad portal samt köksingång från trädgården. Tio rum och kök fördelade på två plan. Unik och välbevarad funkisarkitektur. J D Sundberg 1941.

Uven 12. Kungsgatan 139

Flerbostadshus från 1940-talet. Spegelvänd planlösning kring en brandvägg i husets mitt. Två trappuppgångar. Två treor och två tvåor i vardera planet. Sadeltak med tvåkupigt lertegel. Stående locklistpanel. Två- och trelufts-fönster. Små sidoställda balkonger på långsidan mot väster, med finkorrugerade plåtfronter. Diskret vindsinredning med låg långsgående takkupa. Bäst bevarade huset i en grupp med flera från samma tid. K Lindahl 1944.

Tärnan 8. Skolgatan 124

Flerbostadshus från 1940-talet. Spegelvänd planlösning kring en brandvägg i husets mitt. Två trappuppgångar. Två treor och två tvåor i vardera planet. Sadeltak med beige korrugerad plåt. Välbevarad fasad med stående locklistpanel samt två- och trelufts-fönster med breda sidofoder. Små sidoställda balkonger på långsidan mot väster, med sentida träräcken.
Troligen K Lindahl 1944.

Tärnan 7. Skolgatan 126

Flerbostadshus från 1940-talet. Spegelvänd planlösning kring en brandvägg i husets mitt. Två trappuppgångar. Två treor och två tvåor i vardera planet. Sadeltak med svart korrugerad plåt. Välbevarad fasad med stående locklistpanel samt två- och trelufts-fönster med breda sidofoder. Små sidoställda balkonger på långsidan mot väster, med sentida räcke av korrugerad plåt. Senare vindsinredning med takkupa samt stora balkonger på gavlarna. Troligen K Lindahl 1944.

Siken 5. Scharinsvägen 8

Representativ villa i funkisstil, ursprungligen med sex rum och kök. Flackt valmat tak med tvåkupigt lertegel. Stående locklistpanel. Tvålufts-fönster förutom i matsal och vardagsrum mot älven, där stora tre- och fyrlufts-fönster finns. Balkong över utskjutande del av vardagsrum. Entré med litet skärmtak mot gatan. Senare tillkommet vidbyggt garage. Ett av stadens få välbevarade funkishus.
J A Östberg 1944.

Siken 7. Scharinsvägen 14

Bostadshus i funktionalistisk stil, ursprungligen med sju rum och kök. Sadel-tak med tvåkupigt lertegel. Stående locklistpanel. Tvåluftsfönster förutom i vardagsrum och sovrum mot älven, där perspektivfönster och sidoställda balkonger finns. Entré med liten pelarburen vädringsbalkong på gaveln. Senare tillkommet vidbyggt garage. En av stadens få välbevarade funktisvillor. K Kindberg 1946.

Tranan 1. Häradshövdingegatan 18

Bostadshus med en fem- och en tvårumslägenhet i vardera planet. De större lägenheterna har öppen spis och burspråk på gaveln. Tvåkupiga betongpannor på taket. Stående locklistpanel. Tvåluftsfönster i sovrum och kök, perspektivfönster i vardagsrum. I övervåningen balkonger mot gatan. Ett av stadens få bevarade hus i funktionalistisk stil ritade av denna skickliga umemarkitekt. Fin och grönskande gårdsmiljö som delas med ett äldre hus. Denis Sundberg 1947.

Uven 18. Kungsgatan 143

Östermalmskolan. Skolbyggnad, med bygglov för yrkesskola 1949. Två snedställda flyglar, den ena för teoretisk undervisning, den andra innehållande verkstäder, sammanlänkade av gemensamt trapphus med huvudingång från skolgården. Valmade tak med tvåkupiga betongpannor. Fasadtegel i mild grågul ton. Fönster målade i gulvitt och på 1990-talet, av energisparskäl, nedminskade på höjden. Kjell Wretling 1946.

Östermalmskolan. Skolpaviljong med bygglov för småskola 1949. Sadel-tak med enkupigt lertegel. Fasadtegel i mild grågul ton. Fönster målade i gulvitt. Vid gaveln mot gatan en uteplats för väderskyddad lek under ett flackt sadeltak. Tillsammans med skolans huvudbyggnad ett fint exempel på Kjell Wretlings väl genomarbetade skolkarkitektur. Kjell Wretling 1946.

En, vad gäller material och färg, mindre väl anpassad hisstillbyggnad tillkom 2010.

Vajan 15. Skolgatan 110–114

Stort flerbostadshus med tre trappuppgångar och 18 lägenheter om fyra, tre och ett rum och kök. Byggnadens uppdelning på tre volymer, varav den i mitten är lätt tillbakadragen från gatan, tar ner det stora husets skala. På taket tvåkupigt lertegel. Spritputsade fasader i grått och rött. Tvåluftsfönster med ljusa släta omfattningar. Omsorgsfullt utformade planlösningar och invändiga material av hög kvalitet. Fint exempel på folkhemsarkitektur. Torkel Sjöström 1950.

Nytorget 1. Storgatan 71B

Kontorshus för Länsstyrelsen i Västerbotten, uppfört på en öppen plats, tidigare benämnd Nytorget. Sadel-tak med tvåkupigt lertegel. Vindskivor, hängrännor och stuprör av koppar. Fasad av slammat tegel. Entrébyggnad i fyra våningar med kraftigt markerade knutar och gavelröste i ljus avvikande färg. Brunlaserade fönster och representativt entréparti mot Storgatan, delvis förändrat i sen tid. Gösta Wiman 1951.

I väster, norr och öster kantas länsstyrelsetomten av kontorslängor tillkomna samtidigt med huvudbyggnaden och utformade i anslutande stil. 1966 tillkom en länga för datakontor i kvarterets nordöstra hörn. Denna fick ett avvikande utseende med fasad genombruten av fönsterband. Gårdsrummet slöts 1970–71, då en länga på pelare tillkom mot Storgatan i söder. Mellan pelarna skymtar gården med gräsmatta, buskar och enstaka stora träd. Gösta Wiman 1954 och 1966, Wiman-arkitekterna AB 1970–71.

Hugin 2. Nygatan 43/Döbelnsgatan

F d seminariet för huslig utbildning. En asymmetrisk anläggning karaktäriserad av arkitektonisk måttfullhet och av hantverksmässigt utförda detaljer av hög klass. Sadel-tak med lertegel. Ljusröda tegelfasader med fogar och tvåluftsfönster i liv med teglets yta. Inredning och textilier av Carl Malmsten, trädgård av Walter Bauer. I den första etappen uppfördes huvudbyggnaden samt textil- och administrationsflyglarna mot söder. Nils Tesch 1952 och 1959.

Staren 5 och 6. Östra Norrlandsgatan 62–64

Två motbyggda snarlika bostadshus i gult tegel. Innehåller tvåor, treor och fyror samt smålägenheter på vindarna. Tvåkupigt lertegel. Takkupor mot gården. Tvåluftsfönster i kök och sovrum. Större s k perspektivfönster i rummen mot gården, där också balkonger med räcken av finkorrugerad plåt finns. Mot gatan utkragade portomfattningar. Ursprungliga träportar utbytta. Husen är fina exempel på enkel och smakfull folkhemsarkitektur. K Lindahl 1952–53.

Vargen 3. Häradshövdingegatan 13/Skolgatan 100

Flerbostadshus, ursprungligen med två fyror, en tvåa och två enkelrum i vardera planet. Sadel-tak med tvåkupigt lertegel. Fasad i rött tegel med diskreta men fina fasaddetaljer. Mot gården vackert utformade burspråk med vidbyggda balkonger. Mot gatan är originalporten bevarad. Elegant trapphus med bevarad originalkaraktär. B Rydfjäll 1954.

Siken 1. Scharinsvägen 2

Välbevarad 50-talsvilla med fyra rum och kök i entréplan och två mindre rum på vinden, ursprungligen uppförd för seminarielärare Cederblad. Tvåkupigt lertegel på taket, gult fasadtegel. Tvåluftsfönster i kök och sovrum, s k perspektivfönster i rummen mot älven. Fint tegelarbete kring entré, burspråk och altan. Tidstypiska detaljer som entrédörr i ädelträ, smidesräcken och litet åttkantigt hallfönster. Svårläst signatur på ritning 1955.

Hunden 18. Storgatan 108

Bostadshus med en trea, en etta och en tvåa i vardera planet samt ett rum och en liten lägenhet på vinden. Enkupigt lertegel på taket. Gul slätputsad fasad med grå omfattningar och vita tvåluftsfönster. Balkonger och större fönster mot gården. Ursprunglig entrédörr i trä bytt mot aluminiumdörr. Ingår i en samlad grupp med karaktäristiska flerbostadshus från 50-talet utmed Storgatan. Erikssons ingenjörbyrå 1955.

Hunden 14. Storgatan 116

Bostadshus med två tvåor i vardera planet samt en etta och två enkelrum på vinden. Enkupigt lertegel på taket. Grå slätputsad fasad med gråvita omfattningar och gröna tvåluftsfönster. Balkonger och större fönster mot gården. Originaldetaljer som entrédörr i ädelträ, finkorrugerad plåt i balkongräcken. Källarlägenhet med egen ingång utifrån tillkommen i sen tid. Ingår i en samlad grupp med karaktäristiska flerbostadshus från 50-talet utmed Storgatan. J M Hanson 1955.

Hjärpen 1. Pilgatan 20/Nygatan

Bostadshus med tre lägenheter om fyra, tre och ett rum och kök i vardera planet. Tvåkupigt lertegel på taket. Ljusgult tegel i fasaden. Tvåluftsfönster och indragna balkonger med vackert utformade balkongfronter. På gaveln perspektivfönster med utkragad tegelomfattning. Skicklig fasadbehandling med växling mellan tunn reliefverkan kring fönster och balkongfronter och djupare skuggverkan vid de indragna balkongerna. Folke Eriksson 1961.

Byggnadsminne

Ripian 3. Kungsgatan 97

Gårdshus utmed gammal brandgata i kvarteret, ritat av Torkel Sjöström 1963. Arkitekten ägde och bodde i gatuhuset och drev arkitektkontor i gårdshuset. Enkupigt lertegel på taket. Stående locklistpanel, vindskivor och knutar målade med röd slamfärg. Fyrrutors tvåluftsfönster, svartmålade entrédörrar med lig-gande kälsponspanel. Ett hus som bär många för arkitekten typiska drag. Torkel Sjöström 1963.

Ripian 6. Skolgatan 92/Nytorrgatan 4

Bostadshus, med lägenheter från ett rum och kokvrå till fyra rum och kök. Om-sorgsfullt planerat av Umeås första kvinnliga arkitekt. Väl genomarbetad planlösning, skickligt utförda fasader med hög kvalitet i materialval. Röd tegelfasad. Kopparplåt i fönsterband samt i stuprör. Fin ursprunglig gårdsplanering som överlevt fram till idag. Hillevi Callander 1964.

Björken 1. Östra Kyrkogatan 16/Västra Norrlandsgatan 31

Byggnad uppförd 1965, som kontorshus för byggfirman Bäckström & Ström-berg efter ritningar av f d stadsarkitekten Kjell Wretling. Folke Bäckström var vid den aktuella tiden stadens största byggmästare. Husets lådform och till synes platta tak är typiska för 60-talet, men fasaderna var då oftast i rött tegel. Här är fasadmaterialet skiffer och fönstren av gulbrun metall, vilket ger byggnaden en elegans över det vanliga. Kjell Wretling 1965.

Sadelmakaren 5-12, Pilgatan 8A-D och Häradsövdingegatan 7A-7D

Radhusgrupp om två längor i gult tegel grupperade mitt för varandra mot en ge-mensam gård, avskärmad från gatan med tegelmur. Mot gården tidtypiska längsgående balkonger med entréer under. Burspråk på gavlarna mot Storgatan. Garagelänga och parkering på norra delen av tomten. Ett radhus med ovanligt höga arkitektoniska och planmässiga kvaliteter. Thurffjell/Olle Qvarnström 1974.

Falken 7 och 9. Pilgatan 25A och 25B

Nytt parhus i till kvarterets övriga äldre bebyggelse anpassad stil. Innehåller två tvåplanslägenheter med separata ingångar via brokvist från gården. Vinden i sen tid inredd med ytterligare rum. Brutet valmat tak med bandtäckt plåt och i ef-terhand tillkomna kupor i nedre takfall. Stående locklistpanel med smal ribb. Sexrutors tvåluftsfönster med enkla släta foder. Dubbelgarage med mindre väl anpassad takform på gården. Uno Nygren 1980.

Laxen 31. Östra Strandgatan 28

Ställverk för Umeå kommun uppfört 1985 efter ritningar av Olle Qvarnström. Byggnaden, som är vackert formgiven, ansluter i stil till en äldre ställverksbygg-nad på tomten. I samband med att detta nya ställverk togs i bruk byggdes den gamla ställverksbyggnaden om till undervisningslokal för designhögskolan. Olle Qvarnström 1985.

Renen 1. Östermalmsgata 51

Katolska kyrkan. Åttkantigt kyrkorum med kupolformat tak krönt av lanternin, som ger diskret ljus åt kyrkorummet. Separat ljusinsläpp över alta-ret. Huvudbyggnaden är i väster och öster sammanbyggd med för-samlings- och bostadsutrymmen. Rosa plåttak. Ljusrött fasadtegel. Plåtklädda fönstersnickerier i beige färgton. Fristående klockstapel. HJS Arkitekter, Bertil Håkansson 1992.

Stora Björnen 11. Häradsövdingegatan 8

Nybyggnad från år 1992, anpassad till äldre hus på fastigheten. En tvåa och en trea i vardera planet samt en tvåa på vinden. Bandtäckt plåt på taket. Stående locklistpanel. Tvåluftsfönster. Takkupor mot gata och gård i vindsvåning. Mot gatan balkonger i övervåningen, s k franska balkonger i bottenvåningen. Kan-ske inte ett hus som vinner något arkitekturpris, men ett hus som samspelar fint med övriga hus på gården. Sture Järholm, VAB 1992.

Braxen 3. Pilgatan 5

Hotell Pilen. Kompletteringsbyggnad uppförd 2003, innehållande bl a reception, frukostrum, bastu och gästrum. Stilen är anpassad till och inspirerad av miljön Öst på stan. Brutet tak med bandtäckt plåt. Stående locklistpanel. Fyrrutors tvåluftsfönster. Stor balkong över entrén. Vitmålat trästaket, målas med fördel i kulör som ansluter till husens. Ted Preutz 2003.

Perrongen 1

Östra station. Stationsbyggnad för Botniabanen, en kub med svagt utåtlutande sidor som grenslar järnvägsspåren, utgör väderskydd och via rulltrappor under-lättar passagerarnas förflyttningar mellan perronger och omgivande marknivåer. Bärande stomme av stående krysslagda limträbalkar och fasader helt i glas. Ett nytt och unikt landmärke med fint genomarbetade detaljer. White arkitekter Lennart Sjögren 2010.

Laxen 46. Östra Strandgatan 30

Arkitektshögskolan. En av flera byggnader på Konstnärligt cam-pus med gemensamt arkitektoniskt formspråk: kubistisk arki-tekturen med bärande stålstomme och fasader av stående profi-ler av sibirisk lärk, genombrutna av öppningar mot den omgi-vande staden och älven. Volymer samt karaktär och storlek på fönsteröppningarna varierar mellan områdets byggnader. Ar-kitektshögskolan är en kub med ett öppet inre och kvadratiska gluggar jämnt spridda över fasadytan.

Bildmuseet. Till skillnad från övriga byggnader på campus är bildmuseet en kloss ställd på högkant. Fasaden är på ett fåtal ställen dramatiskt genombruten av stora och olikartade öppningar, som medger utblickar från byggnaden och inblickar i dess inre. Byggnaden, som är ett kraftfullt utropstecken, kommer när Konst-närligt campus är färdigbyggt att utgöra områdets visuella medelpunkt. Henning Larsen arkitektkontor/White arkitekter 2008 och 2009.

q i detaljplan

Kyrkligt byggnadsminne

Bebyggelsekaraktärer

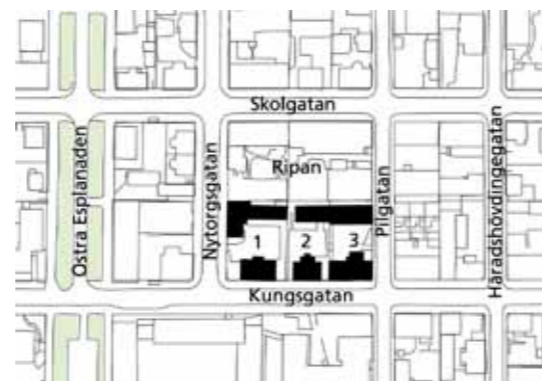
1 • Tidig bostadsbebyggelse i kv Ripan, 1870-tal

Ripan 3, Kungsgatan 97/Pilgatan 13. Huset uppfördes 1876 för sergieanten och fältmusikern A E Grahn efter ritning av G A Pettersson. Byggnaden förlängdes åt väster 1919. Av umeborna kallat Petterson-Bergerhuset, efter kompositören Wilhelm Pettersson-Berger som bodde här 1885–1895.

Många ritningar i Umeå byggnadsnämnds arkiv från tiden före stadsbranden 1888 är signerade av personer som fått byggnadsteknisk skolning. Till dessa hör Johan Gustaf Axel Pettersson som 1872 anställdes som stadsbyggmästare och biträde till byggnadsnämnden – en tjänst som han innehade i fyrtio år. Under 1800-talets sista decennier var han den mest produktive husritaren i Umeå. Bostadshusen på Ripan 2 och 3 är exempel på hans tidiga produktion i en traditionell stil med lantliga drag.

Alla tre bostadshusen utmed Kungsgatan är uppförda på 1870-talet och undkom med knapp nöd att slukas av lågorna i stadsbranden 1888. Inne på gårdarna, utmed en tidigare brandgata, ligger ett äldre och två nyare gårdshus i anpassad stil.

Ripan 1, Kungsgatan 93/Nytorsgatan 2. Till vänster hus mot Storgatan från omkring 1879. Till höger hus mot Nytorsgatan från 1874.

Ripan 1. Vindskupa, hörnbalkong och locklistpanel med bågfris.

Förhållningssätt:

- Denna bebyggelsekaraktär ligger inom *värdekärna för riksintresset Umeå centrum*, se sid 13.
- *De tre gatubyggnaderna på Ripan 1 och Ripan 3* är skyddade som byggnadsminnen. Förändringar på dessa byggnader får inte göras utan Länsstyrelsens tillstånd. Vård och underhåll ska utföras i samråd med Länsstyrelsen och på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Tillhörande tomter utgör skyddsområden för byggnadsminnena.
- Befintliga lertegeltak bevaras och vårdas. Pannor byts ut efterhand som behov uppstår. Vid behov av omläggning läggs nytt lertegel lika befintligt.
- Fasadernas stående locklistpaneler, bågfriser, knutar och foder bibehålls och underhålls. Skadat material ersätts med nytt med dimensioner, profiler och utförande lika befintligt.
- Husen målas med slamfärg i faluröd kulör. Där underlaget inte lämpar sig för slamfärgsmålning används matt alkydoljefärg i faluröd kulör. Vattenbaserad eller annan blank färgtyp förändrar husets karaktär och är inte lämplig här.
- Fönstren bevaras i första hand och underhålls med oljebaserad färg. Vattenbaserad färg är inte lämplig för vård och underhåll av gamla fönster. Om behov av fönsterbyte föreligger väljs fönster med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- Trädgårdarnas grönska med gräsytor, buskar och stora uppvuxna träd vårdas och utvecklas. Till trädgårdsgångar och garageinfarter används i första hand grus. Asfalt är olämpligt material i denna 1800-talsmiljö.
- Tomt avgränsas mot gatan med tidstypiska spjalstaket, gärna i kombination med häck eller buskar. Spjalorna görs smala och formas med spets upptill. Tryckimpregnerat virke är liksom plank olämpliga i denna miljö. På Ripan 3 bevaras muren som avgränsar tomten mot Pilgatan. Öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt maxmått för bilinfart.

Ripan 3. Gårdssidan med utbyggt trapphus.

Ripan 3. Gårdshus med kontorslokaler utmed brandgatan. 1963.

2 • Bostadsbebyggelse i kv Domherren och Sparven, sent 1800-tal och 1930-tal

Sparven 2, Skolgatan 82/Nytorvgatan 5. Uppfört för sjömannen C P Jonsson 1885. Panel av C Fr Sandgren tillkom sju år senare, 1893.

Bebyggelsen i de två långsmala kvarteren Domherren och Sparven undkom med knapp nöd att bli lågornas rov vid branden 1888. Eldens framfart stoppades av den då nyanlagda Östra Esplanaden. Kvarterens bebyggelse ger en bild av hur denna del av staden såg ut före branden. Flera av husen är ritade av stadsbyggmästare G A Pettersson, i en traditionell något lantlig stil. Däribland den äldsta delen av huset på Domherren 5 och 6, uppfört 1876 och tillbyggt norrut 1889. Gårdsmiljön är en av de vackraste och bäst bevarade i stadsdelen och omfattar en välskött trädgård och ett äldre uthus utmed den brandgata som tidigare korsat kvarteret i öst-västlig riktning.

På Domherren 10 ligger en villa i sparsmakad funktisstil, uppförd för rälsbussfabrikanten Hilding Carlsson efter ritning av Denis Sundberg. Det stora kontorshuset på Domherren 9 är uppfört på 1960-talet.

Domherren 9, Nytorvgatan 1. Läroverksrektor Johan Johanssons hus. G A Pettersson 1876-77.

Uthus vid brandgata genom kvarteret Domherren. Här syns baksidan mot grannfastigheten. Se även bild till höger.

Sparven 5, Östra Esplanaden 6. Kjell Wretling 1934.

Sparven 1, Skolgatan 79. C Fr Sandgren 1888.

Förhållningsätt:

- Denna bebyggelsekaraktär ligger inom värdekärna för riksintresset Umeå centrum, se sid 13.
- *Bostadshuset på Domherren 9* är skyddat som byggnadsminne. Förändringar får inte göras utan Länsstyrelsens tillstånd. Vård och underhåll ska utföras i samråd med Länsstyrelsen och på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Tillhörande tomt utgör skyddsområde för byggnadsminnet.
- Övrig trähusbebyggelse från tiden strax före eller efter den stora stadsbranden 1888 vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs material lika befintligt; lertegel där sådant förekommer, skiv- eller bandtäckt plåt där sådan finns. Tegelimiterande plåt är däremot olämplig i denna välbevarade kulturmiljö.
- Fasadernas stående locklistpaneler, knutar, foder och snickeridetaler bibehålls och underhålls. Skadat material ersätts med nytt med dimensioner, profiler och utförande lika befintligt.
- Fönstren bevaras i första hand och underhålls med oljebaserad färg. Vattenbaserad färg är inte lämplig för vård och underhåll av gamla fönster. Om behov av fönsterbyte föreligger väljs fönster med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- *Gårdshuset på Domherren 5, 6 och 10* underhålls med röd slamfärg. För övriga fasader väljs i första hand oljebaserade färger i tidstypiska kulörer. Källarfönster målas i kulör nära sockeln.
- *Funktisvillan inom området, ritad av Denis Sundberg för rälsbussfabrikanten Hilding Carlsson*, vårdas och underhålls med hänsyn till sin ursprungliga karaktär.
- För *kontorshuset på Domherren 9*, uppfört på 1960-talet, kan vid framtida underhåll återgång till ursprunglig mörkare färgsättning övervägas. Kontorshusets gård kan med fördel kompletteras med grönska.
- De äldre trädgårdarnas grönska vårdas och utvecklas. Till trädgårdsgångar och garageinfarter används i första hand grus. Asphalt är olämpligt i denna 1800-talsmiljö.
- Tomt avgränsas mot gatan med tidstypiska staket, gärna i kombination med häck eller buskar. Öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt maxmått för bilinfart.

Bäst bevarade uthuset Öst på stan. Samfällt ägt av de två sammanbyggda bostadshusen på Domherren 3 och 4.

Domherren 5 o 6, Skolgatan 90/Nytorvg 3. G A Pettersson 1876. C Fr Sandgren 1889, verandor från 1934.

3 • Bostadsbebyggelse i kv Vidar och Gefion, från tiden kring sekelskiftet 1900

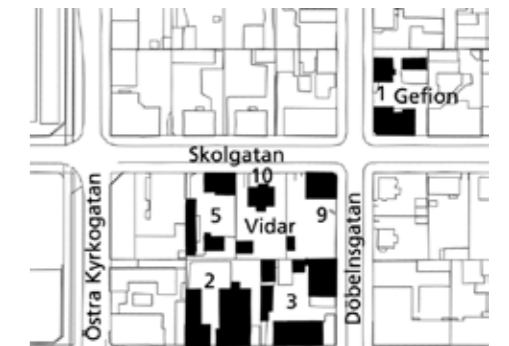
Vidar 9, Döbelnsgatan/Skolgatan 80. C Sandström 1915.

Östra delen av kvarteret Vidar rymmer en rikt varierad träbebyggelse från sekelskiftet 1900. Här finns ett enfamiljshus i nationalromantisk stil omgivet av en vacker trädgård, ett nationalromantiskt tvåfamiljshus, f d församlingslokaler för Baptistkyrkan och ett ståtligt herrgårdsliknande enfamiljshus uppfört för lektor Waldenström vid Högre allmänna läroverket, numera Mimerskolan. Inom kvarteret finns också tre bevarade uthus, samtida med sina huvudbyggnader och viktiga för miljön. De har utformats med samma omsorg som huvudbyggnaderna och har ett högt bevarandevärde.

Det stiliga hörnhuset i kv Gefion, ritat av CA Sandström, har en unik utformning och är med sitt exponerade läge en prydnad för stadsbilden. Det uppfördes för Maria Andersson som en tid drev hattaffär i huset. Byggnaden bildar tillsammans med ett äldre tvåvånings bostadshus mot Döbelnsgatan en miljö med stort bevarandevärde. Ett numera rivet uthus på fastigheten saknas för att bilden skulle vara komplett.

Gefion 1, Döbelnsgatan/Kungsgatan 73A. Bygglov 1905 för Maria Andersson som lär ha drivit hattaffär i huset, ritning C A Sandström.

Förhållningssätt:

- Denna bebyggelsekaraktär ligger inom *värdekärna för riksintresset Umeå centrum*, se sid 13.
- *Bostadshuset på Vidar 3* är skyddat som byggnadsminne. Förändringar får inte göras utan Länsstyrelsens tillstånd. Vård och underhåll ska utföras i samråd med Länsstyrelsen och på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Tillhörande tomt utgör skyddsområde för byggnadsminnet.
- *De båda bostadshusen på Gefion 1* är skyddade med q i detaljplan. Dessa och övriga hus från tiden kring sekelskiftet vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Ursprungliga takmaterial som lertegel, plåt i skiv- eller bandtäckning och papp bibehålls alternativt ersätts med nytt av samma slag. Tegelimiterande plåt är olämplig i denna välbevarade sekelskiftesmiljö.
- Fasadernas liggande fasspontpanel samt knutar, horisontella listverk, foder och snickeridetaljer bibehålls och underhålls. Skadat material ersätts med nytt med dimensioner, profiler och utförande lika befintligt. Utvändigt tilläggsisolering är olämplig på dessa hus, däremot kan invändig ibland vara möjlig.
- Kvarterens individuellt formade verandor bibehålls med ursprunglig karaktär. Inglasning av ursprungligen öppna verandor är olämplig.
- Vid behov av fönsterbyte väljs fönster med material, storlek, indelning och öppningssätt som befintliga. Fönster underhålls med oljebaserad färg. Vattenbaserad färg är olämplig för underhåll av äldre fönster.
- *De rödfärgade byggnaderna på Vidar 10* underhålls med röd slamfärg. För övriga fasader väljs i första hand oljebaserade färger i tidstypiska kulörer. Källarfönster målas i kulör nära sockeln.
- *De gamla uthusen på Vidar 9 och 10* är viktiga inslag i miljön och bevaras så långt möjligt.
- Tidstypiska detaljer i koppar och huggen sten på *det yngre huset på Vidar 3* vårdas och underhålls.
- Eventuella nya komplementbyggnader anpassas till huvudbyggnadernas karaktär.
- Trädgårdarnas grönska vårdas och utvecklas. Grus används till trädgårdsgångar och garageinfarter. Asfalt är olämpligt material i denna sekelskiftesmiljö. Tomt avgränsas mot gatan med tidstypiska spjälstaket och/eller häck. Öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt maxmått för bilinfart.

Vidar 10, Skolgatan 78. Ritningen troligen kopierad ur mönsterbok för egnahemsbyggen, C A Sandström 1914.

Vidar 5, Skolgatan 76. Erik Eriksson 1907, tillbyggnad mot öster Erik Eriksson 1920.

Vidar 2, Kungsgatan 79. Uppfört för Umeå Baptistförsamling. Andreas Eriksson 1903.

Vidar 3, Kungsgatan 81. Bygglov för lektor Edv Waldenström, A W Bodvinsson 1890. Panel 1897 efter ritning av C Fr Sandgren.

4 • Förnäm bostads- och kontorsbebyggelse i kv Härmod och Tyr, från tiden kring sekelskiftet 1900

Moritzska gården. Härmod 10, Östra Kyrkogatan 2. Flyttad från Rådhusplanaden till denna plats 1983. Brandskadad i samband med flytten varför halva huset idag är en rekonstruktion. C Fr Sandgren 1897. Torsten Åsbjer 1983.

Härmod 10, Kungsgatan 66A, E O Mångberg 1901.

Storgatan var förr infartsgata för den som nalkades staden norrifrån. Här i kvarteren strax öster om Östra Kyrkogatan ligger flera förnämna bostads- och kontorshus från tiden kring sekelskiftet 1900, de flesta uppförda för personer verksamma inom den tidens skogsnäring och trävaruindustri. Byggnadsstilarna skiftar, flera av husen har ritats av kända stockholmsarkitekter, andra av lokala husritare. Bebyggelsen har höga arkitektoniska, miljömässiga och kulturhistoriska värden och är en viktig del av stadens identitet.

Tyr 1, Döbelnsgratan 2/Storgatan 67. Villa för Mo & Domsjös kontorschef i Umeå, jägmästare Ringstrand. Gustaf Lindgren 1899. Detalj från Ringstrandska villan, en av stadens främsta representer för den nationalromantiska stilen.

Förhållningssätt:

- Denna bebyggelsekaraktär ligger inom *värdekärna för riksintresset Umeå centrum*, se sid 13.
- *Moritzska gården, Scharinska villan med tillhörande stallbyggnad samt Ringstrandska villan med tillhörande gårdsbyggnader* är skyddade som byggnadsminnen. Förändringar på dessa byggnader får inte göras utan Länsstyrelsens tillstånd. Vård och underhåll ska utföras i samråd med Länsstyrelsen och på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Tillhörande tomter, förutom Moritzska gårdens, utgör skyddsområden för byggnadsminnena.
- Övrig kulturhistoriskt värdefull bebyggelse vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär och i enlighet med gällande skydd i planbestämmelser.
- Ursprunglig taktäckning av plåt i skiv- eller bandtäckning bibehålls alternativt ersätts med ny av samma slag. På *Vattenfalls båda trähus på Tyr 8* läggs lertegel alternativt betongpannor. Tegelimiterande plåt är olämplig här.
- Fasadernas skilda karaktärer bevaras liksom kvarterens individuellt utformade verandor och brokvistar. Skadat material ersätts med nytt med dimensioner, profiler och utförande lika befintligt. Utvändig tilläggsisolering är olämplig på dessa hus, däremot kan invändig ibland vara möjlig.
- Tidstypiska och för respektive hus karaktäristiska fönster bevaras så långt möjligt. Om behov av fönsterbyte föreligger väljs fönster med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- För målning av träfasader väljs i första hand oljebaserade färger i tidstypiska kulörer. Källarfönster målas i kulör nära sockelns.
- Trädgårdarnas grönska vårdas och utvecklas. Tomt avgränsas mot gatan med tidstypiska trä- eller smidesstaket och/eller häck. Öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt maxmått för bilinfart.

Härmod 9, Storgatan 63–65. Bostads- och kontorshus för disponent Egil Unander-Scharin, ägare till Scharinska träsliperiet vid nuvarande Konstnärligt campus. Ragnar Östberg 1904.

Stallbyggnad, ursprungligen med tre spiltor, vagnbod, höskulle och kuskbostad. Ragnar Östberg 1905.

5 • Arbetarbostäder i anslutning till fabriker vid älven, tidigt 1900-tal

Järven 8, Häradsövdingegatan 2. Den bäst bevarade gårdsmiljön Öst på stan. Ett äldre uthus i gårdsvinkeln ersattes år 2000 med ett nytt bostadshus. E O Mångberg och S O Mångberg 1901. P A Lennartsson 2000.

Järven 8. Litet gårdshus.

Byggmästare Per Eriksson var en av dem som efter branden 1888 kallades till staden för att medverka i dess återuppbyggnad. Han byggde upp en mekanisk verkstad och en snickerifabrik nere vid älven, vid platsen för nuvarande Konstnärligt campus. Han lät även uppföra arbetarbostäder för anställda i kvarteren norr om fabriken. 20 år senare startade Egil Unander Scharin en träsliperifabrik på samma område. I anslutning till detta industriområde växte så småningom fram en stadsdel huvudsakligen bebodd av personer med anknytning till fabriker. I kvarteren Braxen, Bävern och Järven finns idag delar av denna bebyggelse kvar. Sär-

Braxen 3, Pilgatan 5. F d sliperimästare bostad, numera Hotell Pilen. 1912.

Braxen 2, Pilgatan/Storgatan 66. F d gårdshus. C A Sandström 1907.

Järven 10, Östra Strandgatan 23. J A Sandström 1929. Förlängt västerut med tre fönsteraxlar och vindslägenheter 2002.

Järven 10. F d modellsnickeriverkstad för Jacobsons & Erikssons snickerifabrik nere vid älven. Erik Eriksson 1917.

skilt värdefull är gårdsmiljön i på Järven 6, med flera bostadshus, uthus, stora träd och grusad gårdsplan. Inne på gården har en äldre gårdshusdel ersatts med en ny identisk gårdslänga innehållande en liten lägenhet och tvättstuga.

Förhållningssätt:

- Denna bebyggelsekaraktär ligger inom *värdekärna för riksintresset Umeå centrum*, se sid 13.
- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär och i enlighet med gällande skydd i planbestämmelser.
- Som takmaterial väljs material lika befintliga. Lertegel där sådant förekommer, skiv- eller bandtäckt plåt där sådan finns och papp på de få hus som har detta material. Betongpannor i varm tegelröd kulör kan utgöra ett alternativ till lertegel. Tegelimiterande plåt är däremot olämplig i denna miljö.
- Tidstypiska drag, såsom stående panel med smal ribb eller inspontade lock, samt utformning av vindskivor, knutar, foder samt veranda- och balkongräcken bibehålls. Horisontella lister, så kallade midjeband, är främmande för denna hustyp och bör inte införas.
- Kvarterens individuellt formade verandor bibehålls med ursprunglig karaktär. Inglasning av för området karaktäristiska öppna tvåvåningsverandor är olämplig.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- Rödfärgade byggnader underhålls med matt alkydoljefärg i faluröd kulör. Övriga hus målas med oljebaserade färger i tidstypiska kulörer. Källarfönster målas i kulör nära sockeln.
- Eventuella ny- och tillbyggnader ges tillbakadragna placeringar och utformas med hänsyn till huvudbyggnadens karaktär.
- Trädgårdarnas grönska vårdas och utvecklas. Till gångar och garageinfarter används i första hand grus.
- Tomt avgränsas mot gatan med tidstypiska trä- eller smidesstaket och/eller häck. Öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt mått för bilinfart.

Braxen 1, Östra Fängelsegatan 8/Storgatan 64. Fint restaurerat. J A Örtenblad 1901.

Kvarteret Braxen. Östra Fängelsegatan 2-6. Välbevarat q-märkt kvarter. 1920-tal.

6 • Bostadsbebyggelse i kv Stora Björnen och Sadelmakaren, tidigt 1900-tal

Tidig 1900-talsarkitektur i kvarteret Stora Björnen.

I kvarteren Stora Björnen och Sadelmakaren på var sida om Häradshövdingegatan finns två välbevarade miljöer med träbebyggelse från 1900-talets första decennier. *Bostadslängan på Stora Björnen 11* består av tre separata hus från 1903, som efterhand om- och tillbyggs till en långsträckt byggnad med variationsrikt uttryck. På denna gård finns också ett bostadshus från 1992. *Gårdsmiljön på Sadelmakaren 3* är en av få i sin helhet bevarade Öst på stan. I miljön ingår ett större och ett mindre bostadshus, det senare med butikslokal, samt en gårdslänga som tidigare inrymt en bagerilokal. Hörnhuset på Stora Björnen 8 kompletterar miljön utmed Häradshövdingegatan och är ett värdefullt inslag i stadsbilden.

Stora Björnen 11, Häradshövdingegatan/Storgatan 81. E O Mångberg 1903, C A Sandström 1919. Ovan kompletterande nybygge, Sture Järholm 1992.

Sadelmakaren 3, gatuhuset mot Häradshövdingegatan. Troligen C Sandström 1912.

Förhållningssätt:

- Denna bebyggelsekaraktär ligger inom *värdekärna för riksintresset Umeå centrum*, se sid 13.
- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär och i enlighet med gällande skydd i planbestämmelser.
- Vid omläggning av tak väljs bandtäckt plåt, i första hand i röd eller grå kulör. Tegelimiterande plåt är olämplig i dessa välbevarade kulturmiljöer.
- Tidstypiska drag som liggande fasspontpanel samt utformning av vindskivor, knutar, foder samt veranda- och balkongräcken bevaras. Skadat material ersätts med nytt med dimensioner, profiler och utförande lika befintligt.
- Kvarterens individuellt formade verandor bibehålls med ursprunglig karaktär. Inglasning av balkonger och öppna verandor är olämplig här.
- Som fönster väljs korspostfönster med material, storlek, proportioner och öppningssätt lika befintliga.
- För målning väljs oljebaserade färger i tidstypiska kulörer. Källarfönster målas i kulör nära sockeln.
- Tillbyggnader och kompletteringsbyggnader utformas med hänsyn till karaktären hos de äldre husen.
- Trädgårdarnas grönska vårdas och utvecklas.
- Tomt avgränsas mot gatan med tidstypiska trä- eller smidesstaket och/eller häck. Öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt maxmått för bilinfart.
- På sikt bör q-märkning av den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen på Sadelmakaren 3 övervägas.

Sadelmakaren 3, gatuhuset mot Kungsgatan. C Sandström 1912.

Sadelmakaren 3 med välbevarad gårdsmiljö. C Sandström 1912.

7 • Tidig egnahemsbebyggelse i kv Uller, 1917

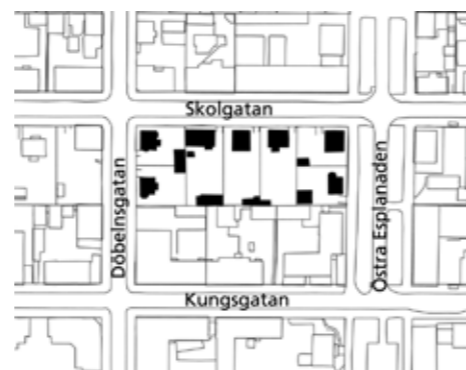

Egnahemsbebyggelse i norra delen av kvarteret Uller. Uller 10 i förgrunden.

Under första världskriget rådde bostadsbrist i Umeå. 1915 togs frågan om ett kommunalt engagemang i bostadsbyggandet upp i stadsfullmäktige. Tanken var att staden genom en egnahemsstyrelse skulle upplåta billiga tomter, förmedla sparbankslån och ge borgensgaranti för hugade egnahemsbyggare. På detta sätt byggdes 1917–18 sju egna hem i norra delen av kvarteret Uller, alla efter ritningar av ingenjör Lars Rylander. Husen var envåningshus med lägenhet för ägaren i bottenvåningen och vindslägenhet för uthyrning. I kvarteret Uller byggdes tre olika hustyper, varav två större varianter med sadeltak och en mindre med brutet tak.

Stilen var nationalromantisk med rödfärgade fasader klädda med liggande fasspontpanel och försedda med helt eller delvis tätspröjsade fönster. Till egnahemsrörelsens idé hörde att tomterna skulle vara försedda med trädgård för frukt- och grönsaksodling för familjens behov. Dessa tomter med bebyggelse i låg skala och rik växtlighet utgör idag sällsynt fina miljöer i stadens centrum.

Uller 11. Skolgatan 86B, mot gården.

Uller 8. Döbelnsgatan 8B, mot gården.

Uller 10. Östra Esplanaden 7A, mot gatan.

Uller 10. Östra Esplanaden 7A, mot gården.

Förhållningssätt:

- Denna bebyggelsekaraktär ligger inom *värdekärna för riksintresset Umeå centrum*, se sid 13.
- Kvarterets egnahemsbebyggelse vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs material lika befintliga; lertegel där sådant förekommer, skiv- eller bandtäckt plåt där sådan finns och papp på de få hus som har detta material. Betongpannor i varm tegelröd kulör kan utgöra ett alternativ till lertegel. Tegelimiterande plåt är däremot olämplig i denna välbevarade kulturmiljö.
- På *fastigheten Uller 12* bevaras den ursprungliga liggande fasspontpanelen.
- På övriga byggnader bibehålls senare tillkommen locklistpanel. Panel med breda lockbrädor ger ett modernt intryck och hör inte hemma i denna miljö.
- Inglasning av områdets öppna tvåvåningsverandor är olämplig.
- Originalfönster bevaras om möjligt. Om behov av fönsterbyte föreligger väljs fönster med samma material, storlek, indelning och öppningssätt som husens ursprungliga.
- Röda hus målas med slamfärg eller matt alkydoljefärg i faluröd kulör. Övriga hus målas med oljebaserad färg i tidstypiska kulörer. Källarfönster målas i kulör nära sockelns.
- Eventuella tillbyggnader och komplementbyggnader anpassas till huvudbyggnadens karaktär.
- Trädgårdarnas grönska vårdas och utvecklas. I första hand används grus till trädgårdsgångar och garageinfarter. Asfalt är olämpligt material i denna välbevarade 1910-talsmiljö.
- Tomt avgränsas mot gatan med tidstypiska spjälstaket, gärna i kombination med häck. Spjälorna görs smala och formas med spets upptill. Staketens öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt maxmått för bilinfart.
- På sikt bör q-märkning av den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen övervägas.

Uller 12, Skolgatan 86A, mot gatan.

Uller 12, Skolgatan 86A, mot gården.

8 • Egnahemsbebyggelse i kv Falken, Orren, Örnen och Höken, 1920- och 1930-tal

Hörnhuset på Falken 6, Järnvägsallén/Nytorgsgatan 16. C A Sandström 1921.

Falken 2. Vindflöjel.

Öster om f d folkseminariet, numera Minervaskolan, finns fyra kvarter med välbevarade tvåfamiljs egnahem, tillkomna vid ungefär samma tid som seminariet. Dessa enkla men välproportionerade trähus målade i ljusa kulörer utgör ett trivsamt inslag i stadsbilden Öst på stan. Husen uppfördes i stadens regi och överläts därefter till enskilda. De hade en lägenhet i vardera planet, den ena för ägaren, den andra för uthyrning. Utmed vissa kvarterssidor är husen placerade i gatuliv, utmed andra indragna från gatan. De omges av stora trädgårdar, avsedda för frukt- och grönsaksodling och kantas mot gatan av häckar och staket.

Kvarteret Orren bebyggdes 1919 efter ritningar av Erik Eriksson. Husen gavs nationalromantiska drag med liggande fasadpanel, tätspröjsade fönster. Året därpå uppfördes husen i grannkvarteret Falken, men då efter ritningar av C A Sandström, en annan av stadens nationalromantiskt inspirerade arkitekter. Be-

Falken 6, Nytorgsgatan 16. Johan Lundberg 1929. Tilläggsisolerat.

Falken 1, Nytorgsgatan 14/Ö Norrlandsgatan. C A Sandström 1920.

Falken 2. C A Sandström 1920.

Orren 4, Pilgatan 23. Erik Eriksson 1921. Ursprungliga fönster var tätspröjsade.

Orren 4 och 5. Båda uppförda efter identiska ritningar. Erik Eriksson 1921.

byggelsen i södra delen av kvarteren Örnen och Höken tillkom först på 1930-talet. Här har husen ett modernare utseende med sadeltak och tvåluftsfönster.

Bebyggelsen i kvarteren har bevarats tack vare att området på 1970-talet togs upp i kommunens kulturmiljöprogram. 1980 upprättades en ny detaljplan, där alla husen q-märktes. Samtidigt gavs byggrätt för ett nytt hus i anslutande stil i sydöstra hörnet av kvarteret Falken. Detta hus blev ett parhus som kom att ritas av Uno Nygren.

Förhållningsätt:

- Hela denna bebyggelsekaraktär ligger inom *riksintresset Umeå centrum*, större delen av den ligger inom *värdekärna för riksintresset*, se sid 13.
- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär och i enlighet med gällande skydd i planbestämmelser.
- Ursprungliga tak med tvåkupigt lertegel eller skivtäckt plåt bibehålls så långt möjligt. Vid behov av materialbyte kan bandtäckt plåt utgöra ett alternativ till skivtäckning. Tegelimiterande plåt är olämpligt material i denna väl bevarade och sammanhållna miljö.
- Fasadernas ursprungliga paneltyper bibehålls och vårdas; liggande fasspontpanel på de äldsta husen, stående panel med inspontade lock på de något yngre. Skadat material ersätts med nytt med dimensioner, profiler och utförande lika befintligt. Utvändig tilläggsisolering är olämplig på dessa hus, däremot kan invändig ibland vara möjlig.
- Knutar, horisontella listverk, fönsterfoder och balkongräcken utförs med samma dimensioner, profiler och detaljlösningar som de ursprungliga. För husen främmande snickeridetaler bör inte tillföras.
- Inglasning av för området karaktäristiska öppna tvåvåningsverandor är olämplig.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som originalfönstren och placeras likt dessa i fasadliv.
- För målning väljs oljebaserade färger i tidstypiska kulörer; ljus fasad, foder och knutar målas i brutet vitt och fönster i kraftigare kulör. Källarfönster målas i kulör nära sockelns.
- Eventuella nya komplementbyggnader begränsas i storlek och anpassas till husens karaktär.
- Gårdarnas lummiga grönska vårdas och utvecklas.
- Tomt avgränsas mot gatan med tidstypiska spjälstaket och/eller häck. Plank är främmande inslag i denna välbevarade 20-talsmiljö. Öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt maxmått för bilinfart.

Örnen 2, mot gården.

Örnen 2, Ö Norrlandsgatan 51. B Hörnlund 1934.

Örnen 1, Ö Norrlandsgatan 53. C A Sandström 1923.

9 • Stora tvåfamiljshus i kv Ekorren, Stora Björnen och Vajan, 1920- och 1930-tal

Ekorren 6, Kungsgatan 94. J A Johansson 1922.

I kvarteren Ekorren och Stora Björnen på var sida om Fabriksgatan finns en sammanhållen miljö med lite finare tvåfamiljshus från 1920- och 1930-talet. Brutna tak med avvalmade gavelspetsar, breda vindskivor och knutar, stående locklistpanel, sexrutors tvåluftsfönster med breda sidofoder och öppna grunda tvåvåningsverandor kännetecknar dessa hus, som ligger på stora trädgårdstomter omgivna av häckar och staket. En äldre och något enklare grupp av samma slag ligger i nordöstra hörnet av kvarteret Vajan. Men här har husen sadeltak och korspostfönster och lägenheterna är något mindre.

Ekorren 4, Kungsgatan 98, gatuhuset med tillbyggnad.

Ekorren 4, charmigt gårdshus med brutet tak.

Stora Björnen 12, Kungsgatan 92. C A Sandström 1917.

Ekorren 8, Storgatan 91. B H 1930.

Förhållningssätt:

- Hela denna bebyggelsekaraktär ligger inom *riksintresset Umeå centrum*, större delen av den ligger inom *värdekärna för riksintresset*, se sid 13.
- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär och i enlighet med gällande skydd i planbestämmelser.
- Som takmaterial väljs material lika befintliga; lertegel där sådant förekommer, skiv- eller bandtäckt plåt där sådan finns och papp på de få hus som har detta material. Betongpannor i varm tegelröd kulör kan utgöra ett alternativ till lertegel. Tegelimiterande plåt är däremot olämplig i denna tidsmässigt sammanhållna miljö.
- Fasadernas stående panel med inspontade lock med mjukt avrundad kant bibehålls. Skadat material ersätts med nytt med dimensioner, profiler och utförande lika befintligt. Utvändig tilläggsisolering är olämplig på dessa hus, däremot kan invändig ibland vara möjlig.
- Så kallade midjeband är främmande för husens karaktär och bör inte införas.
- Inglasning av för området karaktäristiska små öppna tvåvåningsverandor är olämplig.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningssätt som originalfönstren och placeras likt dessa i fasadliv.
- Ursprungliga entrédörrar bibehålls, alternativt ersätts de av nya med tidstypiskt utseende.
- För målning väljs oljebaserade färger i tidstypiska kulörer; ljus fasad, foder och knutar målas i brutet vitt och fönster i kraftigare kulör. Källarfönster målas i kulör nära sockelns.
- Nya komplementbyggnader begränsas i storlek, anpassas till husens karaktär.
- Trädgårdarnas grönska vårdas och utvecklas. Grus är lämpligt material på garageinfarter och trädgårdsgångar. Asfalt samt sten- och plattsättning utgör främmande inslag.
- Tomt avgränsas mot gatan med målade tidstypiska trä- eller smidesstaket. Staketens öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt maxmått för bilinfart.

Ekorren 7, Storgatan 89. Hus nr 1 på tomten. K Bd 1926.

Ekorren 7 och 8 med karaktäristiska tvåvåningsverandor.

10 • Skolbyggnader i kv Hugin, 1920-tal och 1950-tal

Hugin 3. Nygatan 47. F d folkskoleseminariet, numera Minervaskolans låg- och mellanstadium sett från Blå vägen. Gustaf Holmdahl 1923–25.

Ett viktigt landmärke Öst på stan är f d folkskoleseminariet, uppfört 1923–25 efter ritningar av Gustav Holmdahl, arkitekt på Byggnadsstyrelsen. Stilen är 20-talsklassicistisk. Byggnadens centralparti utgörs av en fyrlängad gård, slutet mot söder av en portik med tre valvbågar. Från detta parti utgår mot öster och väster två flyglar som innehåller lärosalar. De slanka slätputsade huskropparna, den kullerstensbelagda gården och byggnadens detaljer har förebilder i svensk slottsarkitektur från 1600-talet. Byggnaden, som präglas av höga estetiska och materialmässiga kvaliteter, är arkitektens största och mest uppmärksammade verk.

I den västra delen av kvarteret ligger det f d seminariet för huslig utbildning. De sammanhållna

F d folkskoleseminariet har svensk slottsarkitektur som förebild. Parken söder om byggnaden var tidigare en prydlig skolträdgård.

Hugin 2. Nygatan 43. F d hushållsseminariet där numera Folkuniversitetet huserar. Nils Tesch 1952 och 1959.

byggnaderna i rött tegel uppfördes i två etapper 1952–54 och 1959–60, efter ritningar av Nils Tesch, Stockholm. Här förenas på ett sparsmakat sätt modernismens former med traditionella och klassiska drag. Harmoni, balans, väl avvägda proportioner, utsökta materialval och en genomarbetad detaljutformning kännetecknar byggnaderna. Seminariets möbler och textilier samt trädgård och utemiljö utformades av dåtidens främsta krafter inom sina områden, möbelformgivaren Carl Malmsten och trädgårdsarkitekten Walter Bauer.

Senaste tillskottet i kvarteret, Tingsrätten för Övre Norrland, ritad på 1990-talet av Per Anders Lennartsson, smyger diskret in i kvarterets parkmiljö.

Förhållningssätt:

- Denna bebyggelsekaraktär ligger inom *värdekärna för riksintresset Umeå centrum*, se sid 13.
- De kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna i kvarteret, *f d folkskoleseminariet* och *f d hushållsseminariet* är skyddade som byggnadsminnen. Förändringar på dessa byggnader får inte göras utan Länsstyrelsens tillstånd. Vård och underhåll ska utföras i samråd med Länsstyrelsen och på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
- Tillhörande tomter utgör skyddsområden för byggnadsminnena.
- Kvarterets karaktär av park med byggnader indragna från tomtråns mot gatan bevaras.

Trapphustorn.

Den fyrlängade kullerstensbelagda borggården.

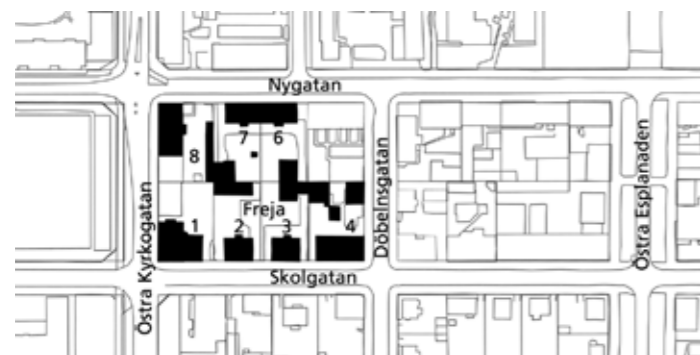

Entrépartiets valvbågar.

11 • Bostadsbebyggelse i kv Freja, 1920- och 1930-tal

Freja 6, gårdsentré. Inne på gården skymtar ett av fastighetens två gårdshus.

I kvarteret Freja, öster om Östra Kyrkogatan finns en sammanhållen och välbevarad miljö med hyreshus av det lite förnämare slaget, uppförda under en kort sammanhållen period kring 1930. Bebyggelsen består av vackert utformade tvåvånings trähus i 20-talsklassicistisk stil på stora trädgårdstomter. Husen är av varierande storlek och har individuell utformning.

Mot Östra Kyrkogatan vänder sig två präktiga hus med brutna tak och avvalmade gavelspetsar. Frontespiser, portomfattningar och gavelmotiven över bottenvåningens fönster går i klassicistisk stil medan burspräken mot gatan och de öppna tvåvåningsverandorna mot gårdarna är kvardröjande nationalromantiska drag. I kvarterets sydöstra hörn ligger ett annat stort hus, elegant och i mer renodlad nyklassicistisk stil, ritat av stadsarkitekten Wretling. Detta hus ingår i ett värdefullt stadsparti kring korsningen Skolgatan/Döbelnsgatan.

I kvarterets norra del, mot Nygatan, finns en unik gårdsmiljö med ett större något enklare bostadshus mot gatan och ett mindre inne på gården. Här finns också gräsmattor, bärbuskar och stora gamla träd samt lekstuga och uthus. Allt är bevarat i samma skick som på 1930-talet.

Mot Skolgatan ligger två korta tvåfamiljshus i sparsmakad stil. Inne på gården till ett av dessa finns kvarterets senaste tillskott, ett enfamiljshus ritat av Bertil Håkansson i en stil som ansluter till kvarterets övriga.

Freja 6 och 7, Nygatan 38 och 40. Gottfrid Haglund 1929.

Freja 6 och 7 med öppna tvåvåningsverandor mot trädgården.

Freja 4, Skolgatan 71 i 20-talsklassicistisk stil. Kjell Wretling 1929.

Freja 4, Döbelnsgatan 9. Kjell Wretling 1934.

Förhållningssätt:

- Denna bebyggelsekaraktär ligger inom *värdekärna för riksintresset Umeå centrum*, se sid 13.
- Byggnaderna vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär och i enlighet med gällande skydd i planbestämmelser.
- Ursprungliga tak med skivtäckt plåt bevaras så långt möjligt. Vid behov av materialbyte väljs material lika ursprungliga. Bandtäckt plåt kan dock ersätta skivtäckt plåt. Tegelimiterande plåt är olämplig i denna miljö.
- Fasadernas ursprungliga paneltyper bibehålls och vårdas; liggande fasspontpanel där sådan förekommer, stående panel med inspontade lock med mjukt avrundade kanter där sådan finns. Skadat material ersätts med nytt med dimensioner, profiler och utförande lika befintligt. Utvärdig tilläggsisolering är olämplig på dessa hus, däremot kan invändig ibland vara möjlig.
- Andra tidstypiska drag, såsom utformning av vindskivor, knutar, foder samt veranda- och balkongräcken bevaras. För husen främmande snickeridetaljer bör inte tillföras.
- Inglasning av för området karaktäristiska tvåvåningsverandor är olämplig.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningssätt som originalfönstren och placeras likt dessa i fasadliv.
- För målning väljs oljebaserade färger i tidstypiska kulörer. Källarfönster målas i kulör nära sockeln.
- Nya komplementbyggnader anpassas till huvudbyggnadens karaktär.
- Gårdarnas lummiga grönska vårdas och utvecklas.
- Tomt avgränsas mot gatan med tidstypiska trä- eller smidesstaket. Staketens öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt maxmått för bilinfart.
- På sikt bör alla kulturhistoriskt värdefulla hus i kvarteret q-märkas.

Freja 8, Östra Kyrkogatan 10B/Nygatan 38A. Erik Eriksson 1926.

12 • Egnahemsbebyggelse i kv Krickan, 1920- och 1930-tal

Krickan 4, 5 och 6, Herrgårdan 1–5. Småstadsideyll med brutna tak, hus i gatuliv, spjalstaket och lummiga trädgårdar.

Krickan är ett nästan kvadratisk kvarter som gränsar till grönsåk på två håll. Det är bebyggt med friliggande individuellt utformade tvåfamiljshus uppförda under en kort period mellan 1927 och 1936. Byggnadsstilen varierar, en del hus har drag av nationalromantik, andra av nyklassicism, några av funkis. Men alla husen är fina representanter för sina respektive tidsperioder. Husen omges av välskötta lummiga trädgårdar med grusgångar, bärbuskar, fruktträd och trädgårdsland. Garage och uthusbyggnader är placerade vid inre tomtgränsen vilket skapar inblickar i kvarteret från omgivande gator. Tomterna ingärdas av häckar och spjalstaket.

Kvarteret, som är ett av stadens charmigaste har ett stort bevarandevärde.

Krickan 4, Herrgårdan 1. J D Sundberg 1931.

Krickan 5, Herrgårdan 3. C A Sandström 1931.

Krickan 9, Kungsgatan 4A. E Karlsson 1936.

Förhållningssätt:

- Kvarterets egnahemsbebyggelse bevaras vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs material lika befintligt; lertegel där sådant förekommer, skiv- eller bandtäckt plåt där sådan finns. Betongpannor i varm tegelröd kulör kan utgöra ett alternativ till lertegel. Tegelimiterande plåt är däremot olämplig i denna välbevarade kulturmiljö.
- Fasadernas stående locklistpaneler, knutar, foder och snickeridetaler bibehålls. Vid behov ersätts uttjänt material av nytt med dimensioner, profiler och utförande lika befintligt.
- Andra tidstypiska drag, såsom utformning av vindskivor, knutar, foder samt veranda- och balkongräcken bevaras. För husen främmande snickeridetaler bör inte tillföras.
- Inglasning av områdets små öppna tvåvåningsverandor är olämplig.
- Fönster väljs med material, storlek, indelning och öppningssätt som husens ursprungliga och placeras i fasadliv.
- För målning väljs i första hand oljebaserad färg i tidstypiska kulörer. Rödfärgade hus målas med slamfärg eller, om detta inte är möjligt, med matt alkydolfärg i faluröd kulör. Källarfönster målas i kulör nära sockeln.
- Komplementbyggnader anpassas till huvudbyggnadens karaktär. Flacka valmade tak, som är vanliga på befintliga uthus i kvarteret, kan vara en lämplig takform även på nya byggnader.
- Trädgårdarnas grönska vårdas och utvecklas. Grus är lämpligt material på garageinfarter och trädgårdsgångar. Asfalt samt sten- och plattsättningar utgör främmande inslag i denna miljö.
- Tomt avgränsas mot gata och granntomt med tidstypiska trästaket. Staketens öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt maxmått för bilinfart.
- På sikt bör q-märkning av kvarterets kulturhistoriskt värdefulla egnahemsbebyggelse övervägas.

Krickan 7, Kungsgatan 106. J A Johansson 1927.

Inblick mot kvarteret Krickan från Kungsgatan. Stora trädgårdar med fruktträd, bärbuskar, grusgångar och gråsytor ger kvarteret en trivsam prägel.

13 • Små flerbostadshus i kv Laxen, Krickan och Ärlan, 1930-tal

Laxen 22, Storgatan 96. Denis Sundberg 1938. Det bäst bevarade funkishuset i området.

Storgatans sträckning österut från Järnvägsgatan kantas på båda sidor av små hyreshus i trä, alla uppförda på 1930-talet och de flesta ritade av Umeås funkisarkitekt Denis Sundberg. Det är korta hus med breda gavlar och tegelklädda sadeltak. Fönstren är tidstypiska två- och trelufts-fönster.

För flera av husen i detta ”funkisstråk” har den ursprungliga sparsmakade elegansen gått förlorad genom tilläggsisolering och ny klädsel av grov lockpanel. I dom flesta fall är också balkongernas plattsmide utbytt mot nya räcken i trä. Men grunddragen, de korta knubbiga husen och de tidstypiska fönstren är kvar.

Funkisbalkong i plattsmide på Krickan 1.

Krickan 1, Storgatan 97. Denis Sundberg 1935.

Ärlan 2, Storgatan 107. Denis Sundberg, 1939.

Ärlan 3, Storgatan 109. G Haglund, 1939.

Nästan helt i originalskick är *det ljusgrå huset på Laxen 22*, med adress Storgatan 96. Huset har spottad originalpanel. Tvålufts-fönstren sitter i fasadliv och har breda sidofoder. Sidoställt på gatufasaden återfinns arkitektens favoritmotiv, en fransk balkongdörr med räcke av plattsmide, placerad rakt över husets entré. På taket släpper en nätt takkupa med halvmånformat fönster in dagsljus till vindens utrymmen. Huset är ett av få helt oförvanskade funkishus i Umeå och har ett stort bevarandevärde.

Förhållningssätt:

- *Bostadshuset på Laxen 22* är skyddat med q i detaljplan. Detta hus och områdets övriga små flerbostadshus från 1930-talet vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs material lika befintliga; lertegel där sådant förekommer, skiv- eller bandtäckt plåt där sådan finns. Betongpannor i varm tegelröd kulör kan utgöra ett alternativ till lertegel. Tegelimiterande plåt är däremot olämplig i denna miljö.
- Som fasadmateriäl väljs stående locklistpanel. Horisontella lister, så kallade midjeband, är främmande inslag på dessa hus.
- På de oförvanskade husen på *Laxen 22* och *Krickan 1*, ritade av funkisarkitekten Denis Sundberg, bibehålls fasadernas tunna fasadrelief samt tidstypiska detaljer såsom fönsteromfattningar och balkongernas smidesräcken. På övriga hus bör på sikt övervägas om balkongernas ursprungliga räcken av plattsmide kan återställas.
- Vid fönsterbyte väljs fönster med utseende och proportioner lika husens ursprungliga tidstypiska två- och trelufts-fönster. Fönsteromfattningar utförs lika ursprungliga och fönster placeras i fasadliv.
- För målning väljs i första hand oljebaserade färger i tidstypiska kulörer: ljusa fasader, foder och knutar gärna i samma färg som fasaden och fönsterbågar i kraftigare kulör.
- Gårdarnas grönska vårdas och utvecklas. Luckorna mellan husen kompletteras med planteringar.
- Staket eller annan avgränsning mot gatan ges tidstypisk utformning. Staketens öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt maxmått för bilinfart. Plank är olämpliga inslag i denna miljö.

Funkismotiv från Laxen 22 till vänster och från kvarteret Ärlan till höger.

14 • Flerbostadshus i kv Tärnan, Uven och Ärlan, 1940-tal

Uven 12, Kungsgatan 139. K Lindahl 1944. Ursprungliga flacka takkupor med pulpettak skymtar på taket.

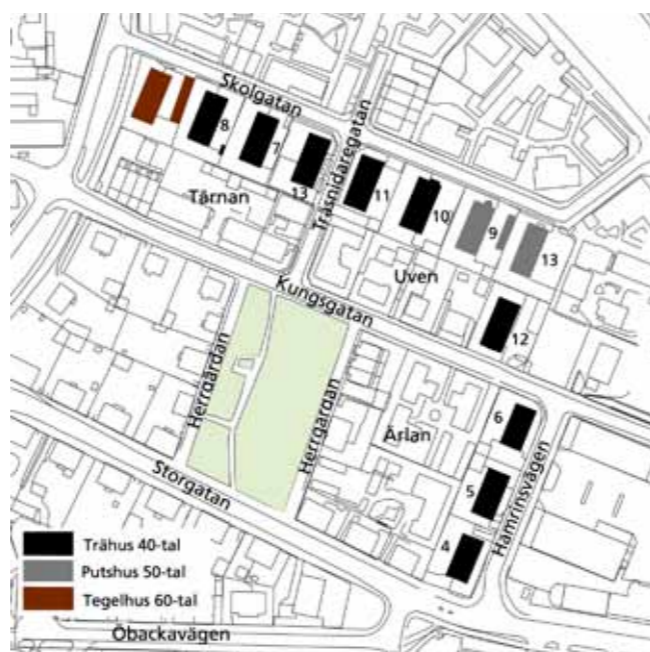
I kvarteren Tärnan, Uven och Ärlan, söder om Skolgatan på Östermalm, ligger en större grupp parallellställda tvåvånings hyreshus uppförda efter en funktionalistisk stadsplan. Alla utom två byggdes under en kort period 1942–43 och har fasader av stående locklistpanel samt tvåluftsfönster. På 50-talet tillkom ett par hus med putsfasader i östra delen av kvarteret Uven, på 60-talet kompletterades gruppen med det röda tegelhuset i västra delen av kv Ärlan.

Flera av husen i kv Tärnan och Uven är ritade av K Lindahl, en husritare som ligger bakom många hus i Umeå vid den här tiden. Planlösningarna är enkla med tvåor i mitten av huset och treor mot gavlarna. Husen är gavelställda mot Skolgatan och har entréerna mot öster. Balkongerna har i originalutförande täta räcken av stående locklistpanel och är placerade i västerläge.

En mer driven husritare var arkitekten Denis Sundberg, som ritat åtminstone ett av husen i kv Ärlan, nr 6. Här ligger tre hus med långsidorna mot Hamrinsvägen. Planlösningarna är mer avancerade, bara ett trapphus finns och lägenheterna är färre och större. Balkonger finns även på södergavlarna.

Flera av trähusen i området har förlorat sin ursprungliga karaktär genom tilläggsisolering och ny klädsel av grov lockpanel. Även takkupor av mer eller mindre lyckat slag har tillkommit. Vackra och oförvanskade träfasader har dock husen på Tärnan 7 och 8 samt Uven 12.

Hustypen är karaktäristisk för Umeå. Husen är anspråkslösa med fina kvaliteter och har genom åren gett många umebor bra bostäder till rimligt pris.

Ärlan 4, Hamrinsvägen 1.

Ärlan 5, Hamrinsvägen 3 med överstora takkupor.

Förhållningsätt:

- Gruppen om tolv lamellhus vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs tvåkupigt lertegel. Betongpannor i varm tegelröd kulör kan utgöra alternativ till lertegel. Tegelimiterande plåt är däremot olämplig i denna väl sammanhållna miljö.
- Vid fönsterbyte väljs två- och treluftsfönster med material, storlek, indelning och öppningsätt lika befintliga.
- På 40-talshusen bevaras den tunna fasadreliefen. Den gedigna stående panelen med inspontade locklister bibehålls så långt möjligt. Vid behov av materialbyte väljs hyvlad eller finsågad locklistpanel med dimensioner lika originalets. Fönster placeras i fasadliv. Balkongernas tidstypiska utformning med täta räcken av spontad locklistpanel som lämnar bjälklagskanten synlig bibehålls. Vid behov av höjning av räcket kompletteras med fritt liggande överligger i trä. För målning används oljebaserade färger i tidstypiska kulörer.
- På 50-talshusen bevaras de tidstypiska plåtklädda takkuporna med sadeltak utan språng. Fasadernas slätputs och vitmålade fönsteromfattningar bevaras och underhålls. De finkorrugerade balkongfronterna bevaras. Förändrade balkongfronter återställs i samband med framtida renovering.
- Överbyggda källarnedgångar ges en estetisk tilltalande och till husens karaktär anpassad utformning och förses med ljusinsläpp.
- Eventuella komplementbyggnader ges en till huvudbyggnaden anpassad utformning och placeras på inre delen av tomten.
- Gårdarnas gröna karaktär med gräsmattor, träd och buskar vårdas och utvecklas. Förgårdsmarken kompletteras med trädplantering längs gatan.
- Tomt avgränsas mot gatan med staket av måttlig höjd. Parkeringsytor som vetter mot granntomt avgränsas mot denna med träd och annan vegetation.

Uven 9, Kungsgatan 134, med tidstypiska balkonger.

Ärlan 6, Hamrinsvägen 6, mot gården. J D Sundberg 1943.

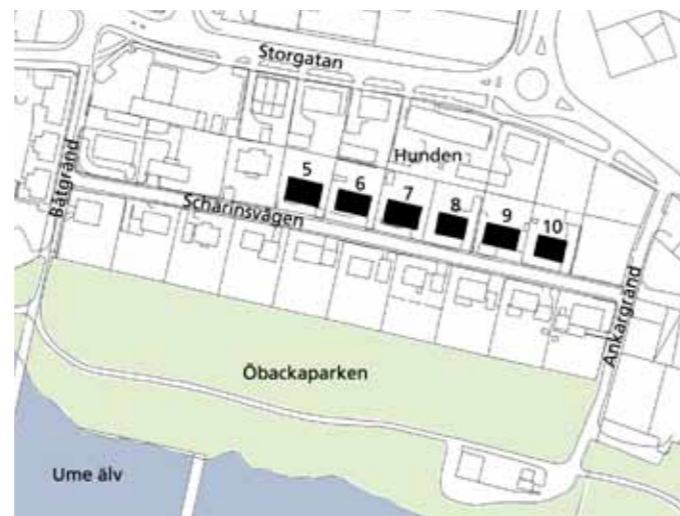
15 • Små flerbostadshus vid Scharinsvägen, 1940-tal

Hunden 7–10, Scharinsvägen 13–19.

I södra delen av kvarteret Hunden, på norra sidan av Scharinsvägen, ligger denna rad av ljusta tvåvånings hyreshus i trä med garage i souterrängvåningen mot gatan. Husen, som levererades som prefabricerade från Svenska Trähus fabrik i Holmsund, har stora soliga trerumslägenheter med utsikt över Öbackaparkens trädtoppar och älven i söder. Tegelklädda sadeltak, stående locklistpaneler, tvåluftsfönster och balkonger med täta räcken av locklistpanel ger en enkel funkiskaraktär åt denna välbevarade husrad från 1940-talets början. Förgårdsmarken framför husen kantas av stödmurar, häckar och staket vilket skapar ett trivsamt gaturum.

Hunden 9, Scharinsvägen 17, med balkonger mot gatan i söder.

Hunden 9–11, Scharinsvägen 17–21. Enkla entréer mot gården.

Hunden 7, Scharinsvägen 13, med garageportar mot gatan.

Hunden 10, Scharinsvägen 19, med förträdgård mot gatan.

Souterrängvåningarna på Hunden 6, 7 och 10 är i sen tid inredda med källarlägenheter. Dessa har sina entréer från förgårdsmarken mot gatan, där också bilparkering sker. På dessa tomter har grönskan på förgårdsmarken gått förlorad. Nya gårdshus på grannfastigheterna i norra delen av kvarteret är placerade tätt intill tomtgränsen vilket påverkar gårdsmiljöerna i denna nedre del av kvarteret.

Förhållningssätt:

- Gruppen om sex små flerbostadshus värdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs tvåkupigt lertegel. Betongpannor i varm tegelröd kulör kan utgöra alternativ. Tegelimiterande plåt är däremot olämplig i denna miljö.
- Husens tunna fasadrelief bibehålls. Den gedigna stående panelen med inspontade locklister bibehålls så långt möjligt. Skadat material ersätts med ny hyvlad eller finsågad locklistpanel med dimensioner lika originalets. Horisontella lister, så kallade midjeband, är främmande inslag på dessa hus och bör inte tillföras.
- Balkongernas tidstypiska utformning med täta räcken av spontad locklistpanel, som lämnar bjälklagskanten synlig, bibehålls. Vid behov av höjning av räcket kompletteras med fritt liggande överliggare i trä.
- Vid fönsterbyte väljs två- och treluftsfönster med samma storlek, indelning och öppningssätt som befintliga. Fönsteromfattningar utförs lika ursprungliga och fönster placeras i fasadliv.
- Vid nyinredning av souterrängvåningen anpassas placering av fönster och dörrar till ovanförliggande fasad.
- För målning av träfasader används oljebaserade färger i tidstypiska kulörer.
- Nya komplementbyggnader ges en till bostadshusen anpassad utformning och placeras på inre delen av tomten. De för kvarterets äldre garagebyggnader karaktäristiska kuverttaken kan utgöra förebild vid nybyggen.
- Gårdarnas gröna karaktär med gräsmattor, träd och buskar värdas och utvecklas. Förgårdsmarken ges, även när den tas i anspråk för bilparkering, en omsorgsfull planering med inslag av vegetation.
- Tomt avgränsas med häck mot granntomt och mot gatan, där parkering inte förekommer, med stödmur och häck eller staket av måttlig höjd.

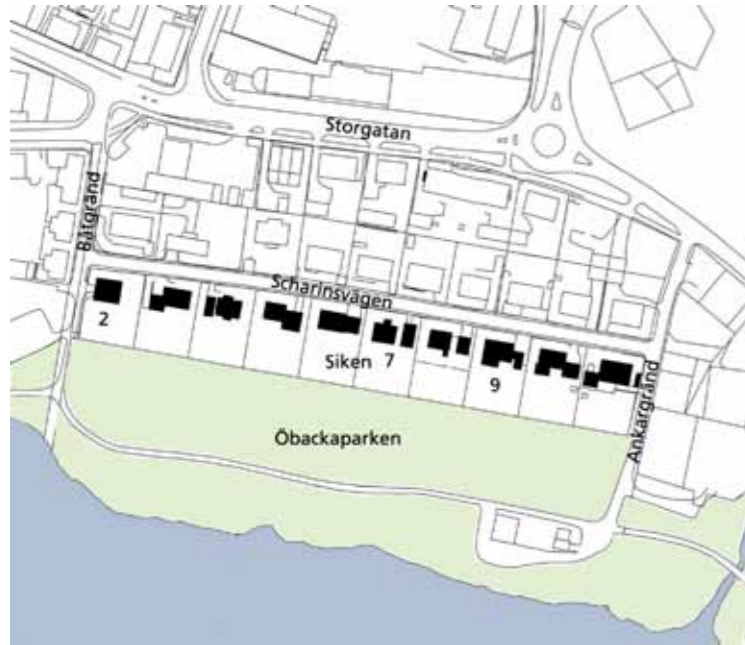

Hunden 6, Scharinsvägen 11. Källarlägenheter inredda 2003.

Hunden 9, Scharinsvägen 17. Förgårdsmark utan grönska.

16 • Villor vid Scharinsvägen, 1940- och 1950-tal

Utmed en lugn och lummig gata och med utsikt över Öbackaparken och älven ligger denna rad av villor, alla uppförda under perioden 1940–60 och de flesta arkitektritade. Kanske kan man här tala om den tidens gräddhylla. Några typhus är det inte tal om utan individuellt ritade hus, anpassade till sina beställare. I början på gatan ligger en vacker enplansvilla i gult tegel med plåtarbeten i koppar och många fint genomarbetade fasaddetaljer. Längre in på gatan möter ett par stora tvåplansvillor i välbevarad och sparsmakad funkisstil. Ytterligare några hus har tillkommit under 50- och 60-talen. Trädgårdarnas lummiga grönska, de omgivande naturstensmurarna och smidesstaket samt närheten till Öbackaparken ger detta villaområde en speciell karaktär.

Siken 2, Scharinsvägen 2.

Siken 9, Scharinsvägen 18.

Förhållningssätt:

- Områdets villor vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs material lika ursprungliga. Tegellimiterande plåt är olämplig på dessa medvetet formade villor.
- Vid fasadrenovering bibehålls i första hand befintlig fasad. Om behov av materialbyte föreligger på trähus, väljs finsågat virke med proportioner och detaljutformning lika befintligt.
- Vid fönsterbyte väljs två- och treluftsfönster med samma storlek, indelning och öppningssätt som befintliga. På trähus placeras fönster i fasadliv.
- Tillbyggnader och komplementbyggnader ges en till bostadshusen anpassad utformning och placeras tillbakadragna från gatan.
- Trädgårdarnas lummiga grönska och för området karaktäristiska naturstensmurar och smidesstaket mot gatan vårdas och underhålls. Öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt maxmått för bilinfart.

Bortom Öbackaparkens stora lövträd skymtar Scharinsvägens villor.

Siken 7, Scharinsvägen 14. K Kindberg 1946.

Siken 5, Scharinsvägen 8. J A Östberg 1944.

17 • Flerbostadshus i kv Hunden, 1950-tal

Hunden 14, Storgatan 116. J M Hansson 1955.

I norra delen av kvarteret Hunden ligger en rad putsade flerbostadshus från 1950-talets slut. Husen, som är i två våningar med vindslägenheter på gavlarna, har alla de för 50-talet karaktäristiska dragen: tegelklädda sadeltak, finkorniga putsfasader i grått, brunt eller gult, slätputsade ljusa fönsteromfattningar och tvåluftsfönster. Det större huset i raden skiljer ut sig från de övriga genom tidstypisk volymuppdelning och färgsättning. Ett av de mindre husen har ändrat karaktär genom tilläggsisolering och brädfodring. Tre av fastigheterna kompletterades i början av 2000-talet med gårdsbebyggelse i trä, vilket påverkat gårdarnas friyor.

Hunden 15. Gårdshus från början av 2000-talet.

Hunden 25, Storgatan 112–114. Gårdshus från början av 2000-talet.

Hunden 25, Storgatan 112–114, med för 50-talet och arkitekten typisk fasad. Tyvärr har fönstren i sen tid bytts ut mot mindre skinsticksfönster. J D Sundbergs arkitektkontor, Hillevi Callander.

Hunden 18, Storgatan 108. Folke Erikssons ingenjörbyrå 1955.

Förhållningssätt:

- Byggnaderna vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs i första hand lertegel. Betongpannor i varm tegelröd kulör kan utgöra ett alternativ. Tegelimiterande plåt är olämplig på dessa i stadsbilden exponerade takfall.
- Den för husens tillkomsttid typiska slätputsen vårdas och underhålls. Där målade vita fönsteromfattningar och listverk förekommer bibehålls dessa.
- Balkongernas utformning med smide och finkorrugerade balkongfronter bibehålls.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningssätt som husens ursprungliga, i de flesta fall tvåluftsfönster med likstora fönsterbågar.
- På fastigheten Hunden 17 återställs vid framtida renovering övervåningens fönster mot gården till ursprungligt utseende.
- Husens fasader målas i tidstypiska kulörer.
- Överbyggda källarnedgångar förses med ljusinsläpp och ges en estetisk tilltalande och till husens karaktär anpassad utformning. De målas med fördel ifrån fasaden avvikande neutral färgton.
- Nya komplementbyggnader och gårdshus ges en till bostadshusen anpassad utformning och placeras på inre delen av tomten. De för kvarterets äldre garagebyggnader karaktäristiska kuverttaken kan utgöra förebild vid nybyggen.
- Den hårdgjorda ytan på förgårdsmarken mot Storgatan kompletteras med låg vegetation. Även luckorna mellan husen kompletteras med grönska.

Hunden 25, Storgatan 112–114. Gårdshus med uteplatser mot granntomten i söder. Början av 2000-talet.

Hunden 17, Storgatan 110, med kraftigt förvanskad och förfulad fasad.

18 • Flerbostadshus i tegel utmed långgatorna, 1950- och 1960-tal samt 1990-tal

Vy från Skolgatan västerut.

Gårdsmiljö.

Ett stort område Öst på stan, kring Östra Norrlandsgatan, Nygatan, Skolgatan och Kungsgatan, har präglats av den stadsplan från 1947 som ligger till grund för bebyggelsen. Stadsplanen tillåter sammanhängande bebyggelse med tvåvånings bostadshus utmed långgatorna, utmed tvärgatorna friliggande tvåvåningsbebyggelse, med släpp emellan husen.

Rött tegel blev fasadmaterialet i de hus som uppfördes här under 1900-talets senare hälft. Men arkitektoniskt uttryck, tegelsort, färgen på fogbruket, fönstertyper och utformning av portar och balkonger varierar med husens ålder. 1950- och 60-talshusen får sin karaktär av plåtdetaljer i koppar, vackra portar i ädelträ och burspråk. Den som gläntar på dörren till trapphusen finner också i dessa hus tidstypiska och omsorgsfullt utformade entréer med tegel i mönstermurning, konstnärlig utsmyckning och tidstypiska trappräcken.

Björkarna som kantar gatorna är viktiga inslag i denna miljö. De ger en fin rytm och en vänlig karaktär åt gaturummet. Kvarteren med tung röd tegelbebyggelse utmed långgatorna utgör, trots de enskilda husens varierande ålder, en sammanhållen miljö. Området är en del av stadsdelens identitet och kontrasterar på ett positivt sätt med den äldre träbebyggelsen Öst på stan.

Vargen 3, Skolgatan 100. Ett till synes enkelt hus, men med fint formade detaljer. Birger Rydfjäll 1954.

Förhållningssätt:

- Denna bebyggelsekaraktär ligger inom *riksintresset Umeå centrum*, se sid 13.
- Vid vård och underhåll bevaras byggnadernas tidstypiska karaktärsdrag.
- Som takmaterial väljs material lika befintligt; lertegel där sådant förekommer, skiv- eller bandtäckt plåt där sådant material finns. Betongpannor i varm tegelröd kulör kan utgöra ett alternativ till lertegel. Tegelimiterande plåt bör däremot undvikas, då den utgör ett främmande inslag i denna materialmässigt väl sammanhållna miljö.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningssätt som husens ursprungliga.
- Fernissade entréportar i furu eller ädelträ bibehålls och vårdas alternativt ersätts med nya med liknande utseende.
- Originaldetaljer i koppar, såsom fönsterbleck, fönsterbröstningar, balkongfronter och stuprör bibehålls så långt möjligt.
- Utformning av eventuella komplementbyggnader anpassas till husens karaktär.
- Gårdarna kompletteras med grönska där sådan är torftig eller saknas.
- Tomt avgränsas mot gatan med trädplantering samt häck eller tidstypiska trästaket av måttlig höjd. Staketens öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 m är lämpligt maxmått för bilinfart.

50-talets flerbostadshus utmed stadsdelens långgator har omsorgsfullt formade fasader och trapphus.

19 • Bostadsområde i kv Höken, 1960-tal

Sammanbyggda lätt förskjutna lamellhus med framskjutande väggpartier och tidstypiskt indelad putsfasad.

I stadsdelens nordöstra del, strax innanför parkstråket utmed järnvägsspåret och Östermalmsleden, ligger en grupp om fyra lamellhus uppförda av HSB under sent 1960-tal. Tre av husen är sammanbyggda men sidoförskjutna och bildar front mot Östermalmsgatan i norr. Det fjärde huset vetter mot Östra Norrlandsgatan i söder. Husen omger ett skyddat gårdsrum med böljande gräsytor, uteplatser, lekredskap och stora träd. De för sin tid rätt stora lamellhusen är i fyra våningar med bostäder i de tre övre planen och garage, tvättstugor och förråd i bottenplanen. Området har en tydlig 50-talskaraktär med putsade fasader i dämpade kulörer i grönt, brunt och gult samt vita slätputsade omfattningar kring fönster och utvalda fasadpartier. Balkongerna som alla vetter mot söder, är indragna och har tidstypiska räcken med finkorrugerad plåt. På förgårdsmarken mot Östermalmsgatan finns gräsytor, stora upp-
vuxna träd och kompletterande bilparkering.

Entréparti med vägg i glasbetong.

Utsidan mot järnvägen i nordväst.

Förhållningssätt:

- Denna bebyggelsekaraktär ligger inom *riksintresset Umeå centrum*, se sid 13.
- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs i första hand tvåkupigt lertegel. Betongpannor i varm tegelröd kulör kan utgöra ett alternativ. Tegelimiterande plåt är däremot inte lämplig.
- Husens putsfasader med tidstypisk färgsättning vårdas och underhålls.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningssätt som husens ursprungliga.
- Portikernas färgade glasbetong och balkongernas finkorrugerade fronter vårdas och underhålls.
- Nya komplementbyggnader formas med respekt för områdets arkitektur och gårdarnas rumsliga gestaltning.
- Gårdens gröna karaktär vårdas och utvecklas.
- På förgårdsmarken mot gatan bevaras inslagen av vegetation.
- Gräsytor avgränsas mot gatan med trästaket av måttlig höjd.

50-talsform och färg på hus och åkdon.

20 • Radhusbebyggelse i stadsdelen, 1970-tal och 1990-tal

Älgoxen 8–12. Sjukhusgatan 6. Mot gatan.

Radhuset, med förebild i engelska arbetarkvarter, introducerades i Sverige på 1920-talet. Hustypen, som utgör ett ytsnålt och billigt alternativ till villan, har förekommit i olika arkitektoniska tappningar under 1900-talets alla decennier. Till Umeå kom radhuset först på 1950-talet, då en mindre grupp uppfördes på Haga.

Annars blev det stora decenniet för radhusets genombrott i Umeå 1970-talet. Öst på stan hittar man ett 15-tal radhus, de flesta som enstaka inslag i stadsbilden. I några fall ligger tre på rad utmed gatan eller två och två grupperade kring en gemensam gård. Ett exempel på den senare typen av gruppering är den välplanerade och fint gestaltade radhusgruppen i gult tegel i kvarteret Bävern, ritad av Sten Enberg.

Ovanligt och anmärkningsvärt är väl att denna hustyp i Umeå kom att tillåtas i så pass centrala lägen och så sent som på 1990-talet. Den är ju sällan helt stadsmässig, svårigheter finns också att i stadsmiljön åstadkomma de skyddade och privata utemiljöer som hör samman med denna hustyp. Exploateringen blir också relativt låg, tvärtemot vad som är önskvärt i centrala lägen.

Utformningen av radhusen Öst på stan varierar beroende på tillkomsttid och arkitekt. Vanligast är någon form av tegel i kombination med laserade träpartier, men även renodlade fasader i trä eller tegel förekommer. Den vanliga fönstertypen är ett spröjsat tvåluftsfönster med fyra rutor. Oavsett hur fasaden är utformad bör radhuslängan vid vård och underhåll betraktas som en sammanhållen helhet.

Freja 5, 9–12. Döbelnsgatan 11.

Älgoxen 8–12. Sjukhusgatan 6. Mot gården.

Förhållningsätt:

- Dessa radhusmiljöer ligger delvis inom *riksintresset Umeå centrum*, se sid 13.
- Vid vård och underhåll ska radhuslängorna ses som sammanhållna helheter. Husen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Som takmaterial väljs för varje länga enhetligt material med form och färg liknande husens ursprungliga.
- Fönster väljs med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som befintliga.
- Tidstypiska takfotsdetaljer, fönsteromfattningar och entréer bibehålls.
- Färgsättning görs enhetlig eller väl sammanhållen för god helhetsverkan.
- Gemensamma ytor kring parkeringar kompletteras med vegetation där sådan saknas.
- Tomt avgränsas mot gatan med tidstypiskt staket alternativt häck.
- Öppningar mot gatan begränsas i storlek. Cirka 3,5 meter är ett lämpligt maxmått för bilutfart.

Bävern 1–2, 7–12. Storgatan 6.

Ekorren 13–16. Kungsgatan 100.

21 • Bostadsområde i kv Laxen, 1980-tal

Gångstråk genom bostadsområdet. Till vänster radhus, till höger flerbostadshus. Ett gemensamt formspråk håller samman miljön.

Transformatorstation med ambitiös utformning.

Det stora bostadsområdet på Öbacka med drygt 300 lägenheter är resultatet av en idé tävling från 1979. Tre kontor bjöds in: VBB och VAB-Callander från Umeå samt Erskine Architect Planner, Drottningholm. Tävligen vanns av Ralph Erskines kontor, men kommunen gav VAB-Callander med Torsten Åsbjerg som ansvarig uppdraget att med Erskines plan som grund detaljprojektera området.

Resultatet blev ett stadsmässigt och intimt bostadsområde, där Erskines medverkan är tydlig i områdets disposition och där Torsten Åsbjergs handlag känns igen i detaljutformning och materialval. En svängd tre till sex våningar hög hyreshusskärm avgränsar området mot den bullrande trafikleden i norr. I slutningen ner mot älven i söder utgörs bebyggelsen av tätt byggda radhus av varierande höjd, ibland med souterängvåning. Över den lägre bebyggelsen reser sig tre T-formade fyra till fem våningar höga punkthus. Allt hålls samman av ett ljus rödrosa fasadtegel och av ett gemensamt formspråk. Omsorgen kring detaljer i närmiljö och gaturum är påtaglig.

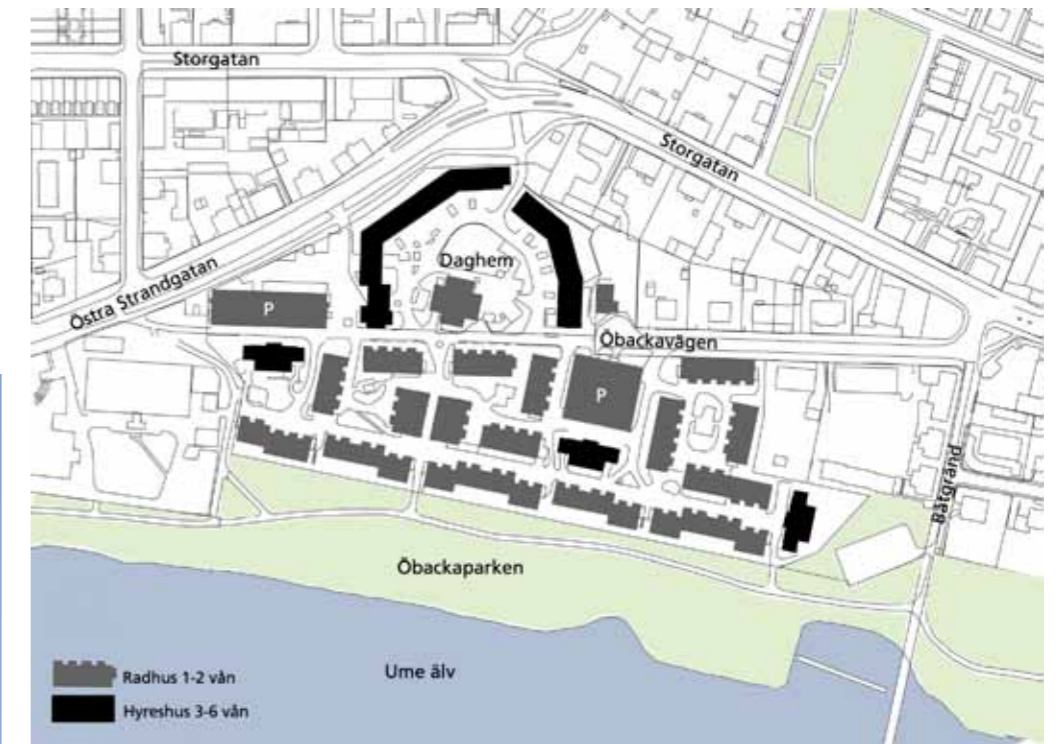

Ett av punkthusen.

Stora bågformade flerbostadshus i områdets centrala del.

Vindflöjel på förskolan.

Värt att notera är att fasadtegllet kommer från Överklinten i Västerbotten, betongpannorna från Västerbotten, all plåt från Planja i Norrbotten och allt ut- och invändigt trä från Västerbotten.

Förhållningssätt:

- Vid vård, underhåll och kompletteringar bevaras områdets karaktäristiska material, formspråk och färgsättning.
- Inglasning av husens lätta balkonger är olämplig. Om sådan ändå blir aktuell gäller enhetligt och transparent utförande
- Plank och staket utförs med områdets ursprungliga som förebild. Plank, skärmar och staket av tryckimpregnerat virke är främmande inslag i denna miljö.
- Träd och planteringar inom området vårdas och utvecklas.
- Utblickarna ner mot älvens vatten bevaras.

Öbackaparken nedanför bostadsområdet. I bakgrunden nya bildmuseet under uppförande på Konstnärligt campus hösten 2011.

22 • Bostadsområde i kv Laxen, östra delen, 1990-tal

Laxen 45, Öbackavägen 26–40. Radhus med studentbostäder i souterrängvåning. VAB arkitekter Ulf Nordwall 1995.

Öster om Stiftelsens Bostadens stora bostadsområde i kvarteret Laxen ligger ett mindre bostadsområde uppfört vid samma tid och i anslutande stil som grannområdet. Här samsas kring en gemensam gård nybebyggelse från 1990-talet med ett flerbostadshus från 1950-talet.

90-talsbebyggelsen med fasader i ljus rödrosa tegel och sadeltak med brunrosa betongpannor består av ett fyra vånings- och två två vånings flerbostadshus utmed Båtgränd samt en radhuslänga med balkonger mot älven i söder. I souterrängvåning under radhuslängan finns studentrum med egna fina uteplatser.

Det stora 50-talshuset mot Öbackavägen är ritat av Umeås första kvinnliga arkitekt, Hillevi Callander. Huset som ligger på sluttande mark har två entréer från gatan och garage i souterrängvåning mot gården. Mot gården vetter också takkupor och utkragade balkongpartier som sträcker sig upp i vindsplanet. Typiska 50-talsdrag är den

Laxen 35, Öbackavägen 42–46. VAB arkitekter Ulf Nordwall 1995. Skärmtak för cyklar i kvarterets inre.

slätputsade fylligt rödrosa fasaden med vita omfattningar, balkongernas smidesräckan och garageportarnas träpaneler.

Gården rymmer förutom lite grönytor, skärmtak för cyklar, tvättstuga, soprum och parkering. Området som ritats av Ulf Nordwall, är ett fint exempel på hur en trivsamt miljö kan skapas av bebyggelse med varierat innehåll.

Förhållningssätt:

- Vid vård, underhåll och kompletteringar bevaras områdets karaktäristiska material, formspråk och färgsättning.
- Inglasning av husens balkonger är olämplig. Om sådan ändå blir aktuell gäller enhetligt och transparent utförande.
- *Radhuslängan* vårdas och underhålls som en sammanhållen helhet med enhetlig detaljutformning och färgsättning av trappräcken och entrédörrar.
- *Det stora putsade flerbostadshuset*, ritat av Hillevi Callander 1959, vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär. Husets slätputsade fasad bibehålls och målas i tidstypiska färger. Källarfönster målas i kulör nära sockeln. Vid fönsterbyte väljs fönster med samma material, storlek, indelning och öppningsätt som husets ursprungliga.
- Plank och staket utförs med områdets ursprungliga som förebild. Tryckimpregnerat virke är främmande inslag i denna miljö.
- Träd och planteringar inom området vårdas och utvecklas.
- Utblickarna ner mot älvens vatten bevaras.

Laxen 45, Öbackavägen 24. Flerbostadshus, Hillevi Callander 1959.

23 • Bostadsområde i kv Duvan, nordvästra delen, 1980-tal

Punkthusen utgör landmärken i stadsbilden, dom lägre husen ansluter till den omgivande bebyggelsen Öst på stan.

Bebyggelsen Öst på stan avslutas i nordost, mot järnvägsspåret och Östermalmsleden, med ett bostadsområde ritat av internationellt kände engelskfödde arkitekten Ralph Erskine. Denne vann 1979 en idéävling om ett nytt bostadsområde på Öbacka. Uppdraget att detaljprojektera området gick den gången till ett lokalt arkitektföretag. En ny chans att sätta sin unika prägel på ett bostadsområde i Umeå fick Erskine, när Riksbyggen 1986 skulle bygga Östermalmsområdet.

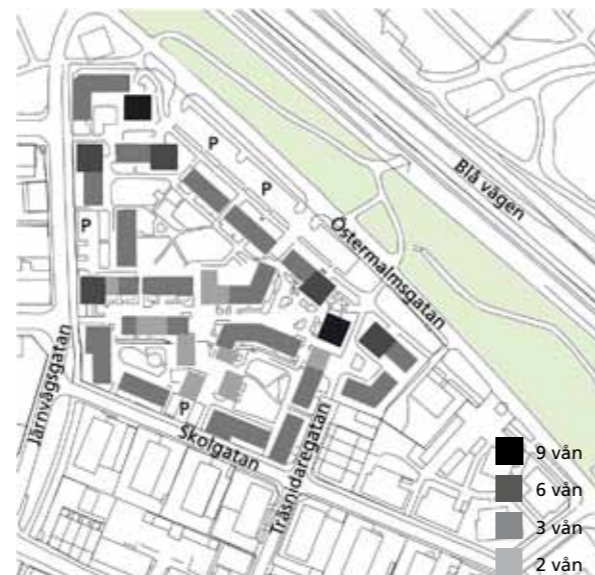

Erskines skisser kom att handla om smala hus med varierande längder och höjder, från två till elva våningar. Delade meningar rådde om dessa. Dåvarande stadsarkitekten Hans Åkerlind var kritisk mot de höga husen. Bostadsrättsföreningens styrelse och företrädare för Umeå kommun tilltalades av det djärva och spekulativa i Erskines förslag. Det ledde till en kompromiss som innebar att de högsta husen sänktes ett par våningar. I övrigt var strävan att åstadkomma en intim och trivsamt miljö med små torg, gränder och gröna gårdsytor mellan husen. Färgskalorna från de omkringliggande husen togs upp i områdets färgsättning och gågatorna i området var tänkta som en fortsättning på gatorna Öst på stan. Stor vikt lades vid utformningen av gårdsbildningarna, parker och övriga markytor. Befintliga träd, buskar och grönytor bevarades så långt möjligt. Gårdar och trapphus smyckades generöst med konst i form av skulpturer och målningar. Under alltsammans byggdes ett underjordiskt garage med plats för närmare 600 bilar.

Bostadsrättsföreningen Träsnidaren har genom åren vårdat och underhållit området med kunskap om och respekt för dess ursprungliga och unika särprägel.

Loftgångshus och lekfullt klättrande balkonger.

Slammade tegelfasader som byter färg över hörnet, sadeltak med tvåkupiga betongpannor och svarta plåtarbeten.

Förhållningssätt:

- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Tvåkupigt tegel bibehålls som takmaterial. Tegelimiterande plåt är olämplig på dessa materialmässigt väl genomarbetade hus med i stadsbilden exponerade takfall.
- Den karaktäristiska utformningen och färgsättningen av takens ventilations- och säkerhetsutrustning bibehålls. Tillkommande utrustning utformas och placeras med hänsyn till god helhetsverkan och målas svart.
- Husens slammade tegelfasader bibehålls liksom fasadernas karaktäristiska färgsättning med skilda kulörer i milda gula och rosa toner på husens olika sidor.
- Balkongräckenas utformning med liggande rytmiskt ordnade ribbor i olika dimensioner samt den lekfulla färgsättningen i grönt, vitt och blått bibehålls, vårdas och underhålls. Inglasning förändrar balkongernas karaktär och är olämplig. Om sådan ändå medges utförs den transparent och enhetlig för hela området.
- Nya komplementbyggnader på gårdarna undviks. Där sådana ändå medges utformas de med respekt för områdets ursprungliga arkitektur och underordnas gårdarnas rumsliga gestaltning.
- Ursprungliga bänkar och lekredskap på gårdarna vårdas och underhålls. Vid behov av utbyte av slitet material väljs ny utrustning av god kvalitet, estetiskt anpassad till områdets särpräglade miljö.
- Gårdarnas omsorgsfullt planerade grönska med inslag av bevarade träd från tiden före områdets tillkomst vårdas och utvecklas.
- Befintliga och för området karaktäristiska skärmtak för bilar och cyklar samt staket, med liggande ribbor, bibehålls.

Balkongräcken med liggande rytmiskt ordnade ribbor.

Ursprungligt utförande av loftgång utanför trapphus.

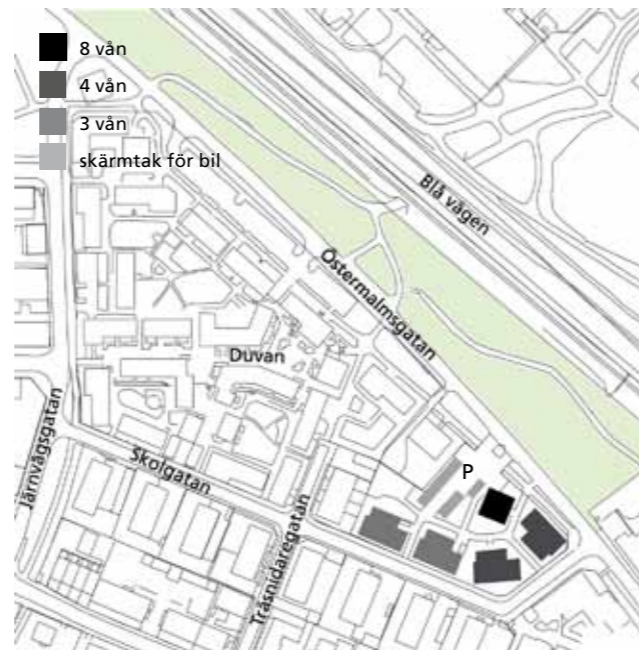
Senare tillkommen brandcell i plåt och glas utanför trapphusen.

24 • Bostadsområde i kv Duvan, sydöstra delen, 1990-tal

Duvan 10, Skolgatan 46–54. Släkt med Erskines område i samma kvarter, men med egen design. FFNS arkitekter AB, Torsten Åsbjerg 1995.

Ett par år efter tillkomsten av Erskines bostadsområde i kv Duvan uppfördes, med Stiftelsen Bostaden som byggherre, kompletterande bostadsbebyggelse i kvarterets sydöstra del. Arkitektoniskt är bebyggelsen anpassad till Erskines område, med sadeltak, hushöjder varierande mellan 2, 3 och 8 våningar och skilda tegelkulörer på huvud- respektive sidovolymer. På dom höga husen varierar balkong- och fönstersättningen mellan våningarna, men på ett mer disciplinerat och mindre lekfullt sätt än på Erskines hus. Området, som ritats av Torsten Åsbjerg på Sweco FFNS, präglas av fina materialval och omsorg om detaljerna. Samma gäller planeringen av den yttre miljön som är signerad Anders Glassel. Ett tilltalande gårdsrum med medvetna val av buskar och träd, vackra plattsättningar utanför entréerna och smakfullt utformade skärmtak för cyklar bidrar till den positiva upplevelsen av området.

Området har en ambitiös markplanering utformad av Anders Glassel.

Husens högdelar har fasader i rött tegel, lågdelarna i gult. Plåt detaljerna är liksom i Erskines område svarta. Balkongerna är i ljusgult skivmaterial, på taken ligger tvåkupiga betongpannor.

Förhållningssätt:

- Bebyggelsen vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Tvåkupiga betongpannor bibehålls som takmaterial. Tegelimiterande plåt är olämplig på dessa materialmässigt väl genomarbetade hus med i stadsbilden exponerade takfall.
- Fasadutformningen med skilda tegelkulörer på huvud- respektive sidovolymer bibehålls.
- Vindskivor, hänggränor och stuprör hålls svartmålade.
- Balkongernas lätta utformning bevaras. Inglasning förändrar balkongernas karaktär och är inte lämplig. Om sådan ändå medges utförs inglasningen transparent och enhetlig för hela området.
- Den karaktäristiska utformningen av skärmtak för bilar och cyklar bevaras.
- Eventuella nya komplementbyggnader utformas med respekt för områdets ursprungliga arkitektur och underordnas gårdarnas rumsliga gestaltning.
- Områdets välplanerade grönska vårdas och utvecklas.

Området gränsar till parkstråket utmed järnvägsspåret och Östermalmsleden.

25 • Öbacka strand och Östra station, 2010-tal

Perrongen 1. Östra station. White arkitekter, Lennart Sjögren 2010.

Öst på stan är det, förutom Konstnärligt campus, stationsbyggnaden vid Botniabanans nya stationsläge, Östra station, som signalerar den nya tiden. Här, där det under 1900-talets första decennier fanns en enkel hållplats för tåget på bibanan mellan Umeå och Holmsund, ligger idag en ny och vacker byggnad. En glaskub med svagt lutande sidor som grenslar järnvägsspåren, utgör väderskydd och underlättar via rulltrappor passagerarnas förflyttningar mellan perronger och omgivande marknivåer.

Kring Djupbäcken som kulverteras under sjukhusområdet, Holmsundvägen och järnvägen finns en nyanlagd och ambitiöst utformad park som sträcker sig ned mot strandpromenaden utmed älven, en modern efterföljare till de förr så vanliga parkerna i anslutning till städernas järnvägsstationer. På var sida om denna park breder det nya bostadsområdet Öbacka strand ut sig. Två etapper är idag färdigställ-

Solvik 1. Bostäder. White arkitekter, Katrin Enberg 2010.

Barnhemmet 1-5. Bostäder. Göran Stiberg 2010.

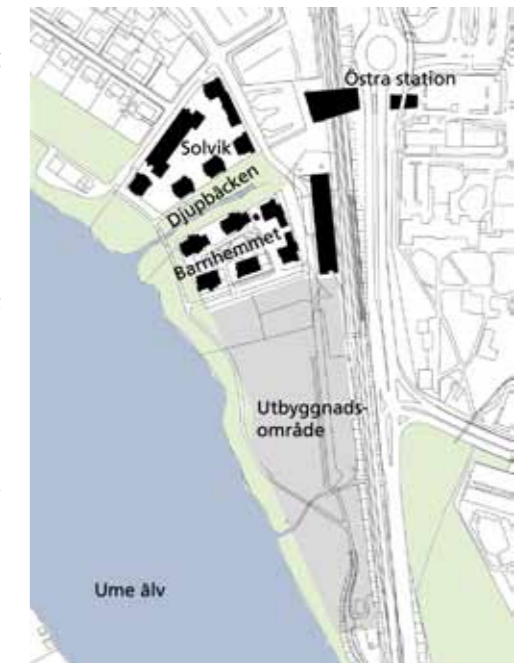
Bostadsområdet Öbacka strand har ansiktet vänt mot älven och ryggen mot planen framför Östra station. White arkitekter 2010.

da, en tredje är på gång. Bostadshuset är på grund av buller från järnväg och sjukhushelikopter slutna mot nordost och öppnar sig med fönster, balkonger och utemiljöer mot älven i sydväst. Bebyggelsen består av volymuppdelade punkt- och skivhus med fyra till åtta våningars höjd. Fasadmaterialet är rött och gult tegel i kombination med ljusa putsytter.

På sikt planeras ytterligare bebyggelse på de stora öppna ytorna mellan stationsbyggnaden och Sjukhusbacken. Stationsbyggnaden och planen framför den har då möjlighet att utvecklas till ett stadsdelscentrum.

Förhållningssätt:

- Stationsbyggnaden och bostadshuset vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Den nya parken och bostadsområdets ambitiöst utformade utemiljöer vårdas och underhålls.
- Planen framför stationsbyggnaden utvecklas på sikt till ett attraktivt stadsdelscentrum.

Del av den nya stationsparken som sträcker sig ned mot älven.

26 • Konstnärligt campus, tidigt 1900-tal – tidigt 2000-tal

Entrén till Konstnärligt campus med Bildmuseet i fokus, flankerat av f d träsliperiet till vänster och Designhögskolan till höger.

Detalj av fasadpanel i lärkträ sedd uppifrån.

På ett gammalt industriområde nere vid älven Öst på stan ligger idag Umeå universitets Konstnärliga campus som inkluderar samtliga universitetets konstnärliga utbildningar samt dess bildmuseum.

Kring en gemensam entrégård som nås från Östra Strandgatan ligger de nya byggnaderna för Arkitektshögskolan, Bildmuseet och Konsthögskolan. Dessa byggnader har ett gemensamt arkitektoniskt formspråk: kubistisk arkitektur med bärande stålstomme och fasader av stående profiler av lärk, genombrutna av öppningar mot den omgivande staden och älven. Volymer samt karaktär och storlek på fönsteröppningarna varierar mellan områdets byggnader. Sedan tidigare ligger här

Designhögskolan, där en gammal ställverksbyggnad på området blev utgångspunkt för om- och tillbyggnad 1989, och Scharinska träsliperiets gamla fabriksbyggnad, som 1987 byggdes om för den då nystartade Konsthögskolan. I denna byggnad utvecklas idag universitetets inkubatorsverksamhet.

Förhållningssätt:

- Denna bebyggelsekaraktär ligger inom *riksintresset Umeå centrum*, se sid 13.
- *F d Scharinska fabriksbyggnaden, den lilla verkstadsbyggnaden* mellan Östra Strandgatan och fabriken samt f d transformatorbyggnaden är skyddade med Q i detaljplan.
- Övriga byggnader på området vårdas och underhålls med hänsyn till ursprunglig karaktär.
- Gårdarna mellan husen kompletteras med passande inslag av grönska.
- Markytorna mellan byggnaderna på Konstnärligt campus och Östra Strandgatan ges en tilltalande utformning och kompletteras med grönska. Särskild omsorg ägnas i detta sammanhang upplevelsen av f d Scharinska fabriksbyggnaden, sedd från Östra Strandgatan.
- Området kompletteras med information om Scharinska fabriken historia.
- Promenadstråket utmed älven utvecklas och ges ett attraktivt innehåll.

Laxen 46. Arkitektshögskolan sedd från Öbackaparken. Henning Larsen arkitektkontor/White arkitekter 2008.

Laxen 47. Kontorhus i områdets västra del. Henning Larsen arkitektkontor/White arkitekter 2010.

Laxen 46. Bildmuseet. Henning Larsen arkitektkontor/White arkitekter 2009.

Laxen 46. F d ställverk, idag del av Designhögskolan. Robert Laurell 1926.

Laxen 46. F d Scharinska fabriken, efter påbyggnad använd som konsthögskola 1987–2012. Numera rymmer huset inkubatorverksamhet och utgör en dynamisk mötesplats för forskare, studenter, näringsliv och offentliga organisationer. Fotot taget före utvecklingen av Konstnärligt campus. Sigge Cronstedt 1909. Olle Qvarnström 1986.

Information och rådgivning – kontakt

Har du planer på att byta takmaterial, fasadmaterial, fönster eller dörrar, ändra färgsättning, bygga om eller bygga till, bygga skärmtak för bil, plank eller veranda, bör du i tidigt skede kontakta bygglovhandläggarna på Umeå kommun. De kan ge råd och synpunkter som underlättar en smidig bygglovhantering. Råd om vård och underhåll av kulturhistoriskt värdefulla byggnader ges av byggnadsantikvarierna på Västerbottens museum.

Umeå kommun, Kundtjänst Plan och Bygg
telefon: 090-16 13 61
e-post: bygglov@umea.se

Västerbottens museum, Byggnadsvård
telefon: 090-16 39 00
e-post: info@vbm.se

Information och rådgivning – på nätet

Länsstyrelsen. På länsstyrelsens hemsida finns information om information om byggnadsminnen, kyrkliga kulturminnen och bidrag till byggnadsvård:

<http://www.lansstyrelsen.se/vasterbotten/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/skyddad-bebyggelse/Pages/default.aspx> samt
<http://www.lansstyrelsen.se/vasterbotten/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/byggnadsvard/Pages/default.aspx>.

Västerbottens museum. Länsmuseum med uppgift att bevara, vårda och levandegöra länets kulturarv för nutida och kommande generationer. Arbetar med att hålla kunskapen tillgänglig för alla genom arkiv, publikationer, utställningar, programverksamhet, rådgivning, visningar och information: www.vbm.se

Hålla hus. Västerbottens informationsportal för byggnadsvård, hushållning och samhällsutveckling: www.hallahus.se

Svenska Byggnadsvårdsföreningen. En oberoende ideell landsomfattande förening som sprider och förmedlar kunskap om byggnadsvård: www.byggnadsvard.se

Föreningen Byggnadskultur i Umeå. Verkar aktivt för god byggnadskultur i Umeå, med inriktning på såväl bevarande av värdefulla äldre byggnader som på den nutida och framtida bebyggelsen och stadsplaneringen: www.byggnadskultur.umea.com

Arkiv att besöka

Byggnadsnämndens arkiv, Umeå kommun.

Folkrörelsearkivet i Västerbotten.

Forskningsarkivet, Umeå Universitet.

Fotoarkivet, Västerbottens museum.

Planarkivet, Umeå kommun.

Stadsarkivet, Umeå kommun.

Litteratur

Lagar och förordningar

Plan- och bygglag (2010:900).

Plan- och byggförordning (2011:338).

Miljöbalken (1998:808).

Lag om kulturminnen (1998:950).

Förordning (1988:1188) om kulturminnen mm.

Förordning (1988:1229) om statliga byggnadsminnen mm.

BBR 2012 (Regelsamling för byggande).

Bebyggelsebeskrivningar och inventeringar

Centrala Umeå och f.d. Regementet 120 – en kulturmiljö av riksintresse, meddelande 2009-8, Länsstyrelsen Västerbotten.

Kulturhistorisk beskrivning av bebyggelsen i Umeå centrala del, inventering och bevarandeförslag. Västerbottens museum/Umeå kommun, 1973–1974.

Kulturhistorisk bebyggelseinventering, del 1 – Umeå tätort, Västerbottens museum/Stadsbyggnadskontoret Umeå kommun, 1997.

Arkitekturguide Umeå, Stadsbyggnadskontoret, Umeå kommun, 2001.

Nya hus i Umeå 1977–87, Stadsarkitektkontoret i Umeå inför Bo 87, 1986

Kommunala planer och utredningar

Översiktsplan Umeå kommun, Fördjupning för de centrala stadsdelarna, antagen 2011-08-09.

Översiktsplan, öpl 98, Stadsledningskontoret, Umeå kommun, 1998.

Umeå Grönstruktur, Umeå kommun, 1999.

Barn och trafik i Umeå, Tekniska kontoret, Umeå kommun, 1995.

Cykelprogram Umeå, Tekniska kontoret, Umeå kommun, 2000.

Industri- och bebyggelsehistoria

Steckzén Birger, *Umeå stads historia,* 1588–1888

Olofsson Sven Ingemar, *Umeå stads historia,* 1888–1972

Johan Nordlander sällskapet, *Umeå 1314–2014: 100 berättelser om 700 år.*

Eriksson Karin, *Studier i Umeå stads byggnadshistoria: från 1621 till omkring 1895.* Avhandling Umeå universitet 1975

Ahnlund Mats, Brunnström Lasse, Eriksson Karin och Vikström Eva, *Äldre industrier och industrimiljöer vid Umeälvens nedre del,* 1980

Tafvelin Magdalena, *Sofiehems träsliperi.*

Rosén Gull-Mari, *Om tillkomsten av Scharinska villan i Umeå*

Andrén Brit-Marie, *En hantverkarfamilj i Umeå vid 1900-talets början* (familjen Wretling)

Thelaus Erik, *Gamla vykort från Umeå.* En bildsvit med text, 1998.

Tidskrifter

Västerbottens nr 1, 2012 Frida Åslund – författare

Allmänt om stadsplaneringshistoria och byggnadshistoria

Cecilia Björk, Per Kallstenius, Laila Reppen, *Så byggdes staden.* 2006

Cecilia Björk, Per Kallstenius, Laila Reppen, *Så byggdes husen 1888–2000.* 2003

Cecilia Björk, Lars Nordling, Laila Reppen, *Så byggdes villan.* Svensk villaarkitektur från 1890 till 2010. 2009.

Skönlitteratur

Gustav Rosén, *I koja och residens,* 1943

Stellan Rosén, *Smälänningen som blev västerbottning – Min far,* 1948

Lars Widding, *Pigan och härligheten,* 1978

Lars Widding, *Herrskapet och evigheten,* 1979

Astrid Våring, *Slakten,* 1934

Astrid Våring, *Ett skepp kommer lastat,* 1935

Astrid Våring, *Känner du väl det land,* 1936

Frida Åslund, *Folke och Frida,* 1925

Frida Åslund, *Tiden går,* 1932.

Umeå kommun, *Berättarnas Umeå.* En guide till litterära miljöer, 2004.